

**Draagvlak en pastorale vraag
in de Hengelose parochies**

Rapport no 491

februari 2002

dr. José Sanders
drs. Gert de Jong

KASKI
onderzoek en advies over religie en samenleving

Toernooiveld 5
6525 ED Nijmegen
Postbus 6656
6503 GD Nijmegen

tel. 024 365 35 31
fax 024 365 34 85
www.ru.nl/kaski
info@kaski.ru.nl

Inhoud

1. Inleiding	5
1.1 Regioberaad Hengelo-Stad	5
1.2 Achtergrond van de vraag naar onderzoek	5
1.3 Onderzoeksvraagstelling	5
1.4 Onderzoeksactiviteiten	6
1.5 Uitvoering van het onderzoek	7
2. Demografische kenmerken en kerkelijke participatie in de Hengelose parochies	9
2.1 Achtergrond	9
2.2 Demografische gegevens	10
2.3 Parochies en parochianen	13
2.4 Kerkelijke participatie	16
2.5 Pastorale beroepskrachten	20
2.6 Samenvatting demografische en kerkelijke gegevens	21
3. Materiële situatie van de Hengelose parochies	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Exodus en H. Raphaël	25
3.3 H. Hart	28
3.4 H. Joannes Apostel	30
3.5 H. Lambertus	32
3.6 Moeder Teresa	34
3.7 Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand	36
3.8 Thabor	38
3.9 Parochies tezamen	40
3.10 Samenvatting materiële situatie	43
4. Evaluatie van en vraag naar pastoraat: schriftelijke enquête onder parochianen	45
4.1 Totstandkoming en inhoud vragenlijst	45
4.2 Opzet en werkwijze steekproeftrekking	45
4.3 Respons en representativiteit	47
4.4 Sterk-betrokken, matig-betrokken en gering-betrokken parochianen	49
4.5 Betrokkenheid per parochie	51
4.6 Vraag naar pastoraat	54
4.7 Samenvatting schriftelijke enquête	59

5. Evaluatie van en vraag naar pastoraat: groepsgesprekken met betrokkenen	61
5.1 Opzet en werkwijze gesprekken	61
5.2 Inhoud onderwerpenlijst	62
5.3 Resultaten	64
5.3.1 Pastores	64
5.3.2 Parochiebestuurders	67
5.3.3 Parochianen	71
5.3.4 Jonge parochianen	80
5.4 Samenvatting van resultaten groepsgesprekken	84
6. Aandachtspunten en conclusies	89
6.1 Aandachtspunten	89
6.2 Conclusies	92
Bijlagen	
Bijlage 1 Representativiteit van responderende parochianen in hoofdstuk 4	97
Bijlage 2 Detailtabellen bij hoofdstuk 4	99
Bijlage 3 Kaarten	103

1. Inleiding

1.1 Regioberaad Hengelo-Stad

Sedert enkele jaren functioneert het regioberaad van de r.-k. parochies in Hengelo-Stad. Het beraad functioneert als een overlegorgaan voor de parochies van de stad, het heeft geen bestuurlijke competentie en het ontleent zijn toegevoegde waarde voor de parochies aan de overtuigingskracht waarmee het de onderlinge inhoudelijke samenwerking en de onderlinge samenwerking op voorwaardenscheppend gebied bij de parochies weet te bepleiten.

Aanvankelijk is in de stad gestreefd naar unitvorming van parochies, maar al spoedig bleek dat dit door onderlinge verschillen tussen de parochies vooralsnog geen begaanbare weg was. Met de instelling van het regioberaad werd de omgekeerde weg bewandeld: het doel is te zoeken naar inhoudelijke samenwerking en vervolgens te bezien welke voorwaarden daarvoor vervuld moeten zijn op het punt van bestuursstructuur, personeel en financiën. Door de samenstelling nauw aan de parochiebesturen te koppelen (elke parochie heeft twee leden in het regioberaad van wie één uit het parochiebestuur) tracht het regioberaad de parochies tot commitment te brengen. Recente initiatieven van het Regioberaad betreffen acties om tot beleidsplannen te komen op de gebieden van diaconie, catechese en liturgie.

1.2 Achtergrond van de vraag naar onderzoek

In het voorjaar van 1999 werd contact gelegd tussen dhr. G. Kruis, toenmalig hoofd Pastorale Organsiatie en Benoemingenbeleid van het Aartsbisdom Utrecht, de heren L. van der Stappen en J. Woertman, respectievelijk voorzitter en lid van het Regioberaad Hengelo-Stad en het KASKI.

Aanleiding was de noodzaak om tot een gezamenlijk gedragen pastorale verantwoordelijkheid voor de regio te komen. Dit kan alleen in een bepaalde pastoraal bestuurlijke structuur gerealiseerd worden. Momenteel gaan in Noord de parochies H. Hart, H. Joannes Apostel en Thabor samen, voorts werken de parochies Hengelo-Zuid en Exodus en H. Raphaël samen. De parochies H. Lambertus en Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand hebben besloten tot samenwerking.

Inhoudelijk lopen de pastorale beleidlijnen niet parallel; in Noord, meer specifiek in de Thabor-parochie worden nieuwe vormen van pastoraat beproefd, in Zuid (Moeder Teresa en Exodus/H. Raphaël) is het pastoraat meer traditioneel van karakter; de regionale functie van de H. Lambertus en het meer wijkgerichte pastoraat in de Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand completeren het beeld. Ook in financieel opzicht zijn de situaties van de parochies niet vergelijkbaar. Het regioberaad ziet zich gesteld voor de vraag hoe in deze situatie tot een solidair beleid in de stadsparochies te komen.

1.3 Onderzoeksvraagstelling

De vraagstelling van het regioberaad kan in drie aspecten onderscheiden worden.

Ten eerste wil men inzicht krijgen in *het draagvlak* van de zielzorgeenheden in Hengelo in de nabije toekomst (in de jaren 2005 en 2010): hoe groot is het aantal parochianen,

hoeveel daarvan zijn te rekenen tot de actieve parochianen, dat wil zeggen hoeveel daarvan betalen kerkbijdrage en hoeveel van hen behoren tot de kerkbezoekers?

Ten tweede wil men inzicht krijgen in de *financiële mogelijkheden*: welk aantal formatieplaatsen dient gehandhaafd te worden om de kwaliteit van het pastoraat te verzekeren, hoe verhouden zich thans de kosten van personeel en gebouwen, hoe kan bij de bestaande financiële mogelijkheden het gewenste aantal formatieplaatsen mogelijk gemaakt worden?

Ten derde wil men zicht krijgen op *de vraag naar pastoraat* die bij parochianen leeft: hoe betrokken is men bij de parochies, hoe staat men tegenover het aanbod dat de parochies thans bieden en welke wensen heeft men ter zake? Deze vraag strekt zich nadrukkelijk uit tot niet-actieve parochianen. Besloten werd tot een onderzoek, uit te voeren door het KASKI, dat op de gestelde vragen een antwoord moet geven.

Het doel van het onderzoek is het Regioberaad inzichten te verschaffen inzake draagvlak, financiële situatie en pastorale vraag in de Hengelose parochies, op basis waarvan beleids- en besluitvorming over samenwerking tussen parochies kan plaatsvinden. Daartoe werden de volgende methoden van onderzoek ingezet.

1.4 Onderzoeksactiviteiten

- 1 Om het draagvlak van de parochies in Hengelo-Stad te bepalen en een prognose te kunnen maken van het aantal parochianen en kerkgangers worden de gegevens van de kerkelijke statistiek gesystematiseerd en geanalyseerd. Daarbij worden ook gemeentelijke statistiek-gegevens betrokken in verband met de ontwikkeling van het bevolkingsaantal (hoofdstuk 2).
- 2 De vraag naar de financiële mogelijkheden wordt beantwoord door de materiële situatie van de parochies onder de loep te nemen (hoofdstuk 3). De financiële exploitatiegegevens van de parochies van de afgelopen jaren worden geanalyseerd en bezien op de verhouding tussen personele uitgaven en kosten van gebouwen. Vanuit een gewenst aantal formatieplaatsen in de stad (in het verlengde van wat diocesaan verwacht wordt aan pastorale capaciteit en aan een stad als Hengelo wordt toebedeeld) wordt de last van de gebouwen vervolgens kritisch bekeken.
- 3 Ter zake van de vraag naar pastoraat wordt (a) een schriftelijke enquête gehouden (met behulp van een steekproef uit lezersbestanden van parochiebladen) waarin het oordeel over het aanbod van de parochies en de wensen van parochianen over pastorale programma's en thema's geïnventariseerd zijn (hoofdstuk 4). Een aanvulling van een dergelijk survey-onderzoek met (b) een kwalitatieve benadering in enkele groepsinterviews maakt de uitkomst van het onderzoek concreter en herkenbaarder voor de parochies (hoofdstuk 5).

In hoofdstuk 6 van dit rapport worden de resultaten van de verschillende onderzoeksactiviteiten samengevat. Separaat van dit rapport verschijnt een samenvatting waarin de belangrijkste bevindingen op een rij worden gezet, verduidelijkt aan de hand van een aantal diagrammen.

1.5 Uitvoering van het onderzoek

Met het onderzoek, dat door de Hengelose parochies en het Aartsbisdom Utrecht werd ondersteund, werd begonnen in het voorjaar van 2001 met een samenkomst van het voltallige Regioberaad met KASKI-stafleden L. Spruit en J. Sanders en dhr. H. Bisseling, hoofd Pastorale Organisatie van het Aartsbisdom Utrecht.

Kwantitatieve gegevens werden verzameld in de zomer, de enquête vond plaats in september en de gesprekken in november 2001. De onderzoekers werden bij de opzet, uitvoering en rapportage van het onderzoek van waardevol commentaar en advies, waarvoor hartelijk dank, voorzien door een vertegenwoordigende commissie uit het Regioberaad Hengelo-Stad, de zogenoemde Stuurgroep. Deze Stuurgroep kwam in totaal vier keer met de onderzoekers bijeen: bij de aanvang van het onderzoek, voorafgaand aan de interview-fase, ter bespreking van het eindconcept van het verslag en ter bespreking van de definitieve rapportage en het communicatietraject volgend op het onderzoek. In de Stuurgroep hadden plaats de volgende leden: dhr. L. Van der Stappen en mw. M. Wenstedt-Leo, voorzitter resp. secretaris van het Regioberaad Hengelo-Stad; voorts namens elke parochie een vertegenwoordiger: dhr. E. Oostvogel (H. Lambertus); dhr. A. van der Berg (O.L.V.); dhr. J. Woertman (Exodus en H. Raphaël); dhr. A. van der Vegt (gezamenlijke parochies Hengelo-Noord) en dhr. B. Zengering (Moeder Teresa); en tenslotte dekenaal beleidsmedewerker dhr. G. Hoitink namens het dekenaat Twente-Zuid en pastor G. van der Wurff svd als vertegenwoordiger van de cura.

Bij het verzamelen en analyseren van financiële gegevens en bouwtechnische onderhoudsgegevens werden de onderzoekers met raad en daad bijgestaan door medewerkers van het Aartsbisdom Utrecht: administrateur dhr. R. Butselaer alsmede bouwadviseurs dhr. V. Polman en W. Jansen. De financiële analyses werden van commentaar en aanvulling voorzien door dhr. A. Jansen van der Sligte namens en in samenspraak met het college van dekenaal financieel adviseurs van het dekenaat Twente-Zuid. Het KASKI dankt allen voor hun medewerking. Eventuele overblijvende fouten blijven vanzelfsprekend voor verantwoording van het KASKI.

KASKI-medewerkers drs. J. Kregting en mw. J. Massaar-Remmerswaal droegen bij aan de analyse van kwantitatieve gegevens en de verwerking van de schriftelijke enquête; KASKI-collega's dr. T. Bernts en dr. L. Spruit gaven advies bij de rapportage van het onderzoek.

2. Demografische gegevens en kerkelijke participatie in de Hengelose parochies

2.1 Achtergrond

De gemeente Hengelo (O) is één van de vier steden in Twente; samen met Enschede, Oldenzaal en Almelo vormt Hengelo als het ware een “oostelijke randstad”. Hengelo ligt aan drie belangrijke oost-west-verbindinglijnen: de intercity verbinding die oost- met west-Nederland verbindt; de A1, de snelweg van Amsterdam naar Duitsland en aan Twentekanaal dat loopt van Hengelo naar Zutphen. Daarmee heeft de stad een knooppunt-functie. Hengelo heeft zich in een oorspronkelijk agrarisch gebied van een dorp in de loop van de vorige eeuw ontwikkeld tot een middelgrote industriestad waarin met name metaal, machine- en textielindustrie een belangrijke rol speelden. De dragende rol van deze industrieën is in de afgelopen decennia gedeeltelijk overgenomen door meer diverse industrieën en dienstverlenende bedrijven; de bedrijvigheid heeft Hengelo een relatief welvarende positie gegeven. Door gestage uitbreidingen zijn de gemeenten Hengelo, Enschede en Borne elkaar zeer dicht genaderd. Tot een samenvoeging van deze gemeenten onder de noemer “Twente-stad” is het echter, voornamelijk door verzet vanuit Hengelo, niet gekomen. De weerstand bestond met name in een wens de culturele eigenheid en financiële zelfstandigheid als gemeente te behouden.

Parochies in Hengelo (O)

Hengelo vormt samen met enkele omliggende gemeenten een van oudsher katholieke ‘enclave’ in een overigens voornamelijk protestants gebied. Voor WO II kende de gemeente drie parochies: H. Lambertus van eind 19e eeuw en de O.L.Vrouw en H. Ludger van begin 20e eeuw. In de jaren ‘50 en ‘60 kwamen hier bij de parochies H. Hart, H. Pius X, H. Willibrord, H. Joannes Apostel, H. Raphaël en Exodus (de laatste alleen noodkerk). In de jaren ‘80 werd de Thabor-parochie opgericht in Hengelo-Noord.

Thans zijn er in de stad Hengelo in totaal zeven parochies, waarvan een aantal samenwerkt dan wel samenwerking zoekt in clusterverband. Sommige van deze zeven parochies zijn weer ontstaan uit samenvoegingen van parochies.

- In het cluster Hengelo Noord bevinden zich de parochies H. Hart, H. Joannes Apostel en Thabor. Deze drie parochies zijn op dit moment in een samenwerkingsverband werkzaam onder de noemer “Parochies Hengelo-Noord”.

- In het cluster Hengelo-Zuid bevinden zich twee parochies: ten eerste de Exodus en H. Raphaël, welke parochie in 1982 gevormd werd uit H. Rafaël en H. Exodus, ten tweede de Moeder Teresa, welke parochie in 1986 gevormd werd uit H. Willibrord enerzijds en H. Pius X - H. Ludger anderzijds (deze laatste, gecombineerde parochie was reeds in 1984 gevormd uit de afzonderlijke parochies). De beide parochies zoeken naar wegen tot samenwerking.

- In het cluster Hengelo Centrum vinden we de H. Lambertus en de Onze Lieve Vrouwe van Altijddurende Bijstand. Deze parochies hebben een besluit tot samenwerking genomen.

Formeel zijn er nog twee andere parochies die parochiegebied hebben binnen de gemeentegrenzen van Hengelo, namelijk H. Plechelmus, de parochie te Deurningen en de H. Blasius, de parochie te Beckum. Deurningen ligt ten noorden van Hengelo, Beckum ten

zuiden. De nieuwbouwwijken in Slangenbeek behoren voor een groot deel tot de H.Plechelmusparochie te Deurningen. Ook de in Hengelo-Noord geplande nieuwbouwlocaties Broek Noord en Broek Zuid behoren formeel niet tot het gebied van de genoemde zeven parochies in de stad Hengelo, welke in dit rapport centraal staan, maar met name tot de Plechelmusparochie in Deurningen. Te zijner tijd zal nader overleg tussen de betrokken parochies (Thabor, Plechelmus, eventueel ook parochies H. Stephanus en H. Theresia te Borne) moeten uitwijzen of grenswijzigingen tussen de parochies aan de orde dienen te komen.

In dit hoofdstuk beschrijven we eerst de stad Hengelo en de zeven parochiegebieden naar een aantal relevante gegevens, te weten leeftijdsopbouw van de bevolking, etniciteit en politieke voorkeur; vervolgens beschrijven we in enkele kengetallen het kerkelijke gedrag van de kerkleden in de zeven parochies.

2.2 Demografische gegevens

De gemeente telde per 1 januari 2000 79.751 inwoners; op 1-1-2001 80.384. De bevolking van Hengelo groeit vanaf 1997 gestaag, daarvoor was zij een aantal jaren vrij stabiel. Vanaf 1988 daalde de bevolking licht tot 1990, daarna klom zij tot 1993, om daar op het stabiele niveau tot 1997 te blijven.

Leeftijdsopbouw

De samenstelling van de bevolking naar leeftijd illustreren we hier met een bevolkingspiramide.

In een bevolkingspiramide maken we een grafische voorstelling van de bevolking. Aan de linkerkant van de 0-as staan de vrouwen, aan de rechterkant de mannen. Ieder staaf stelt een leeftijdscategorie voor. De lengte van de staaf komt overeen met de grootte van de categorie. De hier getoonde bevolkingspiramide laat de leeftijdsopbouw in procenten van

de totale bevolking zien. We zien een tamelijk 'normaal' opgebouwde piramide. De piramide vertoont een 'taille' bij de 15-24jarigen, de zogenaamde 'pilknik': in deze generatie zien we het effect van het breed beschikbaar komen van betrouwbare anti-conceptiemiddelen in de jaren '70. In de hogere leeftijdscategorieën zien we dat vrouwen sterker vertegenwoordigd zijn; dit komt door de gemiddeld hogere leeftijd die vrouwen bereiken.

Wijkindeling

Hengelo is opgebouwd uit acht wijken, die vervolgens weer zijn onderverdeeld in buurten. Het kaartje (figuur 2) toont de globale wijkindeling; het schema ernaast toont het aantal

wijk ¹	totaal aantal inwoners
Binnenstad	2.379
Hengelose Es	10.657
Noord	9.459
Hasseler Es	13.924
Groot Driene	9.125
Berflo Es	8.079
Wilderinkshoek	10.515
Woolde	6.473
Slangenbeek	7.760
Beckum en buitengebied	2.065

inwoners per wijk.

We zien dat een aantal nieuwbouwwijken (zoals Hasseler Es, Wilderinkshoek) relatief veel inwoners kent, evenals de wijk Hengelose Esch, waar relatief veel hoogbouw is.

Etnische achtergrond

In Hengelo wonen in totaal 16.040 mensen met een niet-Nederlandse etniciteit (dat wil zeggen dat zij zelf of hun vader en/of moeder in het buitenland geboren zijn; cijfers per 1-1-2000); dit is circa één vijfde van alle inwoners. De grootste groep wordt gevormd door mensen van Turkse afkomst: 4.369 (ruim een kwart van alle mensen met niet-Nederlandse etniciteit, vijf procent van de inwoners); de tweede in grootte van groep vormen Duitsers: 3.298 (ruim een vijfde van alle mensen met niet-Nederlandse etniciteit, vier procent van de inwoners).

Politieke voorkeur

Om een indruk te krijgen van de politieke voorkeur van Hengelo bekijken we de verkiezingsuitslagen. Daarbij bekijken we zowel de Twee Kamer verkiezingen als de gemeenteraadsverkiezingen. In beide gevallen waren de meest recente die van 1998. Ter vergelijking plaatsen we de uitslagen uit 1994 erbij.

Tabel 2.2.1: Zetelverdeling in Hengelose gemeenteraad

Partij	zetels (1998)	aantal stemmen 1998	aantal stemmen 1994
PvdA	9	8573	6393
CDA	8	8387	8711
VVD	5	5752	3949
BurgerBelangen	4	(5759)	(5264)
GroenLinks	3	3466	3042
SP	3	3125	2704
D66	1	1590	4127
Unie55+	1		
GPV/RPF	1		
opkomstpercentage		62,6%	65,5%

In voorgaande decennia was het CDA sterk in Hengelo. In de tabel zien we echter dat sinds een aantal jaren de PvdA het grootste aantal zetels heeft in de gemeenteraad en flink is gegroeid tussen twee verkiezingen. Het CDA, de tweede partij, heeft iets ingeleverd, maar verschilt niet veel in grootte van de PvdA. Een aanzienlijk deel van de gemeenteraad kan als progressief of "links" gekarakteriseerd worden, als we de stemmen (en zetels) van PvdA, D'66, GroenLinks en SP bij elkaar optellen. De Twee Kamer-verkiezingen laten het volgende beeld zien: in 1998 lag het landelijk opkomstpercentage op 73,2%. Dan valt allereerst op dat de opkomst in Hengelo relatief hoog is. We zien ook hier de PvdA als

grootste partij, het CDA als tweede en, net als bij de gemeenteraadsverkiezingen een verschuiving, CDA levert in, PvdA groeit. Ook de kleine christelijke partijen leveren in, wat bij elkaar wijst op een verminderde bijval van de confessionele partijen en een groei van de aanhang van linkse partijen.

Tabel 2.2.2: Uitslagen van verkiezingen voor de Tweede 1994 en 1998

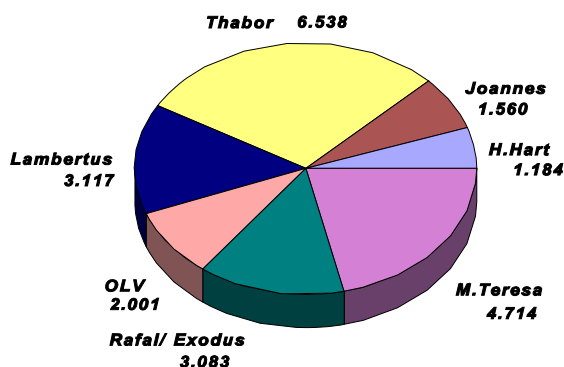
partij	1994 in %	1998 in %
CDA	24,9	21,0
PvdA	25,7	31,8
VVD	16,4	20,7
D'66	15,3	8,6
GroenLinks	3,6	7,4
SGP	0,1	0,1
GPV	1,3	1,2
RPF	1,3	1,2
SP	2,3	5,0

2.3 Parochies en parochianen¹

¹ De gegevens in deze en de volgende sectie zijn ontleend aan de KASKI-parochiestatistiek: in de jaarlijkse parochiestatistiek-formulieren geven vrijwel alle parochies in Nederland aan het KASKI hun gegevens door wat betreft aantal en leeftijd van parochianen, aantal kerkgangers en sacramentenbedieningen.

De grenzen van de zeven parochies vallen niet precies samen met de grenzen van de wijken en buurten. In tabel 2.3.1 (volgende pagina) presenteren we de bevolkingsaantallen van de verschillende wijken. Hierbij vermelden we het aantal inwoners per 'parochiegebied'; het aantal parochianen in de parochie en het percentage parochianen ten opzichte van het aantal inwoners. Met 'parochiegebied' bedoelen we het geografische gebied dat tot de parochie behoort. Van de parochies is ook aangegeven tot welk 'cluster' ze behoren.

Parochies naar grootte

De parochies verschillen onderling aanzienlijk naar aantal parochianen, blijkt uit het cirkeldiagram. Hierin zijn de parochies en het aantal parochianen per 1 januari 2000 opgenomen, het totaal aantal bedraagt dan 22.197. We zien dat de parochie Thabor de grootste is (29,5% van het geheel), gevolgd door de parochie Moeder Teresa (21,2%). De kleinste parochie is Heilig Hart van Jezus, die met zijn 1.184 leden 5,3% van het geheel uitmaakt.

Vergelijken we de parochiegebieden naar aantal inwoners dan ontstaat een ander beeld. In dezelfde tabel blijkt dat het parochiegebied Moeder Teresa de meeste inwoners heeft, gevolgd door Thabor.

Als we het aandeel katholieken op het totale aantal inwoners per parochiegebied vergelijken, zien we dat in het parochiegebied van de parochie H. Joannes Apostel relatief gezien het hoogste aandeel katholieken woont. In de parochie H. Hart vinden we zowel absoluut als relatief weinig katholieken.

In tabel 2.3.1 valt nog iets anders op. In de tabel wordt het aantal inwoners en parochianen beschreven in het gebied met daarbij hun aantal ten opzichte van het geheel. Dan blijkt dat in bijna alle gevallen de leeftijdscategorie 65 en ouder in de parochies groter is dan in de buurten en dat de leeftijdscategorie 0-6 jaar kleiner is in de parochies. Anders gezegd, de parochies zijn aanmerkelijk grijzer en minder groen dan de gemeente. De enige uitzondering is de Thabor-parochie. Hier is het aantal 'oudere' parochianen naar verhouding kleiner dan het aantal 'oudere' inwoners. Een mogelijke verklaring is dat oudere katholieken, die in deze wijk zijn komen wonen, als parochiaan ingeschreven zijn blijven staan in hun oorspronkelijke parochie en zich niet bij de Thabor als kerklid hebben aangemeld of laten aanmelden. Overigens heeft de Thabor, net als de andere parochies wel weer minder jonge parochianen dan inwoners.

Tenslotte valt op dat de gebieden van de Lambertusparochie en die van de Exodus/H. Raphaël een groter aandeel oudere inwoners kennen dan de overige gebieden; het 'jongst' is het noordelijke gebied van de stad (H.Hart, Joannes, Thabor).

In tabel 2.3.2 zijn de inwoners-gegevens per cluster samengevat. We zien nu dat in het noordelijke cluster absoluut en relatief gezien de meeste parochianen wonen, in het centrum absoluut gezien de minste maar relatief nog altijd een derde van de inwoners, en in zuid relatief wat minder met een kwart maar absoluut gezien neemt dit cluster de middenpositie in.

Tabel 2.3.2: Totale parochiegrootte en verhouding van aantal parochianen ten opzichte van het aantal inwoners, alsmede het totaal aantal inwoners en parochianen weergegeven per cluster

cluster	parochie	inwoners	parochianen	verhouding
Noord	H.Hart	7.191	1.184	16,5 %
	Joannes	2.590	1.560	60,2 %
	Thabor	13.924	6.538	47,0 %
	totaal	23.705	9.282	39,2 %
Centrum	Lambertus	11.583	3.117	26,9 %
	OLV	5.192	2.001	38,5 %
	totaal	16.775	5.118	30,5 %
Zuid	Rafaël/ Exodus	11.328	3.083	27,2 %
	M.Teresa	19.347	4.714	24,4 %
	totaal	30.675	7.797	25,4 %

Tabel 2.3.1: Aantal inwoners in de parochiegebieden² en het aantal parochianen, aangegeven met het reële getal (abs. = absoluut) en het percentage ten opzichte van het totaal (rel. = relatief) (bron: gemeente Hengelo en KASKI)

cluster	parochie	0-6 jaar				7-64 jaar				65 jaar e.o.				totaal			
		inwoners		parochianen		inwoners		parochianen		inwoners		parochianen		inwoners		parochianen	
		abs.	rel	abs.	rel	abs.	rel	abs.	rel	abs.	rel	abs.	rel	abs.	rel	abs.	rel
Noord	H.Hart	650	9,0	46	3,9	5.462	76,0	846	71,5	1.079	15,0	292	24,7	7.191	100,0	1.184	100,0
	Joannes	257	9,9	60	3,8	2.034	78,5	1.115	71,5	299	11,5	385	24,7	2.590	100,0	1.560	100,0
	Thabor	1.287	9,2	481	7,4	11.590	83,2	5.653	86,5	1.047	7,5	404	6,2	13.924	100,0	6.538	100,0
Centrum	Lambertus	800	6,9	154	4,9	8.137	70,3	2.083	66,8	2.646	22,8	880	28,2	11.583	100,0	3.117	100,0
	O.L. Vrouw	423	8,1	56	2,8	3.795	73,1	1.358	67,9	974	18,8	587	29,3	5.192	100,0	2.001	100,0
Zuid	Exodus en Raphaël	746	6,6	32	1,0	8.144	71,9	2.226	72,2	2.438	21,5	825	26,8	11.328	100,0	3.083	100,0

² Met parochiegebied bedoelen we het geografische gebied dat tot de parochie behoort. De parochiegebieden vallen niet samen met de wijk- en buurtgrenzen van Hengelo. Voor het berekenen van het aantal inwoners per parochiegebied hebben we daarom verdeelsleutels gebruikt. Zo omvat het parochiegebied van de Joannes Apostel: Stadspark Weusthag Zuid en Bedrijventerrein Timmersveld volledig, de helft van Hengelose Es Noord en een tiende deel van Noord. Op soortgelijke wijze zijn verdeelsleutels voor de andere parochiegebieden gemaakt.

Moeder Teresa	1.578	8,2	136	2,9	14.887	76, 9	3.647	77,4	2.882	14,9	931	19,8	19.347	100,0	4.714	100,0
------------------	-------	-----	-----	-----	--------	----------	-------	------	-------	------	-----	------	--------	-------	-------	-------

2.4 Kerkelijke participatie

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van het kerkelijk gedrag van de katholieke kerkleden in de Hengelose parochies. In tabel 2.4.1 geven we een overzicht van het aantal parochianen, de gemiddelde kerkgang en het aantal huishoudens dat een kerkbijdrage betaalt.

Verwacht mag worden dat het katholieken in de komende decennia zal afnemen, echter lang niet in hetzelfde tempo als het aantal geregelde kerkgangers (zie tabellen 2.4.2 en 2.4.3). Het SCP verwacht dat over twintig jaar het aantal kerkleden van de katholieke kerk met circa één vijfde zal zijn afgenomen. Deze lijn doortrekkend naar de Hengelose situatie kan geschat worden dat de parochies tezamen in 2020 ongeveer 18.000 parochianen zullen tellen (tegenover 22.000 in 2000).

Tabel 2.4.1 : Kerkelijke participatie in de Hengelose parochies per 31 december 1990, 1995 en 2000: aantal parochianen, gemiddelde kerkgang en aantal betalende huishoudens, absolute aantallen en relatief aandeel (%; bron: KASKI parochiestatistiek)

parochies	1990 abs	1990 rel	1995 abs	1995 rel	2000 abs	2000 rel
<i>H. Lambertus</i>						
parochianen ³	4.597		3.165		3.083	27%
gemiddelde kerkgang ⁴	764	18%	621	21%	515	18%
betalende huishoudens			854		710	48%
<i>OLV v. AD. Bijstand</i>						
parochianen	2.889		2.383		2.001	39%
gemiddelde kerkgang	955	34%	704	31%	487	21%
betalende huishoudens			1.303		1.147	84%
<i>H. Hart</i>						
parochianen	2.239		1.363		1.184	17%
gemiddelde kerkgang	325	15%	161	12%	143	14%
betalende huishoudens			524		431	81%
<i>H. Joannes Apostel</i>						
parochianen	1.889		1.666		1.560	60%
gemiddelde kerkgang	332	19%	246	16%	88	6%
betalende huishoudens			480		381	58%
<i>Thabor</i>						

³ het aantal parochianen relatief is het percentage parochianen in het gebied; anders gesteld: zoveel procent van de bewoners is rooms-katholiek.

⁴ de *gemiddelde kerkgang* is het aantal kerkgangers dat is geteld op de twee 'telweekeinden' gedeeld door twee. De relatieve kerkgang is dit getal gedeeld door het totaal aantal parochianen van 7 jaar en ouder. Anders gezegd: gemiddeld zoveel procent van de parochianen van 7 jaar en ouder bezoekt de vieringen.

⁵ Dit zijn de kerkgangers van maart 1999.

parochianen	5.505		6.128		6.538	47%
gemiddelde kerkgang	278	6%	349	6%	260 ⁵	5%
betalende huishoudens			950		1.163	54%
<i>Exodus en H. Rafaël</i>						
parochianen	4.300		3.900		3.083	27%
gemiddelde kerkgang	403	10%	327	9%	252	8%
betalende huishoudens			882		760	64%
<i>Moeder Teresa</i>						
parochianen	8.000		7.020		4.714	24%
gemiddelde kerkgang	562	7%	429	6%	240	5%
betalende huishoudens			913		998	55%

De kerkgang is in de afgelopen jaren onmiskenbaar teruggelopen, in sommige parochies sterker dan in andere. Om incidentele verschillen en mogelijk verschillen in ledenadministratie (waardoor de parochies onderling uiteenlopende kerkgangpercentages kunnen vertonen) bezien we de ontwikkelingen in absolute aantallen kerkgangers per cluster van parochies. Tabel 2.4.2 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de kerkgang in de afgelopen 10 jaar per cluster. Het jaar 1990 is in de tabel als uitgangspunt genomen en op 100 gesteld.

Tabel 2.4.2 - Absolute aantallen kerkgangers in een gemiddeld weekend per cluster en totaal voor Hengelose parochies in 1990, 1995 en 2000

	1990	index	1995	index	2000	index
Centrum	1.719	100	1.325	77	1.002	58
Noord	935	100	756	81	491	53
Zuid	965	100	756	78	492	51
Totaal	3.619	100	2.855	79	1.985	55

In de afgelopen 10 jaar is het gemiddelde aantal kerkgangers in een gewoon weekend met 45% afgenomen. Deze achteruitgang is iets sterker geweest dan de gemiddelde achteruitgang in Nederland in deze periode (circa 37%). Voor de komende jaren kunnen we een voorzichtige inschatting maken door de SCP-prognose hier toe te passen, welke gebaseerd is op de gemiddelde Nederlandse afname en die in de afgelopen jaren vrij betrouwbare voorspelling zijn gebleken. De SCP-prognose voor de komende jaren voorziet een jaarlijkse teruggang van ruim 4% en vanaf 2010 een jaarlijkse teruggang van 1,5%. In het geval van de Hengelose parochies interpreteren we deze prognose aan de zeer voorzichtige kant, gezien de reeds vrij sterke afname in de afgelopen jaren. We nemen als uitgangspunt een afname van 3% per jaar tot 2005 en 2% per jaar vanaf 2005 en 1% vanaf 2010. De aldus verkregen prognoses moeten als een **minimale** te verwachten teruggang geïnterpreteerd worden.

Tabel 2.4.3 - Prognose van aantallen kerkgangers (afgerond in 25-tallen) in een gemiddeld weekend per cluster en totaal voor Hengelose parochies in 2005, 2010 en 2015

(prognose gebaseerd op SCP-gegevens, aangepast voor plaatselijke situatie)

	2005	index	2010	index	2015	index
Centrum	750	43	575	33	475	28
Noord	350	38	250	28	225	23
Zuid	350	36	250	26	200	21
Totaal	1.450	40	1.075	30	900	25

Tabel 2.4.3 laat zien dat het totale aantal kerkgangers in de gezamenlijke Hengelose parochies over circa 15 jaar, voorzichtig ingeschat, met circa 900 op een kleine helft van het huidige aantal zal uitkomen. Zet de huidige, in vergelijking met het huidige Nederlandse gemiddelde sterkere afname zich voort, dan zal dit totaal nog **aanmerkelijk lager** kunnen uitkomen. In de samenvatting is een diagram opgenomen waarin zowel tabel 2.4.2 als 2.4.3 zijn opgenomen (diagram 1).

Tabel 2.4.4 geeft een overzicht van de aantallen mensen aan wie sacramenten en “rites de passage” zijn toegediend: doopsel, eerste communie, vormsel, huwelijk en uitvaart. Daarbij bekijken we de parochies afzonderlijk en als totaal. Als peiljaren is gekozen voor 1990, 1995 en 2000. We zien slechts een lichte achteruitgang bij aantallen doopsel en eerste communie, in overeenstemming met landelijke trends: deze rites de passage blijven vooralsnog populair. Dit geldt in mindere mate voor vormsel en kerkelijk huwelijk, en zo is de vrij forse afname bij vormsels passend in een algemeen beeld, alsook de halvering bij het aantal kerkelijke huwelijken. De toename van het aantal uitvaartvieringen is tenslotte evenmin afwijkend van landelijke ontwikkelingen. De verwachting is dat de vraag van parochianen om de toediening van sacramenten en rites de passages een dalende trend zal vertonen, die echter niet zo sterk is als die van de kerkgangcijfers. Doop, eerste communie en in mindere mate vormsel en kerkelijk huwelijk blijven uitdrukkingsvormen van een vorm van kerkelijke en religieuze betrokkenheid ook als mensen niet meer wekelijks of regelmatig naar de kerk gaan. De aantallen kerkelijke uitvaarten zullen in de komende jaren niet dalen en wellicht nog stijgen door een grote vergrijsde en tamelijk tot sterk kerkelijk betrokken katholieke bevolkingsgroep die in de komende decennia zal sterven. In de samenvatting is een diagram opgenomen die de ontwikkelingen van sacramenten in de afgelopen jaren voor de parochies tezamen laat zien (diagram 2).

<i>Tabel 2.4.4 - Rites de passage, gemiddelden over de jaren 1989-1990, 1994-1995 en 1999-2000</i>					
	kinderdoop	1 ^e communie	vormsel	huwelijk	uitvaart
<i>H. Lambertus</i>					
1989-1990	35	36	43	25	43
1994-1995	38	28	27	16	44
1999-2000	38	32	22	17	55
<i>OLV v. Altijdd.Bijstand</i>					
1989-1990	68	19	29	55	50
1994-1995	95	17	17	43	77
1999-2000	107	15	16	34	86
<i>H. Hart</i>					
1989-1990	17	17	16	5	21
1994-1995	10	21	18	3	16
1999-2000	4	12	21	1	14
<i>H. Joannes Apostel</i>					
1989-1990	44	27	15	16	20
1994-1995	15	14	9	4	15
1999-2000	3	17	0	1	7
<i>Thabor</i>					
1989-1990	64	107	93	7	15
1994-1995	60	125	91	3	10
1999-2000	55	133	129	6	18
<i>Exodus en H. Raphaël</i>					
1989-1990	11	28	33	3	21
1994-1995	15	3	16	3	27
1999-2000	6	13	10	3	26
<i>Moeder Teresa</i>					
1989-1990	44	35	35	23	52
1994-1995	29	39	43	5	24
1999-2000	32	37	28	4	30
<i>Totaal</i>					
1989-1990	283	269	264	134	222

1994-1995	262	247	221	77	213
1999-2000	245	259	226	66	236

2.5 Pastorale beroepskrachten

In de zeven parochies is per 1-12-'01 een aantal beroepskrachten werkzaam, namelijk vier priesters en drie pastoraal werkers (deze laatste in een totale formatie voor pastoraal werkers van 2,5). Daarnaast is er nog een vacature voor een pastoraal werker. Tot slot moet nog worden vermeld dat in Hengelo-Zuid een emeritus-priester meewerkt in het pastoraat. In tabel 2.5.1 is aangegeven hoe de beroepskrachten verdeeld zijn over de parochies. Onderaan de tabel wordt een overzicht gegeven van de bezetting die het Aartsbisdom Utrecht in de Hengelose parochies voorziet voor de komende jaren.

<i>Tabel 2.5.1 - Beroepskrachten in de zeven parochies, huidige situatie en prognose aartsbisdom</i>		
parochie	omvang	functie
cluster noord totaal	2,5	pastorale professionals
H. Hart	0,5	pastoraal werker
H. Hart/Joannes Ap./Thabor	1	priester ⁶
Thabor	1 (+ 0,5)	pastoraal werker (+ 0,5 vacature past. werker)
cluster centrum totaal	2	pastorale professionals
OLV	1	priester
Lambertus	1	priester
cluster zuid totaal	2 + 1	pastorale professionals
Exodus en H. Raphaël	1	pastoraal werker
Moeder Teresa	1 + 1	priester + emeritus priester
bezetting totaal	priesters	pastoraal werkers
huidige bezetting totaal 7,5 FTE + 0,5 vac.	4 + 1 emeritus	2,5 + 0,5 vacature
prognose 2005 : totaal 6,6 FTE	3,2	3,4
prognose 2010: totaal 5,9 FTE	2,0	3,9

Het totale aantal pastorale professionals dat ten dienste staat van de Hengelose parochies zal in de komende jaren naar verwachting van het aartsbisdom afnemen. Zeker geldt dit voor het aantal priesters, dat over 10 jaar wellicht gehalveerd zal zijn Het aantal van twee

⁶ Diaken, benoemd per 1-10-2001, naar verwachting priester gewijd op 1-6-2002

priesters in 2010 moet als een maximum geïnterpreteerd worden; bij een sterke teruggang van het aantal priesters in het bisdom kan dit een te hoge inschatting blijken. Hoeveel pastoraal werkers in 2010 daadwerkelijk beschikbaar zullen zijn valt evenmin exact te voorzien.

2.6 Samenvatting demografische en kerkelijke gegevens

De Hengelose parochies bevinden zich in een veranderende religieuze omgeving. Hadden de parochies voorheen hun vaste positie in een van oudsher tamelijk homogeen katholiek gebied, thans worden de parochies geconfronteerd met een periode van neergaande participatie: de aantallen kerkleden en kerkgangers dalen, in een soortgelijk tempo als we ook elders in het land kunnen waarnemen. De parochianen verouderen ten opzichte van de bevolking, en dit geldt eens te meer voor de nog actief participerende parochianen die regelmatig naar de kerk gaan en vrijwilligerswerk uitvoeren in de parochies.

Niet alleen de kerkgang, ook de aantallen bediende sacramenten en *rites de passage* nemen in enige tot sterke mate af, maar deze blijven in verhouding tot de kerkgang nog op peil: ook wanneer parochianen niet meer regelmatig naar de kerk gaan kunnen zij toch kiezen voor een kerkelijk huwelijk, doop en eerste Communie voor hun kinderen. Het aantal uitvaarten is zelfs gestegen, maar dit zal een tijdelijke stijging zijn voor de komende jaren waarin een nog kerkse generatie gaat sterven. In deze krimp-situatie is ook het aantal pastorale professionals in de afgelopen jaren afgenomen. Voor de nabije toekomst moet met een verdere afname van met name het aantal priesters rekening worden gehouden.

Onderlinge vergelijking van de parochies laat zien dat hun situaties niet gelijksoortig zijn. De aantallen parochianen lopen sterk uiteen, evenals de aandelen katholieken per parochiegebied. Door immigratie van mensen uit niet-christelijke culturen, door verschillende accenten in gegroeide parochiële culturen, door verschillen tussen aantal en type benoemingen van pastorale professionals, maar mogelijk ook door verschillen in de wijze van ledenadministratie, bevinden de parochies zich in onderling sterk uiteenlopende situaties wat betreft pastores, grootte, draagvlak in de wijk et cetera. Dit vraagt in elke parochie om een eigen pastorale aanpak. Nu de parochies in de toekomst, gezien het beleid van het aartsbisdom zoals recentelijk geformuleerd, steeds meer aangewezen zullen zijn op een beperkt team van pastores met elk een eigen taakprofiel, is het een opgave voor de gezamenlijke parochies om zich te oriënteren op onderlinge afstemming, waarbij recht wordt gedaan aan de diverse lokale situaties.

3. Materiële situatie van de Hengelose parochies

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de materiële situatie van de parochies in Hengelo (O) beschreven, uiteenvallend in de financiële situatie en de bouwtechnische onderhoudssituatie. Bij de financiën wordt uitgegaan van de cijfers over de jaren 1995 tot en met 1999 zoals die door de parochies aan het Aartsbisdom Utrecht zijn verstrekt.⁷ Het jaar 2000 is buiten beschouwing gelaten, omdat deze ten tijde van dit onderzoek nog niet ter beschikking van het aartsbisdom waren. De analyses werden nagezien en aangevuld door de dekenaal financieel adviseurs van het dekenaat Twente-Zuid. Wat betreft de bouwtechnische gegevens werden parochiedossiers van het bouw bureau van het Aartsbisdom Utrecht ingezien en van toelichting voorzien door de diocesane bouwadviseurs.

In het hierna volgende worden de gegevens per parochie op een rij gezet. Na een kort overzicht van de relevante gegevens terzake van onderhoud, met name betreffende gepleegd en te verwachten onderhoud, geven we de belangrijkste cijfers van de exploitatie in de afgelopen vijf jaren. In een kort commentaar worden de voornaamste financiële kenmerken genoemd, met name het resultaat, de ontwikkelingen in baten en lasten, de verhouding tussen personele lasten en die voor de kerkgebouwen, en de verhouding tussen 'dood geld' en 'levend geld', dat wil zeggen, inkomsten uit bezittingen (rente en dividend, onroerend goed) respectievelijk uit bijdragen van kerkleden (Kerkbalans, collectes, misintenties etc.). Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling en de samenstelling van de kerkbijdragen. Hierbij wordt het aantal deelnemers en het gemiddelde bedrag per deelnemer en per parochiaan nader bekeken. De kerkbijdragegegevens in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op overzichten van het dekenaat op grond van opgave door de parochies; de gegevens kunnen op punten wat afwijken van die welke in hoofdstuk 2, tabel 2.4.1 werden gegeven, welke gebaseerd waren op de parochiestatistiek (eveneens op grond van gegevens verstrekt door de parochies maar dan aan het KASKI).

⁷ Omdat alle beschikbare gegevens nog in guldens waren, zijn de beschrijvingen van de financiële gegevens in guldens weergegeven. Enkele eindbedragen zijn omgerekend naar Euro's.

Tot slot wordt de financiële situatie van de parochie in zijn totaliteit geëvalueerd, waarbij de exploitatiegegevens over de jaren 1995-1999 worden meegenomen. Voorts wordt gekeken naar de liquide positie van de parochie. Deze is bepaald voor het jaar 2000 door geldmiddelen en beleggingen tezamen te nemen en hiervan de schulden en vorderingen tezamen af te trekken. Wanneer de som van dit totaal boven de fl. 100.000,= (ca. € 46.000,-) uitkomt, wordt de liquide positie als goed beschouwd; wanneer deze lager dan fl. 100.000,= uitkomt, wordt de liquide positie als voldoende beschouwd en bij een negatieve som moet de liquide positie als onvoldoende worden aangemerkt.⁸ Exploitatie, liquide positie en voorzieningen voor groot onderhoud in de afgelopen en komende jaren resulteren tezamen in een korte waardering onzerzijds van de financiële situatie: goed, voldoende, matig of onvoldoende.⁹ Samenvattend:

- 'goed' betekent dat de parochie in de afgelopen vijf jaren gemiddeld een positief sluitende exploitatie heeft alsmede ruime reserves; de parochie kan financieel gezien tegen een stootje.
- 'voldoende' betekent dat de parochie aanzienlijke reserves heeft en een gemiddelde hoge kerkbijdrage ontvangt, maar gemiddeld over de afgelopen vijf jaren geen positief sluitende exploitatie heeft gekend.
- 'matig' betekent dat de parochie hetzij over de afgelopen vijf jaren geen positief sluitende exploitatie heeft gekend, hetzij niet of nauwelijks reserves heeft; de parochie kan het net bolwerken, maar er moeten geen financiële tegenvallers komen.
- 'onvoldoende' betekent dat de parochie gemiddeld over de afgelopen vijf jaren geen positief sluitende exploitatie heeft gekend noch reserves van enige omvang; bij ongewijzigd beleid is de parochie over enkele jaren failliet.

⁸ Een volledige solvabiliteitsbepaling is in dit kader niet mogelijk, omdat daarvoor een voor alle parochies vergelijkbare taxatie van het onroerend goed (op basis van werkelijke dan wel herontwikkelwaarde nodig zou zijn), alsmede een totaaloverzicht van toekomstige verplichtingen in verhouding tot de exploitatiegegevens; dit alles voert in dit verband te ver. Wel wordt waar nodig een korte toelichting gegeven op de wijze waarop de kosten voor de accommodaties zijn opgebouwd.

⁹ De wijze waarop de liquide positie en exploitatie van de parochies hier gewaardeerd worden werd ontwikkeld in samenspraak met de dekenaal financieel adviseurs van het dekenaal Twente-Zuid, wie een dergelijke systematiek ten behoeve van *quick scan* van de financiële situatie van parochies ook voorts willen gaan toepassen.

3.2 Exodus en H. Raphaël

Staat van onderhoud parochiekerk

Bouwjaar 1959 als parochiekerk van de H. Rafaël; zitplaatsen oorspronkelijk 900, thans ca. 500. De Exodus was een noodkerk, gesticht in 1972; tot een eigen parochiekerk kwam het nooit en in 1978 werd de Exodus gevoegd bij de H. Rafaël. Dit leidde tot uitbreiding en renovatie van de Rafaël-kerk en het bijbehorend parochiehuis in 1989-1990; recent werd de interne verlichting vernieuwd.

Onderhoudsstaat: redelijk. Verwacht onderhoud betreft o.m. de klokkentoren, de kitvoegen en het dak; normaal voor het type kerk en gezien het bouwjaar. Gemiddeld worden de onderhoudskosten geschat op fl. 25.000 per jaar (inschatting bouwkundig expert aartsbisdom).

Exploitatie

Tabel 3.2.1- *Overzicht van de lasten en baten van de parochie Exodus en H. Raphaël in de jaren 1995 - 1999*

	1999	1998	1997	1996	1995
Persoonskosten ¹⁰	58327	55549	53707	95528	88630
Kosten Kerkelijke Gebouwen	116463	81983	86664	98487	112089
Kosten Overig onroerend goed	-	-	-	-	-
Beleggingen	-	-	-	-	-
Rentelasten	600	600	1013	1614	2266
Kosten Eredienst	8191	9733	12489	9308	9025
Kosten Pastoraal	11406	11676	10332	8013	8758
Verplichte en Vrijwillige Bijdragen ²⁰	713	23661	19335	16138	16326
Beheerskosten	8046	7973	4690	4931	6417
Incidentele Lasten	-	-	-	-6	-4715
Lasten		223746	191175	188230	234913
238796					
Bijdragen Parochianen	200790	169654	167254	169983	168972
Opbrengst uit Bezittingen	22956	21719	21210	18414	18044
Functionele Inkomsten	-	-	-	40000	51533
Incidentele Baten	200	-	-	2098	-
Baten		223946	191373	188464	230495
238549					

¹⁰ Zie toelichting op volgende pagina; bron: penningmeester parochiebestuur Exodus/H. Raphaël.

Saldo	200	198	234	-/-3518	-/-247
--------------	------------	------------	------------	----------------	---------------

De inkomsten en uitgaven zijn sinds 1997 stijgend, hetgeen resulteert in een jaarlijks nihil positief saldo. De functionele inkomsten in 1995 en 1996 betreffen bijdragen vanuit het IPV. Wanneer we deze inkomsten in mindering brengen bij de personeelskosten, zien we dat deze personeelskosten de afgelopen jaren vrijwel gelijk zijn gebleven. Voor een periode van 5 jaar (1995 t/m 1999) heeft de IPV Hengelo een bedrag van fl. 40.000,= per jaar bijgedragen aan de personeelskosten. In de jaren 1995 en 1996 werden deze opgeteld bij de post persoonskosten onder de lasten en bij de post functionele inkomsten onder de baten. In de jaren 1997 t/m 1999 werden ze onder baten noch lasten vermeld. Sinds 2000 is het IPV opgeheven en zijn de IPV-fondsen onder beheer van het dekenaat; de jaarlijkse bijdrage van fl. 40.000,= is in de jaren 2000 en 2001 niet verstrekt. Deze bedragen zijn nog wel geormerkt ten behoeve van de parochie, maar een aanvraag voor bijdragen is nog in behandeling. Wanneer we de jaarlijkse bijdrage meerekenen, is de verhouding tussen personeelskosten en kosten voor gebouwen in de afgelopen vijf jaar niet wezenlijk gewijzigd.

De uitgaven voor gebouwen zijn in de afgelopen jaren niet gestegen, met uitzondering van het laatste jaar. Recent werd de verlichting in de kerk gemoderniseerd. Voor de komende jaren wordt onderhoud verwacht aan de klokkentoren en het dak; de jaarlijkse kosten zullen gemiddeld fl. 25.000,- bedragen (ca. € 11.400,-).

Bij de inkomsten valt op te merken dat de bijdragen van parochianen de belangrijkste inkomensbron vormen. De inkomsten uit bezittingen beslaan in 1999 slechts 10% van de totale baten. De kerkbijdragen, die een stijgende trend laten zien, lagen in 1999 met fl. 50,- per parochiaan iets onder het gemiddelde diocesane niveau van fl. 60,-, evenals de participatiegraad onder huishoudens aan de kerkbijdrage (diocesaan gemiddelde 60%; bron, hier en in de volgende paragrafen: cijfers Kerkbalans 2001).

*Tabel 3.2.2 -Kerkbijdragen in de parochie Exodus en H. Raphaël in de jaren 1996-1999**

	1999	1998	1997	1996
aantal gezinnen en alleenstaanden	2360	2373	2360	2373
aant. deelnemers kerkbijdragen	abs.	940	950	950 881
in %	40%	40%	40%	40%
totale bedrag kerkbijdragen	f101.261	f98.240	f97.822	f97.516
bedrag per deelnemer	f107	f103	f104	f103
totale bijdragen van parochianen	f194.908	f159.874	f161.748	f164.478
gemiddeld bedrag per parochiaan	f50	f41	f42	f43
gem. bedrag per gezin/alleenstaande	f83	f67	f69	f69

* gegevens ter beschikking gesteld door dekenaal financieel adviseurs dekenaat Twente-Zuid; 2000 t.t.v. onderzoek nog niet beschikbaar

Financiële situatie

De liquide positie van de parochie is net voldoende. De parochie beschikt over een eigen vermogen ter waarde van de eigen kerkelijke gebouwen en bescheiden voorzieningen voor groot onderhoud, die in verhouding staan tot de te verwachten reguliere onderhoudskosten. Er zijn geen overige voorzieningen. Conclusie op basis van onze gegevens: de financiële situatie van de parochie is matig. Zolang onduidelijk is of de parochie nog kan rekenen op een jaarlijkse bijdrage in de personeelskosten is er een aanzienlijk exploitatietekort voor de jaren 2000 en 2001, en moet de financiële situatie als zorgelijk en feitelijk onvoldoende worden beoordeeld.

3.3H. Hart

Staat van onderhoud parochiekerk

Bouwjaar 1956; zitplaatsen oorspronkelijk ca. 800, thans ca. 600.

De parochiekerk is verkocht. De parochie zal naar verwachting over ca. 2 jaar de kerk sluiten om op een andere plaats, in fusie met de parochie H. Joannes Apostel, een nieuwe parochie te vormen met een nieuw te bouwen kerkgebouw.

Voor dit nieuwe gebouw is bij de gemeente een optie genomen op grond aan Dijksweg; de procedure hierover loopt nog. Een architect is aangewezen die een bouwplan zal realiseren dat over ca. 2 jaar gereed moet zijn. Het zal waarschijnlijk gaan om een klein (600 m²), economisch hanteerbaar en multifunctioneel gebouw (vergelijkbaar met de Moeder Teresa in Hengelo-Zuid uit 1997) dat bekostigd wordt uit de opbrengst van de verkoop (informatie bouwkundig adviseur aartsbisdom).

Exploitatie

Tabel 3.3.1 - Overzicht van de lasten en baten van de parochie H.Hart in de jaren 1995 - 1999

	1999	1998	1997	1996	1995
Persoonskosten	47018	60212	62983	63601	47312
Kosten Kerkelijke Gebouwen	30616	31600	38415	32528	33360
Kosten Overig onroerend goed	-	-	1091	-	-
Beleggingen	43	36	50	952	46
Rentelasten		2522	2403	2583	2485
	2385				
Kosten Eredienst	9883	8524	10724	8463	9393
Kosten Pastoraal	6541	7415	6449	5017	5020
Verplichte en Vrijwillige Bijdragen	13785	14548	11368	13342	16192
Beheerskosten	7330	9007	8191	7203	9602
Incidentele Lasten	-	-	-	450	100
Lasten		117738	133745	141854	134041
123374					
Bijdragen Parochianen	90684	94235	98117	100302	102623
Opbrengst uit Bezittingen	28503	29875	28479	25176	18624
Functionele Inkomsten	-	-	150	-	-
Incidentele Baten	1682	-	-	-	90
Baten		120869	124110	126746	125478
121337					
Saldo	3131	-/-9635	-/-15108	-/-8563	-/-2073

De uitgaven zijn de laatste jaren sterker gedaald dan de inkomsten, hetgeen resulteert in een klein positief saldo over het laatste jaar.

De uitgaven voor gebouwen zijn in de afgelopen jaren licht gedaald, die voor personeel eerst sterk gestegen en daarna weer gedaald, met name in het laatste jaar. Daardoor is de verhouding tussen personeelskosten en kosten voor gebouwen weer terug op het niveau van vijf jaar geleden wat inhoudt dat de parochie bijna anderhalf keer zoveel uitgaf aan personeel dan aan gebouwen. Recent is een priester-pastor benoemd voor de parochies H.Hart en H. Joannes Apostel, hetgeen de personeelskosten zal doen stijgen. De kerk is inmiddels verkocht, vooruitlopend waarop voorzieningen voor groot onderhoud zijn komen te vervallen. Wanneer het tot nieuwbouw komt i.s.m. de parochie H. Joannes Apostel ontstaat een nieuwe situatie wat betreft kosten en voorzieningen groot onderhoud voor gebouwen.

Bij de inkomsten valt op te merken dat de bijdragen van parochianen de belangrijkste inkomensbron vormen. De inkomsten uit bezittingen beslaan in 1999 30% van de totale baten. De kerkbijdragen, die in hun totaliteit een afnemende trend laten zien, lagen met fl. 68,- per parochiaan iets boven het gemiddelde diocesane niveau; ook de participatiegraad onder huishoudens aan de kerkbijdrage ligt boven het diocesaan gemiddelde (wellicht door administratieve inperking van het totale aantal huishoudens?).

*Tabel 3.3.2 -Kerkbijdragen in de parochie H. Hart in de jaren 1996-1999**

	1999	1998	1997	1996
aantal gezinnen en alleenstaanden	588	739	608	712
aant. deelnemers kerkbijdragen	abs.	437	451	482
in %	74%	61%	79%	72%
totale bedrag kerkbijdragen	f60.247	f61.512	f58.146	f57.833
bedrag per deelnemer	f138	f136	f120	f114
totale bijdragen van parochianen	f87.575	f89.946	f95.933	f95.881
gemiddeld bedrag per parochiaan	f74	f61	f67	f62
gem. bedrag per gezin/alleenstaande	f200	f199	f199	f185

* gegevens ter beschikking gesteld door dekenaal financieel adviseurs dekenaat Twente-Zuid; 2000 t.t.v. onderzoek nog niet beschikbaar

Financiële situatie

De liquide positie van de parochie is goed. De parochie beschikt over een vermogen van enige omvang doch kent geen voorzieningen groot onderhoud meer. Er zijn geen overige voorzieningen. De exploitatie is gemiddeld over de afgelopen vijf jaren niet sluitend geweest. Mede gezien het ontbreken van voorzieningen is de conclusie op basis van onze gegevens: de financiële situatie van de parochie is matig.

3.4H. Joannes Apostel

Staat van onderhoud parochiekerk

Bouwjaar 1967; zitplaatsen ca. 600.

De parochiekerk is verkocht. De parochie zal naar verwachting over ca. 2 jaar de parochiekerk sluiten om op een andere plaats, in fusie met de parochie H. Hart, een nieuwe parochie vormen met een nieuw te bouwen kerkgebouw.

Voor dit nieuwe gebouw is bij de gemeente een optie genomen op grond aan Dijksweg; de procedure hierover loopt nog. Een architect is aangewezen die een bouwplan zal realiseren dat over ca. 2 jaar gereed moet zijn. Het zal waarschijnlijk gaan om een klein (600 m²), economisch hanteerbaar en multifunctioneel gebouw (vergelijkbaar met de Moeder Teresa in Hengelo-Zuid uit 1997) dat bekostigd wordt uit de opbrengst van de verkoop (informatie bouwkundig expert aartsbisdom).

Exploitatie

Tabel 3.4.1- Overzicht van de lasten en baten van de parochie H. Joannes Apostel in de jaren 1995 - 1999

	1999	1998	1997	1996	1995
Persoonskosten	38420	41920	50528	42332	22122
Kosten Kerkelijke Gebouwen	21493	28536	25643	19721	22574
Kosten Overig onroerend goed	-	-	-	-	-
Beleggingen	-	-	-	-	-
Rentelasten		1860	1860	1860	2220
2220					
Kosten Eredienst	7358	10006	7941	9386	11249
Kosten Pastoraal	8486	5272	5097	6015	6598
Verplichte en Vrijwillige Bijdragen	8010	10379	12527	13659	13130
Beheerskosten	2910	15140	19000	30776	28260
Incidentele Lasten	-	-	27	374	134
Lasten		88537	113113	122623	124483
106287					
Bijdragen Parochianen	62835	71148	76237	80242	80444
Opbrengst uit Bezittingen	18512	16903	18240	18858	18306
Functionele Inkomsten	-	-	-	-	-
Incidentele Baten	-	-	1940	1744	-
Baten		81347	88051	96417	100844
98750					
Saldo	-/-7190	-/-25062	-/-26206	-/-23639	-/-7537

Zowel de inkomsten als de uitgaven zijn in de afgelopen vijf jaren eerst gestegen en daarna gedaald tot onder het eerdere niveau, hetgeen resulteert in een jaarlijks negatief saldo. De uitgaven voor gebouwen zijn in de afgelopen jaren licht gedaald, die voor personeel eerst sterk gestegen en daarna weer gedaald. De verhouding tussen personeelskosten en kosten voor gebouwen is gewijzigd ten gunste van personeel, waaraan in 1999 bijna dubbel zoveel werd uitgegeven als aan kerkelijke gebouwen. Recent is een priester-pastor benoemd voor de parochies H. Hart en H. Joannes Apostel, hetgeen de personeelskosten zal doen stijgen. De kerk is inmiddels verkocht, vooruitlopend waarop voorzieningen voor groot onderhoud zijn komen te vervallen. Wanneer het tot nieuwbouw komt i.s.m. de parochie H. Hart ontstaat een nieuwe situatie wat betreft kosten en voorzieningen groot onderhoud voor gebouwen.

Bij de inkomsten valt op te merken dat de bijdragen van parochianen de belangrijkste inkomensbron vormen. De inkomsten uit bezittingen beslaan in 1999 23% van de totale baten. De kerkbijdragen, die een afnemende trend laten zien, lagen in 1999 met fl. 40,- per parochiaan op een tamelijk laag niveau, een derde onder het diocesaan gemiddelde; de participatiegraad onder huishoudens aan de kerkbijdrage ligt dicht bij het diocesaan gemiddelde.

*Tabel 3.4.2 -Kerkbijdragen in de parochie H. Joannes Apostel in de jaren 1996-1999**

	1999	1998	1997	1996
aantal gezinnen en alleenstaanden	648	739	682	648
aant. deelnemers kerkbijdragen	abs.	442	451	450 420
in %	68%	61%	66%	65%
totale bedrag kerkbijdragen	f 35.471	f 38.394	f 41.109	f 41.098
bedrag per deelnemer	f 80	f 85	f 91	f 98
totale bijdragen van parochianen	f 62.079	f 69.106	f 72.755	f 76.630
gemiddeld bedrag per parochiaan	f 40	f 47	f 46	f 46
gem. bedrag per gezin/alleenstaande	f 140	f 153	f 162	f 182

* gegevens ter beschikking gesteld door dekenaal financieel adviseurs dekenaat Twente-Zuid; 2000 t.t.v. onderzoek nog niet beschikbaar

Financiële situatie

De liquide positie van de parochie is onvoldoende. De parochie beschikt over een bescheiden eigen vermogen en een iets grotere voorziening groot onderhoud, die echter na de verkoop van de kerk zal zijn komen te vervallen. Er zijn geen overige voorzieningen. De exploitatie is gemiddeld over de afgelopen vijf jaren niet sluitend geweest. Mede gezien de dalende lijn in de kerkbijdragen is de conclusie op basis van onze gegevens: de financiële situatie van de parochie is onvoldoende.

3.5 H. Lambertus

Staat van onderhoud parochiekerk

De parochiekerk H. Lambertus is Rijksmonument en werd door Paus Johannes Paulus II in 1997 tot Basilica Minor verheven.

Bouwjaar 1890; zitplaatsen oorspronkelijk 1100, thans ca. 1000.

Een omvangrijke exterieure renovatie t.w.v. 1,5 miljoen (m.n. dak en toren) werd afgerond in 1993; een grote interieure renovatie, met name schilderwerken, t.w.v. 1,2 miljoen (waarvan 70% rijkssubsidie en 30% te werven door de parochie) is thans in planning en wordt in de komende tijd uitgevoerd. Verdere te verwachten renovatie- en onderhoudskosten in de komende 10 jaar belopen ca. fl. 800.000,= (inschatting bouwkundig expert aartsbisdom).

Exploitatie

Tabel 3.5.1 - Overzicht van de lasten en baten van de parochie H. Lambertus in de jaren 1995 - 1999

	1999	1998	1997	1996	1995
Persoonskosten	152244	128377	132437	128124	114432
Kosten Kerkelijke Gebouwen	79432	78347	95474	81683	115347
Kosten Overig onroerend goed	19107	13912	-	10498	6419
Beleggingen	-	-	-	-	-
Rentelasten		237	658	2549	29109
586					
Kosten Eredienst	50679	46910	44608	49576	47286
Kosten Pastoraal	18603	16368	17249	15519	30977
Verplichte en Vrijwillige Bijdragen	61335	57991	61634	62370	74362
Beheerskosten	53444	57255	51871	48794	45734
Incidentele Lasten	417	18769	15320	-	-
Lasten		435498	418587	421142	425673
435143					
Bijdragen Parochianen	339606	300473	317052	312430	319642
Opbrengst uit Bezittingen	76294	89127	99731	114799	118677
Functionele Inkomsten	-	-	-	-	-
Incidentele Baten	-	-	-	-	-
Baten		415900	389600	416783	427229
438319					
Saldo	-/-19598	-/-28987	-/-4359	1556	3176

De inkomsten en uitgaven zijn de laatste jaren niet veel veranderd doch thans in een iets ongunstiger verhouding dan vijf jaar geleden, hetgeen resulteert in een negatief saldo in de laatste drie jaren.

De uitgaven voor gebouwen zijn in de afgelopen jaren niet gestegen, die voor personeel wel. Daardoor zijn personeelskosten en kosten voor gebouwen in de afgelopen vijf jaar uit elkaar gan lopen; in 1999 gaf de parochie bijna dubbel zoveel uit aan personeel als aan gebouwen.

In de komende periode wordt groot onderhoud aan het interieur van de kerk voorzien ter waarde van 1,2 miljoen, waarvan 70% rijks subsidie. Voorts worden voor de komende jaren renovatie- en onderhoudskosten voorzien van gemiddeld fl. 80.000,- per jaar (ca. € 36.400,-).

Bij de inkomsten valt op te merken dat de bijdragen van parochianen de belangrijkste inkomensbron vormen. De inkomsten uit bezittingen beslaan in 1999 18% van de totale baten. De kerkbijdragen, die in 1999 een stijging lieten zien, lagen met fl. 104,- per parochiaan op een hoog niveau. Wel is de participatiegraad onder huishoudens aan de kerkbijdrage in de afgelopen jaren gedaald; deze ligt thans onder het diocesaan gemiddelde.

*Tabel 3.5.2 -Kerkbijdragen in de parochie H. Lambertus in de jaren 1996-1999**

	1999	1998	1997	1996
aantal gezinnen en alleenstaanden	1451	1500	1463	1491
aant. deelnemers kerkbijdragen	abs.	740	800	868 780
in %	51%	53%	59%	52%
totale bedrag kerkbijdragen	f139.956	f128.662	f139.635	f133.865
bedrag per deelnemer	f189	f161	f161	f172
totale bijdragen van parochianen	f314.252	f285.659	f292.995	f287.430
gemiddeld bedrag per parochiaan	f104	f87	f92	f90
gem. bedrag per gezin/alleenstaande	f217	f190	f200	f193

* gegevens ter beschikking gesteld door dekenaal financieel adviseurs dekenaat Twente-Zuid; 2000 t.t.v. onderzoek nog niet beschikbaar

Financiële situatie

De liquide positie van de parochie is goed. De parochie beschikt over een aanzienlijk eigen vermogen en grote voorzieningen voor groot onderhoud, die ruim zijn in verhouding tot de te verwachten reguliere onderhoudskosten. Er zijn geen overige voorzieningen. De exploitatie is in de afgelopen vijf jaar gemiddeld niet sluitend geweest. Conclusie op basis van onze gegevens: de financiële situatie van de parochie is voldoende.

3.6 Moeder Teresa

Staat van onderhoud parochiekerk

Bouwjaar 1997; zitplaatsen aantal ca. 250

De parochie is recentelijk ontstaan uit het samengaan van parochiegebieden van H. Ludgerus, Pius X en H. Willibrord in één parochie met een nieuw, multi-functioneel, niet te groot kerkgebouw op een nieuwe plaats ('t Kotte/Meijersweg).

Het onderhoud zal in de komende jaren op nihil staan, met uitzondering van een mogelijk noodzakelijke voorziening met betrekking tot de klok dan wel een nieuw te bouwen klokkentoren wegens geluidsoverlast veroorzaakt door de huidige klok; de kosten hiervoor moeten ingeschat worden op fl. 40.000 tot fl. 50.000 (inschatting bouwkundig expert aartsbisdom).

Exploitatie

Tabel 3.6.1 - Overzicht van de lasten en baten van de parochie Moeder Teresa in de jaren 1995 - 1999

	1999	1998	1997	1996	1995
Persoonskosten	56704	58742	65459	53072	55628
Kosten Kerkelijke Gebouwen	57762	55971	61006	59063	58119
Kosten Overig onroerend goed	-	-	-	-	-
Beleggingen	-	-	-	-	-
Rentelasten	1420	1503	1406	1360	1294
Kosten Eredienst	13664	16998	13598	16733	18414
Kosten Pastoraal	7652	6479	7143	12717	12518
Verplichte en Vrijwillige Bijdragen	25914	26507	25745	26608	29588
Beheerskosten	17357	15729	9844	17332	12244
Incidentele Lasten	7380	25800	250	2618	312
Lasten		187853	207729	184451	189503
188117					
Bijdragen Parochianen	174862	177971	163890	156435	160135
Opbrengst uit Bezittingen	41741	38112	36054	36834	31840
Functionele Inkomsten	700	-	-	217	-
Incidentele Baten	3241	177	711	1	20
Baten		220544	216260	200655	193487
191995					
Saldo	32691	8531	16204	3984	3878

De uitgaven zijn in de afgelopen vijf jaren niet gestegen, doch de baten wel enigszins,

hetgeen resulteert in een toenemend batig saldo.

De bouw van de nieuwe parochiekerk in 1998 is buiten de reguliere exploitatie gehouden. De uitgaven voor gebouwen zijn ten opzichte van vijf jaar geleden niet gestegen, die voor personeel evenmin. De parochie gaf in 1999 ongeveer evenveel geld uit aan personeel als aan gebouwen.

In de komende periode worden nauwelijks onderhoudskosten aan de kerk voorzien, met uitzondering van een mogelijk noodzakelijke voorziening voor een klokkentoren ter waarde van ca. fl. 50.000,- (ca. € 22.700,-).

Bij de inkomsten valt op te merken dat de bijdragen van parochianen de belangrijkste inkomensbron vormen. De inkomsten uit bezittingen beslaan in 1999 16% van de totale baten. De kerkbijdragen, die per deelnemer een stijgende tendens laten zien, lagen in 1999 met fl. 29,- per parochiaan op een laag niveau, op de helft van het diocesaan gemiddelde; de participatiegraad onder huishoudens aan de kerkbijdrage ligt een derde onder het diocesaan gemiddelde. Wellicht kunnen participatiegraad en gemiddelde bijdrage door gerichte wervingsacties nog wat stijgen.

Tabel 3.6.2 - Kerkbijdragen in de parochie Moeder Teresa in de jaren 1997-2000

	2000	1999	1998	1997
aantal gezinnen en alleenstaanden	2600	2930	2930	2930
aant. deelnemers kerkbijdragen	abs.	1096	1096	1096
in %	42%	37%	37%	37%
totale bedrag kerkbijdragen	f106.525	f104.982	f105.521	f92.668
bedrag per deelnemer	f97	f96	f96	f85
totale bijdragen van parochianen	f166.613	f167.925	f154.771	f148.500
gemiddeld bedrag per parochiaan	f29	f29	f27	f26
gem. bedrag per gezin/alleenstaande	f152	f153	f141	f135

* gegevens ter beschikking gesteld door dekenaal financieel adviseurs dekenaat Twente-Zuid; 2000 t.t.v. onderzoek nog niet beschikbaar

Financiële situatie

De liquide positie van de parochie is goed. De parochie beschikt over een aanzienlijk eigen vermogen dat voor een groot deel bestaat uit de waarde van de kerkgebouwen maar daarnaast uit liquide reserves. Er is een bescheiden voorziening voor groot onderhoud, welke niet dekkend kan zijn voor een eventuele nieuwe klokkentoren. Er zijn geen overige voorzieningen. De exploitatie is gemiddeld in de afgelopen vijf jaren sluitend geweest. Conclusie op basis van onze gegevens: de financiële situatie van de parochie is goed.

3.7 Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand

Staat van onderhoud parochiekerk

De parochiekerk is sinds enkele jaren Rijksmonument.

Bouwjaar 1927; zitplaatsen oorspronkelijk 1150, thans ca. 850.

Grote reparaties in afgelopen jaren waren de goten (1988) en de torenspits (1994).

Een omvangrijk restauratieplan is gereed en werd in nov. 2000 begroot op fl. 1.200.000, waarvan 70% rijkssubsidie; gewacht wordt op beschikking van rijkswege, waarna de uitvoering kan aanvangen (informatie bouwkundig expert aartsbisdom).

Exploitatie

Tabel 3.7.1 - Overzicht van de lasten en baten van de parochie O.L.Vrouw van Altijddurende Bijstand in de jaren 1995 - 1999

	1999	1998	1997	1996	1995
Persoonskosten	114424	108465	113163	107287	108632
Kosten Kerkelijke Gebouwen	135360	100723	97517	99070	105442
Kosten Overig onroerend goed	113	513	487	829	462
Beleggingen	838	1573	274	1246	2130
Rentelasten	-	144	2072	1137	1000
Kosten Eredienst	41569	30806	41585	44580	37628
Kosten Pastoraal	17213	18294	19201	11718	16408
Verplichte en Vrijwillige Bijdragen	65607	78217	58881	53887	49023
Beheerskosten	49339	45195	36950	35256	31576
Incidentele Lasten	11279	23626	1000	-	446
Lasten		413184	407556	371133	355010
352747					
Bijdragen Parochianen	337480	351581	350806	323015	321714
Opbrengst uit Bezittingen	47323	40775	37663	38712	34226
Functionele Inkomsten	-	-	-	-	-
Incidentele Baten	-	-	-	-	-
Baten		384803	392356	388469	361727
355940					
Saldo	-/-28381	-/-15200	17339	6717	3193

De inkomsten zijn de laatste jaren niet veel gestegen, doch de uitgaven wel, hetgeen resulteert in een toenemend negatief saldo in de laatste twee jaren.

De uitgaven voor gebouwen zijn in de afgelopen jaren licht gestegen, die voor personeel nauwelijks. De parochie gaf in 1999 iets meer geld uit aan gebouwen dan aan

personeelskosten.

In de komende periode wordt groot onderhoud aan het exterieur van de kerk voorzien ter waarde van fl. 1.200.000,- (ca. € 546.000,-), waarvan 70% rijkssubsidie en 30% te werven door parochie.

Bij de inkomsten valt op te merken dat de bijdragen van parochianen de belangrijkste inkomensbron vormen. De inkomsten uit bezittingen beslaan in 1999 12% van de totale baten. De kerkbijdragen, die per deelnemer een licht dalende tendens laten zien, lagen in 1999 met fl. 137,- per parochiaan op een zeer hoog niveau, evenals de participatiegraad onder huishoudens aan de kerkbijdrage die ver boven het diocesaan gemiddelde lag (wellicht door administratieve inperking van het totale aantal huishoudens?).

*Tabel 3.7.2 -Kerkbijdragen in de parochie Onze Lieve Vrouw AD Bijstand in de jaren 1996-1999**

	1999	1998	1997	1996
aantal gezinnen en alleenstaanden	1198	1219	1200	1200
aant. deelnemers kerkbijdragen	abs.	1096	1219	1100 1247
in %	92%	90%	92%	96%
totale bedrag kerkbijdragen	f132.820	f131.559	f131.198	f121.385
bedrag per deelnemer	f121	f120	f119	f97
totale bijdragen van parochianen	f301.089	f312.181	f318.592	f292.131
gemiddeld bedrag per parochiaan	f137	142	f145	f125
gem. bedrag per gezin/alleenstaande	f265	f285	f290	f234

* gegevens ter beschikking gesteld door dekenaal financieel adviseurs dekenaat Twente-Zuid; 2000 t.t.v. onderzoek nog niet beschikbaar

Financiële situatie

De liquide positie van de parochie is goed. De parochie beschikt over een aanzienlijk eigen vermogen en ruime voorzieningen voor groot onderhoud. Er zijn geen overige voorzieningen. De exploitatie is gemiddeld over de afgelopen vijf jaren niet sluitend geweest. Conclusie op basis van onze gegevens: de financiële situatie van de parochie is voldoende.

3.8 Thabor

Staat van onderhoud parochiekerk

Bouwjaar 1987; zitplaatsen 250.

Samenwerking met SOW-kerken ter plaatse vindt plaats sedert 1996 en behelst gezamenlijk gebruik van de kerkruimte voor erediensten; een stuk belendende grond werd in erfpacht verleend aan de SOW-kerken in 1999, waarop vervolgens bijgebouwen zijn gezet door SOW-kerken (in gebruik als zaaltjes voor werkgroepen).

Grote reparaties in afgelopen jaren betroffen het dak (1994), een vouwwand (1997) en de inrichting van een dagkapel (1998).

Er zijn geen grote renovaties te verwachten in de komende jaren; het normaal onderhoud voor het type kerk en bouwjaar kan ingeschat worden op gemiddeld per jaar fl. 20.000 (inschatting bouwkundig expert aartsbisdom).

Exploitatie

Tabel 3.8.1 - Overzicht van de lasten en baten van de parochie Thabor in de jaren 1995 - 1999

	1999	1998	1997	1996	1995
Persoonskosten	84975	80563	80585	79737	55592
Kosten Kerkelijke Gebouwen	53270	52654	33614	27713	49102
Kosten Overig onroerend goed	-	-	-	-	-
Beleggingen	-	-	-	-	-
Rentelasten 6029		4205	5150	2970	5534
Kosten Eredienst	6248	7263	6808	10605	5224
Kosten Pastoraal	14585	11721	14945	12259	11256
Verplichte en Vrijwillige Bijdragen	21428	25390	25118	22874	20832
Beheerskosten	15482	11759	12697	12093	10295
Incidentele Lasten	-	-	-	-	22
Lasten		200193	194500	177010	170815
158352					
Bijdragen Parochianen	175911	169882	150887	147073	146104
Opbrengst uit Bezittingen	33161	33010	31866	13821	23998
Functionele Inkomsten	-	-	-	-	-
Incidentele Baten	-	-	-	-	-
Baten		209072	202892	182753	160858
170102					
Saldo	8879	8392	5743	-/-9957	11750

Zowel de inkomsten als de uitgaven zijn in de afgelopen vijf jaren gestegen, hetgeen de laatste drie jaren resulteert in een batig saldo.

De uitgaven voor gebouwen zijn in de afgelopen jaren minder gestegen dan die voor personeel. De parochie gaf in 1999 ruim anderhalf keer zoveel geld uit aan personeel dan aan gebouwen.

In de komende periode wordt regulier onderhoud aan de kerk voorzien ter waarde van gemiddeld fl. 20.000,- per jaar (ca. € 9.100,-).

Bij de inkomsten valt op te merken dat de bijdragen van parochianen de belangrijkste inkomensbron vormen. De inkomsten uit bezittingen beslaan in 1999 16% van de totale baten. De kerkbijdragen, die een licht stijgende tendens laten zien, lagen in 1999 met fl. 29,- per parochiaan op een laag niveau, de helft van het diocesaan gemiddelde; de participatiegraad onder huishoudens aan de kerkbijdrage ligt iets onder het diocesaan gemiddelde. Wellicht kunnen participatiegraad en gemiddelde bijdrage door gerichte wervingsacties nog wat stijgen.

*Tabel 3.8.2 -Kerkbijdragen in de parochie Thabor in de jaren 1996-1999**

	1999	1998	1997	1996
aantal gezinnen en alleenstaanden	2153	2060	2448	2448
aant. deelnemers kerkbijdragen	abs.	1141	1196	1089 1089
in %	53%	58%	45%	45%
totale bedrag kerkbijdragen	f120.008	f116.961	f109.250	f94.717
bedrag per deelnemer	f105	f98	f100	f87
totale bijdragen van parochianen	f167.703	f157.749	f141.155	f134.948
gemiddeld bedrag per parochiaan	f29	f28	f24	f23
gem. bedrag per gezin/alleenstaande	f147	f132	f130	f124

* gegevens ter beschikking gesteld door dekenaal financieel adviseurs dekenaat Twente-Zuid; 2000 t.t.v. onderzoek nog niet beschikbaar

Financiële situatie

De liquide positie van de parochie is net onvoldoende. De parochie beschikt over een eigen vermogen ter waarde van de kerkgebouwen en redelijke voorzieningen groot onderhoud. Er zijn geen overige voorzieningen. De exploitatie is gemiddeld over de afgelopen vijf jaren sluitend geweest. In aanmerking nemend de stijgende lijn in de kerkbijdragen is de conclusie op basis van onze gegevens: de financiële situatie van de parochie is voldoende.

3.9 Parochies tezamen

In deze paragraaf geven we een overzicht van de financiële situatie van de Hengelose parochies tezamen. Hierbij zijn we uitgegaan van de inkomsten en uitgaven zoals die in de gepresenteerde exploitatie-overzichten van de afzonderlijke parochies staan vermeld voor de jaren 1998 en 1999. Er is niet gecorrigeerd voor incidentele mee- of tegenvallers. Er is vanuit gegaan dat mee- en tegenvallers elkaar in evenwicht houden. De financiële situatie van de afzonderlijke parochies hebben we als volgt gewaardeerd:

Exodus en H. Raphaël	onvoldoende
H. Hart	matig
H. Joannes Apostel	onvoldoende
H. Lambertus	voldoende
Moeder Teresa	goed
O.L.Vrouw Altijdd. Bijstand.	voldoende
Thabor	voldoende

In een parochie, namelijk Moeder Teresa, hebben we de financiële situatie als goed beoordeeld; in drie parochies, namelijk Thabor, H. Lambertus en O.L.V. Altijddurende Bijstand als voldoende; in een parochies, namelijk H.Hart als matig, en in de parochies H. Joannes Apostel en Exodus en H. Raphaël als onvoldoende. Gemiddeld voor de regio is de financiële situatie voorsnog voldoende tot matig, met enkele aandachtspunten die tot zorg nopen.

Dit laatste blijkt direct als we de cijfers voor alle parochies samen nemen. Voor de exploitatie doen we dit door de cijfers over 1998 en 1999 te middelen. Hieruit resulteert het volgende beeld:

totaal aan lasten	<i>f</i> 1.667.000
totaal aan baten	<u><i>f</i> 1.631.000</u>
saldo	-/- <i>f</i> 36.000

De regio kende over 1998 en 1999 een exploitatietekort van gemiddeld *f* 36.000,- per jaar (ca. € 16.400,-). Wanneer we de lasten en baten - in afgeronde aantallen - nader specificeren, blijkt het volgende:

personeel	<i>f</i> 540.000
gebouwen	<i>f</i> 480.000
eredienst, pastoraat, beheer	<i>f</i> 370.000
afdrachten	<i>f</i> 230.000
beleggingen/rentelasten, incidentele lasten	<i>f</i> 50.000
totaal lasten	<i>f</i> 1.670.000
levend geld	<i>f</i> 1.360.000
dood geld	<u><i>f</i> 270.000</u>
totaal baten	<i>f</i> 1.630.000

Dit resulteert in de volgende percentages met betrekking tot de uitgaven en de inkomsten, beiden gerelateerd aan de totale inkomsten van *f* 1.630.000 = 100%. Ter vergelijking geven

we ook de gemiddelden van het dekenaat Twente-zuid en het Aartsbisdom Utrecht over dezelfde jaren (percentages gebaseerd op gegevens verstrekt door het aartsbisdom).

Tabel 3.9.1 - Samenstelling van inkomsten en uitgaven in Hengelose parochies, Dekenaat Twente-Zuid en Aartsbisdom Utrecht gemiddeld in de jaren 1998-1999 (percentages)

	Hengelose parochies	Dekenaat Twente-zuid	Aartsbisdom Utrecht
<i>uitgaven</i>			
personeel	33%	28%	30%
gebouwen	29%	32%	31%
eredienst, pastoraat, beheer	23%	20%	20%
afdracht	14%	18%	16%
beleggingen/rentelasten, incidentele lasten	<u>3%</u>	<u>4%</u>	<u>2%</u>
	102%	102%	99%
<i>inkomsten</i>			
levend geld	83%	67%	70%
dood geld	17%	27%	25%
overig	<u>0%</u>	<u>6%</u>	<u>5%</u>
	100%	100%	100%
<i>saldo</i>	-/- 2%	-/- 2%	+1%

Bij de *uitgaven* wordt duidelijk dat er in deze regio een exploitatietekort van 2% is. Voorts zien we dat aan gebouwen (29%) relatief iets minder geld wordt uitgegeven dan aan personeel (33%). Deze aandelen liggen niet ver van de gemiddelden over dezelfde jaren 1998/1999 in het dekenaat Twente-Zuid, waarvan de regio Hengelo-Stad deel uitmaakt, noch van die van het Aartsbisdom Utrecht: beide aandelen liggen steeds rond de 30%.

Bij de *baten* vormen inkomsten uit het levend geld in deze regio verreweg het grootste aandeel (83%); dit aandeel ligt beduidend hoger dan in dekenaat of aartsbisdom. De vraag komt op in hoeverre er nog rek zit in deze post, nu blijkt dat deze reeds relatief hoog is. Wel valt op dat de kerkbijdragen onderling sterk variëren; in een tweetal parochies (H. Lambertus en O.L.Vrouw) liggen ze (ver) boven het diocesaan gemiddelde¹¹ per parochiaan, in twee parochies (Thabor en Moeder Teresa) juist (ruim) daaronder en in de overige drie parochies rond het gemiddelde. Voor de regio als geheel zullen de bijdragen niet ver afwijken van het diocesane gemiddelde. Gezien de reeds bereikte participatiegraad van de parochianen, die op het diocesaan gemiddelde ligt, mogen geen (grote) stijgingen verwacht worden, met uitzondering wellicht, op den duur, van de twee parochiegebieden (Thabor, Moeder Teresa) waar nieuwe parochiekerken gebouwd zijn die geleidelijk hun "aanhang" dienen te "heroveren" en waarin tevens veel jonge, in een "dure" fase van het leven verkerende gezinnen wonen.

¹¹ Diocesane cijfers over 1999 (bron: Kerkbalans-cijfers 2001): Participatiegraad gezinnen/adressen: 60%; gemiddelde bijdrage per katholiek in aartsbisdom: fl. 60,40; verhouding inkomsten uit levend/dood geld: 72/28; uitgaven 1999: gebouwen 34%, personeelskosten 49%, afdrachten 10%, overig 7%; gemiddeld saldo tussen inkomsten en uitgaven: +1%. Landelijke verhoudingen tussen uitgavenposten 1999: gebouwen 37%, personeelskosten 46%, afdrachten 11%, overig 5%.

De inkomsten uit bezittingen (17%) zijn een onzekere factor, aangezien dit voor een deel dividend op aandelen en rente van reserveringen betreft. Daadwerkelijke besteding van deze reserveringen heeft dan ook een daling van deze inkomstenpost tot gevolg. In tabel 3.9.2 worden de inkomsten uit levend geld (83%) nader naar bron van herkomst bekeken.

Tabel 3.9.2 -Samenstelling van inkomsten uit levend geld in Hengelose parochies, gemiddeld over de jaren 1998-1999 (percentages)

	kerkbijdragen (Kerkbalans)	collectes en plaatsengeld	overige (diensten, kaarsen, giften etc.)	totaal
Exodus en H. Raphaël	59%	14%	27%	100%
H. Hart	67%	16%	17%	100%
H. Joannes Apostel	57%	25%	18%	100%
H. Lambertus	45%	25%	40%	100%
Moeder Teresa	63%	22%	15%	100%
O.L. Vrouw van AD Bijstand	43%	21%	36%	100%
Thabor	73%	16%	11%	100%

Opvallend is het relatief grote aandeel inkomsten dat de parochies Lambertus en Onze Lieve Vrouw weten te genereren buiten de kerkbijdragen om, wellicht gedeeltelijk door extra inkomsten uit misintenties, vieringen bij *rites de passage* (doop, huwelijk, uitvaart) en dergelijke. In deze parochies maken de kerkbijdragen minder dan de helft van hun inkomsten uit levend geld uit, terwijl de gemiddelde kerkbijdragen per parochiaan er toch reeds op een relatief hoog niveau ligt. De vraag is in hoeverre de andere parochies in de gelegenheid zijn om via dergelijke diensten meer kerkbijdragen of inkomsten uit andere bronnen te genereren.

Echter, bedacht moet ook worden dat in parochies die veel oudere en relatief kerkbetrokken parochianen kennen, de bijdragen aan de parochie doorgaans als vanzelf een hoger niveau zullen bereiken; in de loop van de tijd zullen, door generatievervanging, ook hier de kerkbijdragen niet vanzelfsprekend op hetzelfde niveau kunnen blijven.

Op basis van de hier gepresenteerde gegevens is de verwachting gewettigd dat de inkomsten van de parochies *als geheel* in de nabije toekomst niet meer hoger zullen worden. Het zal inspanning kosten het huidige niveau van inkomsten van de gezamenlijke parochies te behouden. In de samenvatting zijn diagrammen van de inkomsten en uitgaven van de Hengelose parochies opgenomen (diagram 3 en 4).

De liquide positie van de parochies tezamen is goed: de totale som van geldmiddelen plus beleggingen minus schulden plus vorderingen gedeeld door zeven parochies resulteert in een gemiddelde balans per parochie ruim boven de fl. 100.000,=. Dit neemt niet weg dat de onderlinge verschillen wat betreft liquide posities aanzienlijk zijn, evenals overigens wat betreft de exploitatiesaldi.

Bezien we de bescheiden reserves van drie van de zeven parochies tegenover de goede tot zeer goede liquide posities van de overige parochies; bezien we verder de geplande en nog uit te voeren restauraties aan een tweetal kerkgebouwen, anderzijds de nieuwere of zelfs nog te bouwen kerkgebouwen van drie andere parochies, dan is alles optellend de financiële situatie van de regio als geheel vooralsnog voldoende te noemen. Op peil houden

en waar mogelijk vergroten van de inkomsten via kerkbijdragen en goed vermogensbeheer zullen de exploitaties mogelijk moeten maken. Dat onderlinge samenwerking vanuit solidariteit naar de toekomst toe noodzakelijk is moge uit de resultaten duidelijk zijn.

3.10 Samenvatting materiële situatie

De parochies in de Hengelo (O) te zamen hebben vooralsnog een voldoende tot matige financiële positie, met enkele aandachtspunten die tot zorg nopen. De exploitatie is gemiddeld over de zeven parochies niet sluitend, doch de liquide positie van de parochies tezamen is goed; er zijn echter onderling grote verschillen. In verschillende parochies is er geen sluitende exploitatie en in enkele parochies zijn er nauwelijks reserves.

Als geheel kent de regio gemiddeld over 1998 en 1999 een tekort van circa *f* 35.000,- per jaar (ca. € 16.000,-), op een totaal aan (netto) inkomsten van *f* 1.630.000,- (ca. € 741.000,-). Aan gebouwen wordt 29% van de totale (netto) inkomsten uitgegeven, aan personeel 33%, aan eredienst, pastoraat en beheer 22%, aan afdrachten 14% en aan overige zaken 5%; er is een negatief saldo van 2%.

Het niveau van de kerkbijdragen ligt voor de parochies als totaal rond het diocesaan gemiddelde. De parochies moeten het wat inkomsten betreft vooral (voor meer dan 80%) van het "levend geld" hebben. De inkomsten van de gezamenlijke parochies zullen in de nabije toekomst waarschijnlijk niet hoger worden door het effect van de generatievervanging. Het zal moeite kosten het huidige inkomstenniveau te behouden.

Bezien we de bescheiden reserves van drie van de zeven parochies tegenover de goede tot zeer goede liquide posities van de overige parochies; bezien we verder de geplande en nog uit te voeren restauraties aan een tweetal kerkgebouwen, anderzijds de nieuwere of zelfs nog te bouwen kerkgebouwen van drie andere parochies, dan is alles optellend de financiële situatie van de regio als geheel vooralsnog voldoende te noemen. Op peil houden en waar mogelijk vergroten van de inkomsten via kerkbijdragen en goed vermogensbeheer zullen de exploitaties mogelijk moeten maken. Dat onderlinge samenwerking vanuit solidariteit naar de toekomst toe noodzakelijk is moge uit de resultaten duidelijk zijn.

4. Evaluatie van en vraag naar pastoraat: schriftelijke enquête onder parochianen

4.1 Totstandkoming en inhoud vragenlijst

Om een goed beeld te krijgen van de evaluatie van de parochianen van het pastoraat in de Hengelose parochies en hun huidige en toekomstige vraag naar pastoraat werd een schriftelijk vragenlijstonderzoek gehouden. Belangrijk was dat parochianen over de volle breedte van de groep werden bevraagd: van zeer betrokken regelmatige kerkgangers en vrijwilligers tot nominaal ingeschrevenen die incidenteel een kerkdienst bijwonen of alleen maar het parochieblad inkijken. Besloten werd de vragenlijst uit te zetten onder een steekproef van ontvangers van de parochiebladen van de zeven parochies, waarbij dus het ontvangen van het parochieblad als “ondergrens” van betrokkenheid werd gehanteerd; uit eerder onderzoek is bekend dat het parochieblad een laatste lijn vormt tussen parochie en randkerkelijken, terwijl het voor betrokken parochianen een belangrijk informatiemedium is.

Inhoud van de vragenlijst

De inhoud van de vragenlijst betrof de volgende thema's:

- persoonskenmerken
- eigen parochie en eventuele voorkeursparochie
- kerkelijke participatie: kerkgang, kerkbijdrage, sacramenten
- vrijwilligerswerk
- behoefte aan pastoraal gesprek
- thema's waarvoor men interesse heeft
- bekendheid met en evaluatie van vieringen en parochieactiviteiten
- betekenis van geloof, zingeving en parochie

Communicatie over het vragenlijstonderzoek

Concepten van de vragenlijst werden in twee rondes voorgelegd aan de Stuurgroep van het Regioberaad Hengelose Parochies; ontvangen commentaar werd waar mogelijk in de definitieve versie verwerkt. Voorafgaand aan de enquête droegen de parochies zelf zorg voor het informeren van de parochianen over het op handen zijnde vragenlijstonderzoek door hierover een tekst in het parochieblad op te nemen. Bovendien verscheen ongeveer een maand voorafgaand aan de verspreiding van de vragenlijsten in het stadskatern van het regionale dagblad Twentsche Courant / Tubantia een artikel over het KASKI-onderzoek in de Hengelose parochies, waarin het vragenlijstonderzoek uitgebreid benoemd werd.

4.2 Opzet en werkwijze steekproeftrekking

Een enquête werd gehouden onder een steekproef van de parochianen van alle parochies. Voor een betrouwbaar beeld van de parochianen van elke parochie wordt een steekproef van 15% genomen

uit de huishoudens binnen de parochie.¹² De ondergrens van de steekproef werd gesteld op 100 per parochie.

Steekproefaantallen

De aantallen in de steekproeftrekking zijn gebaseerd op de aantallen huishoudens per parochie zoals de parochies die aan het KASKI hadden meegedeeld. Er van uitgaand dat het aantal huishoudens per parochie ongeveer overeenkomt met het aantal adressen dat het parochieblad ontvangt werd een verdeling van de steekproef gemaakt. Parochies waar het adresbestand voor het parochieblad aanzienlijk afweek van het totale aantal huishoudens gaven dit aan, zodat het steekproefaantal kon worden aangepast.

parochie	aantal adressen in steekproef
H. Lambertus	225
O.L.Vrouw AD Bijstand	165
H. Hart	100
H. Joannes Apostel	100
Thabor	340
Exodus en H. Raphaël	175
Moeder Teresa	220
<i>Totaal</i>	<i>1.325</i>

Bij de voorts aselechte trekking werd als enige criterium gehanteerd dat de parochianen op de lijst van parochieblad-ontvangers *binnen* het parochiegebied staan; dit, omdat sommige parochies een aanzienlijk aantal adressen buiten het eigen parochiegebied hanteerden, waaronder mogelijk ook mensen die elders reeds of nog ingeschreven staan. Om verwarring en eventuele dubbeltrekkingen te voorkomen werd tot deze inperking besloten. De steekproeftrekkingen geschieden door de parochies zelf, volgens een vooraf bij de betrokkenen op duidelijkheid getoetste instructie.

Tenaamstelling

Omdat gewerkt werd met adresbestanden en niet met ledenbestanden, werden de enquêtes geadresseerd aan de hoofdbewoner van het adres. In de begeleidende aanbiedingsbrief werd deze gevraagd om, als het huishouden uit meer dan één persoon bestaat, de enquête te overhandigen aan diegene in het huishouden wiens eerste voorletter in het alfabet het dichtst bij de A ligt, als deze persoon tenminste 18 jaar of ouder is. Het doel van deze instructie was een zo breed mogelijke spreiding van de enquête te bewerkstelligen over vrouwen en mannen van verschillende leeftijdscategorieën.

Verspreiding

¹² Als we ongeveer 5% van de populatie als netto respondentengroep willen bereiken, moeten we, bij een verwachte respons van ca. een derde, een steekproef trekken van $3 \times 5\% = 15\%$ van het totale aantal huishoudens per parochie.

De parochies droegen zelf zorg voor de verspreiding van de enquête, sommige door deze op de geselecteerde adressen af te leveren, andere door ze per post te verzenden. De verspreiding vond plaats binnen het tijdsbestek van één week; dit om verwarring en informatieachterstanden tussen parochianen van verschillende parochies te vermijden. De enquêtes werden aangeboden in een gesloten envelop, vergezeld van een aanbiedingsbrief namens de gezamenlijke parochiebesturen alsmede een portvrije antwoordenvolp.

4.3 Respons en representativiteit

Respons

In totaal werden 494 vragenlijsten ingevuld geretourneerd. Daarvan waren er 6 niet bruikbaar omdat de respondent niet had ingevuld in welke parochie hij of zij woonde. In het hierna volgende verslag wordt daarom uitgegaan van 488 respondenten.

In tabel 4.3.1 is te zien hoe de respondenten zijn verdeeld over de zeven parochies.

Tabel 4.3.1 - Respons parochianenonderzoek (in %; N=488)

respondenten	% van		geslacht in %				leeftijd in %				leeftijd gem.
	aantal	in %	totaal	vrouw	man	< 25	25-45	45-65	65>		
respondenten van											
Exodus/Raphaël	86	49%	3%	38	62	-	7	34	59	66	
H. Hart	34	34%	3%	50	50	-	15	42	44	59	
H. Joannes Apostel	36	36%	2%	61	39	-	14	40	46	60	
H. Lambertus		87	39%	3%	43	57	-	13	47	40	61
Moeder Teresa	73	33%	2%	64	36	4	25	37	34	56	
OLV Add Bijstand	63	38%	3%	59	41	3	16	36	44	58	
Thabor		109	32%	2%	55	45	-	41	49	10	49
totaal	488	37%	2%	52	48	1	20	41	38	59	

We zien dat in alle zeven de parochies meer dan 30% van de aangeschrevenen heeft meegedaan aan het onderzoek. De totale respons bedraagt bijna 37%, hetgeen voor een schriftelijke enquête zonder meer bevredigend te noemen is. Als we alle parochianen als uitgangspunt nemen zien we dat in totaal 2% van de Hengelose parochianen in de enquête vertegenwoordigd is; per parochie is varieert dit aandeel tussen de 2% en 3%. Ook de verdeling van de respondenten over de geslachten is over het geheel genomen goed, zij het dat er tussen de parochies verschillen bestaan. Deze kunnen niet verklaard worden door de wijze waarop de enquêtes zijn aangeboden, daar alle zeven parochies de enquêtes op dezelfde wijze aangeboden kregen en geïnstrueerd waren deze op eenzelfde manier te verspreiden. De enquêtes waren alle geadresseerd aan de hoofdbewoners van adressen die het parochieblad ontvangen, met daarbij een begeleidend schrijven waarin de hoofdbewoner werd gevraagd om, indien diens huishouden uit meerdere personen bestond, de vragenlijst te overhandigen aan degene in het huishouden wiens voorletter het dichtst bij de A ligt. Dit resulteerde in een gemiddeld vrijwel gelijke verdeling over mannen en vrouwen, maar de verdeling over leeftijdscategorieën was minder evenwichtig: oudere

respondenten zijn sterker vertegenwoordigd, zoals ook blijkt uit de gemiddelde leeftijd van 59 jaar; de parochies verschillen onderling niet veel, met als uitzonderingen de Exodus/Raphaël (7 jaar hoger) en de Thabor-parochie (10 jaar lager).

Niet uit te sluiten is dat een deel van alle respondenten de vragenlijst samen met zijn of haar partner heeft ingevuld; immers, een grote meerderheid van de respondenten is gehuwd (73%); enkele respondenten geven aan de lijst samen te hebben ingevuld. Een klein deel (8%) van de respondenten is ongehuwd en 18% is gehuwd geweest (verweduwd of gescheiden). Het gemiddelde aandeel respondenten met thuiswonende kinderen (oudste kind 21 jaar of jonger) ligt op een kwart; iets minder dan de helft hiervan betreft gezinnen waarvan het oudste kind jonger is dan 12 jaar. Ook hier zien we dat de Thabor-parochie gemiddeld jonger is: hier heeft ongeveer de helft van alle respondenten thuiswonende kinderen, waarvan weer de helft gezinnen met het oudste kind jonger dan 12 jaar.

Representativiteit

Hoewel de respons niet te laag is en zowel verschillende leeftijdsgroepen als beide geslachten goed vertegenwoordigd zijn, kan betwijfeld worden of de groep respondenten wel een zodanig juiste afspiegeling is van de gehele groep parochianen, dat op basis van de resultaten uitspraken gedaan kunnen worden over alle parochianen van de zeven parochies tezamen. Het blijkt dat de zeven parochies, hoewel elk goed vertegenwoordigd, niet exact naar evenredigheid zijn vertegenwoordigd. Verder blijkt dat oudere parochianen in alle zeven de parochies aanzienlijk sterker vertegenwoordigd zijn dan jongere. Dit heeft consequenties, omdat jongere parochianen bijvoorbeeld veelal minder vaak naar de kerk gaan, zoals tabel 4.3.2 laat zien.

Tabel 4.3.2 - Mate van kerkgang van parochianen naar leeftijdsgroep (in %; N=477)

leeftijd	N	in%	nooit (meer)	paar keer per jaar	eens per maand	twee keer per maand	iedere week	totaal
18-45	104	22	7	58	23	9		3
45-65	197	41	9	42	21	15	13	100
65+		176	37	5	19	15	12	49
								100
totaal	477	100	7	37	19	13	31	100

Ook geven jongere parochianen naar verhouding minder vaak een financiële bijdrage aan de parochie. Kortom, hun betrokkenheid bij de parochie is vaak lager dan die van oudere parochianen. In het vervolg van dit hoofdstuk zullen we daarom drie groepen parochianen met elkaar vergelijken:

- sterk betrokken parochianen, die vaak (minstens eens per maand) naar de kerk gaan en financieel bijdragen aan de kerk; deze groep vormt ruim de helft van de respondenten;
- matig betrokken parochianen, die niet vaak naar de kerk gaan maar wel financieel bijdragen; deze groep vormt ruim een derde van de respondenten;
- gering betrokken parochianen, die niet vaak naar de kerk gaan en ook niet financieel bijdragen; deze groep is het kleinst, minder dan een tiende van de respondenten.

Hoe de groepen precies zijn samengesteld per parochie is beschreven in bijlage 1. Ook is

daarin te lezen hoe de onevenredigheden in de respondentengroep in de resultaten zijn verdisconteerd.

4.4 Sterk-betrokken, matig-betrokken en gering-betrokken parochianen

In het vervolg van dit hoofdstuk worden eerst de sterk-, matig- en gering-betrokken en parochianen beschreven naar leeftijd, geslacht, thuissituatie en opleiding. In de volgende secties worden de gedragingen, opvattingen en pastorale behoeften van de sterk-betrokken parochianen steeds onderscheiden van die van de matig- en gering-betrokkenen.

Sterk-betrokken respondenten zijn relatief oud: de helft van hen is ouder dan 65 jaar, 14% is jonger dan 45 jaar. Mate van betrokkenheid is gelijkelijk verdeeld over de mannen en vrouwen onder respondenten: bij ongeveer de helft is de betrokkenheid groot. Alleenstaanden zijn relatief meer vertegenwoordigd onder sterk-betrokken parochianen (in samenhang met leeftijd, m.n. verweduwing), terwijl gezinnen sterker vertegenwoordigd zijn onder de gering-betrokkenen. Ook valt op dat onder sterk-betrokken respondenten relatief minder hoog-opgeleiden zijn (eveneens te verklaren doordat het kenmerk opleiding sterk samenhangt met leeftijd).

Tabel 4.4.1 - Leeftijdsgroep, geslacht, situatie betreffende betaald werk en opleiding van parochianen naar mate van betrokkenheid (in %; N vermeld per variabele)

	leeftijd					geslacht				
	<45	45-65	65>	tot.	N	vrouw	man	tot.	N	
betrokkenheid										
sterk	13	37	50	100	260	49	51	100	264	
matig	35	45	20	100	173	56	44	100	174	
gering	18	62	20	100	34	50	50	100	34	
	betaald werk					opleiding				
	nee	<20 u.	>20 u.	tot.	N	laag	middel	hoog	tot.	N
betrokkenheid										
sterk	69	6	25	100	243	33	36	31	100	236
matig	41	14	44	100	163	24	44	32	100	162
gering	43	17	40	100	34	19	45	36	100	31

Tabel 4.4.2 - Passieve en actieve participatie van parochianen in de parochie naar mate van betrokkenheid (in %; N vermeld per variabele)

	Tijd besteed aan parochieblad					Actief als vrijwilliger/koorlid					
	niet/ nauwel.min.	5 min.	10 min.	>10 min.	tot. N	ja	vroeger wel	nooit	totaal N		
betrokkenheid											
sterk	4	27	38	31	100	263	41	26	33	100	248
matig	24	33	31	12	100	172	6	31	64	100	167
gering	40	24	24	12	100	33	-	28	72	100	32

	Volgt nu cursus of groep				Gesprek met pastor in afgelopen 3 jaar (meer antwoorden mogelijk)					
	ja	vroeger wel	nooit	totaal N	spreekhuis- uur	andere bezoek	wijze	nee	N	
betrokkenheid										
sterk	6	30	64	100	233	3	32	41	33	264
matig	1	15	84	100	164	2	25	21	56	174
gering	-	10	90	100	30	-	26	6	59	34

De mate waarin responderende parochianen betrokken zijn bij hun parochie - uitgedrukt in al dan niet regelmatige financiële bijdrage en mate van kerkgang - hangt sterk samen met de mate waarin zij participeren in de parochie, zowel passief - het lezen van het parochieblad - als actief - bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk te doen of in een koor te zingen, een cursus of werkgroep te volgen, of via persoonlijk contact met de pastor (zie tabel 4.4.2). Naarmate parochianen betrokkener zijn, lezen zij intensiever in het parochieblad en zijn zij vaker actief zijn in de parochie als vrijwilliger en koorlid, nemen zij vaker deel (of hebben zij deelgenomen) aan een parochiële cursus of werkgroep, en hebben zij vaker in de afgelopen drie jaar persoonlijk contact gehad met de pastor.

Van de gering-betrokkenen, dat wil zeggen de respondenten die zelden of nooit naar de kerk gaan en ook geen bijdrage geven, leest 60% minstens 5 minuten in het parochieblad, en meer dan een derde zelfs 10 minuten of langer. Tweederde van de matig-betrokkenen leest het parochieblad minstens 5 minuten, en van de sterk-betrokkenen meer dan 95% het parochieblad. Concluderend kan gesteld worden dat veel parochianen het parochieblad lezen, ook als zij minder actief betrokken zijn bij de parochie. Daarmee is het parochieblad een uiterst belangrijk communicatiemiddel is naar alle, ook niet-kerkgaande, parochianen. Negen van de tien respondenten dragen ieder jaar financieel bij aan de parochie, hetzij via de Actie Kerkbalans (driekwart), hetzij via een jaarlijkse gift (een kwart). Van de mensen die geen jaarlijkse bijdrage geven, heeft iets meer dan de helft dit in het verleden wel gedaan. Als redenen om niet (meer) bij te dragen geeft men op: ik geef via de collecte in de kerk (35%), ik heb geen belangstelling voor de kerk of parochie (28%), ik vind andere doelen belangrijker (26%), ik heb geen financiële mogelijkheden (12%), ik ben het vergeten (12%).

4.5 Betrokkenheid per parochie

Gemiddeld genomen gaat tweederde van de respondenten meestal in de eigen parochie naar de kerk, een derde gaat meestal elders. Er zijn onderling wel verschillen: in de Lambertus en OLV ligt dit aandeel boven de 80%, in de Exodus/Raphaël, Moeder Teresa en H.Hart rond de 70% en in de Joannes en Thabor net onder 60%. Bij de financiële bijdragen zien we minder de neiging om “over te steken”, met andere woorden om, woonachtig in de ene parochie, de andere financieel te steunen: dat gebeurt in minder dan 10% van de gevallen, met andere woorden, in alle parochies draagt meer dan 90% van de respondenten die betaalt, financieel bij aan de eigen parochie (m.u.v. de Joannes Apostel: ruim 80%). In de bijlage staan tabellen die de precieze cijfers in een overzicht plaatsen.

In tabel 4.5.1 wordt weergegeven hoe de respondenten verdeeld zijn over de Hengelose parochies naar vestigingsplaats, naar de parochies waar zij meestal ter kerke gaan, en naar de parochies waaraan zij financieel bijdragen. Bij de laatste twee variabelen is tevens het aandeel sterk-betrokken parochianen vermeld (*cursief*).

Tabel 4.5.1 - Aandeel in respondentengroep, aandeel kerkbezoek, aandeel kerkbijdragen naar parochies (in %; N variabel)

parochies	% van de respondenten woont in:	% gaat van de meestal naar de kerk in:	<i>waarvan sterk betrokken %</i>	% draagt financieel bij aan:	<i>waarvan sterk betrokken %</i>
respondenten van					
Exodus/Raphaël	18	15	<i>78</i>	18	<i>71</i>
H. Hart	7	6	<i>68</i>	8	<i>66</i>
H. Joannes Ap.	7	6	<i>63</i>	7	<i>63</i>
H. Lambertus	18	21	<i>54</i>	17	<i>63</i>
Moeder Teresa	15	12	<i>64</i>	14	<i>64</i>
OLV Add B.	13	21	<i>52</i>	14	<i>61</i>
Thabor	22	13	<i>53</i>	21	<i>44</i>
elders	-	6	<i>48</i>	1	<i>50</i>
totaal	100	100	<i>n.v.t.</i>	100	<i>n.v.t.</i>
N	488	457	<i>264</i>	432	<i>256</i>

De tabel laat zien dat de parochies H. Lambertus en OLV naar verhouding wat meer kerkgangers trekken uit andere parochies, terwijl de overige parochies juist wat minder kerkgangers trekken. We zien dit ook terug in het aandeel sterk-betrokkenen: dat ligt relatief laag bij de Lambertus en OLV. Dit betekent dat minder betrokken parochianen een relatief iets grotere neiging hebben om als zij naar de kerk gaan, naar de Lambertus of OLV te gaan. Heel groot zijn de verschillen overigens niet. Bij de financiële bijdragen zijn de verschillen tussen de verdeling van respondenten over de parochies naar woongebied en naar bijdrage miniem. In bijlage 2 zijn de verdelingen gespecificeerd naar parochie (tabellen 4.5.1a en 4.5.1b).

Bij de beslissing waar en wanneer naar de kerk te gaan spelen het soort dienst (bijvoorbeeld Eucharistieviering) en de pastor die voorgaat voor respondenten relatief de meest belangrijke rol. Ook het koor wordt naar verhouding vaak genoemd, iets minder vaak de sfeer en het type kerkgebouw. Tabel 4.5.2 geeft een overzicht.

Tabel 4.5.2 - Zwaarwegende redenen bij de beslissing waar en wanneer naar de kerk te gaan (NB: percentages berekend op basis van respondenten die bij deze vraag iets hebben ingevuld, percentages samen > 100%)

	alle parochies	Exodus/Raphaël	H. Hart	Joannes Apostel	Lam-bertus	Moeder Teresa	O.L.V. Alt.Bijst	Thabor
soort dienst	55	47	58	33	68	62	51	56
pastor die voorgaat	48	51	49	50	52	35	51	47
koor dat zingt	40	44	46	39	47	35	33	37
sfeer parochie	36	35	15	39	27	44	48	36
type kerkgebouw	25	17	12	22	25	27	30	31
kerk die dichtste bij is	15	21	24	19	5	13	20	13
mensen die u ontmoet anders	10	5	9	19	8	15	8	10
	7	9	9	11	7	6	5	6
N =	458	77	33	36	77	68	61	103

Tabel 4.5.3 geeft een overzicht van de bekendheid der pastores bij de respondenten. We duiden de pastores aan met een letter. De bekendheid van individuele pastores varieert van bekend bij meer de helft van alle respondenten tot bekend bij één op de acht respondenten. De meeste respondenten kennen de pastores via het voorgaan in liturgische vieringen. Het parochieblad en persoonlijke ontmoetingen (wellicht rond sacramenten op levensmomenten bij de respondent zelf of diens naaste kring) zijn in ongeveer een derde van de gevallen gemeld. Opvallend is het relatief grote aandeel respondenten dat één der pastores kent via groot huisbezoek.

Tabel 4.5.3 Bekendheid pastores (percentages van totaal aantal respondenten, N=488)

Pastores ->	A	B	C	D	E	F	G
ken ik	22	58	35	33	16	25	17
ken ik niet	36	12	24	28	35	33	36
niets ingevuld	43	31	42	41	50	44	48
ken ik door (100%= N): (meer antwoorden mogelijk, percentages samen > 100%)	106	283	170	159	78	121	82
meemaken als voorganger	75	76	69	63	79	84	77
parochieblad/krant	39	30	29	42	29	27	35
persoonlijk contact	34	45	34	27	17	21	24
vrijwilligerswerk	24	11	12	13	18	18	20
cursussen, gespreksavonden	10	5	12	6	8	5	7

groot huisbezoek	8	6	6	37	1	7	5
andere contacten	15	13	16	12	14	20	12

De mate waarin respondenten bekend zijn met vieringen en activiteiten en de manier waarop zij deze beoordelen wordt weergegeven in tabel 4.5.4.

Tabel 4.5.4 - Bekendheid met vieringen en activiteiten en beoordeling ervan (in %; N variabele)

	% ermee bekend	waarvan beoordeling					totaal	N	
		++	+	-	--	?			
<i>Vieringen</i>									
eucharistievieringen	72	64	24	4	2	6	100	353	
andere weekendvier.	43	57	25	10	3	5	100	212	
vieringen door week	18	63	14	4	11	8	100	91	
gezinsvieringen	35	63	26	5	4	3	100	174	
jongerenvieringen	32	73	15	3	4	5	100	157	
kerstvieringen	79	73	17	2	2	6	100	388	
paasvieringen	70	75	16	1	2	6	100	344	
allerzielenvieringen	37	77	13	1	4	5	100	184	
andere vieringen	9		74	5	2	7	12	100	42
<i>Activiteiten</i>									
parochianen-huisbezoek	18		50	20	7	13	10	100	90
jongerenactiviteiten	12	49	12	5	9	25	100	57	
doopvoorbereiding	19	65	14	2	4	15	100	95	
huwelijksvoorbereiding	10	56	8	4	8	24	100	50	
gesprek/viering sterfgev.	22		72	8	4	8	8	100	107
activiteiten prot. kerken	13		56	22	5	11	6	100	64
ouderenactiviteiten	12	58	14	3	16	9	100	57	
missie-activiteiten	9	52	25	2	12	9	100	44	
activiteiten asielzoekers	4	24	10	10	42	14	100	21	
activiteiten wijk/buurt	6	33	18	4	30	15	100	27	
parochiesecretariaat	16	58	20	3	9	10	100	78	
parochieblad	47	66	21	3	2	8	100	230	
<i>Kinderactiviteiten</i>									
kinderoppas	3	56	25	-	12	6	100	16	
kindernevendienst	6	69	21	3	7	-	100	29	
kindercatechese	3	36	43	7	7	7	100	14	
communievoorbereiding	21		63	17	7	4	9	100	105
vormselvoorbereiding	17	59	19	5	6	11	100	86	

Verklaring van tekens: ++ goed / + redelijk / - niet zo goed / -- slecht / ? geen oordeel ingevuld

Wat vieringen en activiteiten betreft valt in het algemeen op dat de vieringen veel beter bekend zijn dan andere activiteiten van de parochie en dat respondenten die een evaluatie geven over de vieringen en activiteiten, op een enkele uitzondering na, in het algemeen

gunstig oordelen. Veel respondenten geven echter in het geheel geen oordeel, wellicht omdat zij de betreffende viering of activiteit onvoldoende kennen. Opvallend zijn de relatief talrijke oordelen “slecht” bij activiteiten voor asielzoekers en voor wijk en buurt (42% resp. 30%; het gaat hier echter om een in absolute zin relatief klein aantal respondenten).

Voor de vieringen en activiteiten waarin totaal meer dan 150 respondenten een oordeel gegeven hebben, splitsen we in bijlage 2 (tabel 4.5.4a) uit naar parochie, bij minder dan 150 doen we dit niet omdat de aantallen te laag zijn om er betrouwbare conclusies uit te destilleren.

4.6 Vraag naar pastoraat

Gevraagd naar verschillende kerkelijke diensten waarbij men eventueel een beroep heeft gedaan of zou kunnen doen op de parochie, geeft telkens een meerderheid van de correspondenten aan dat beroep in voorkomende gevallen inderdaad te doen, met uitzondering van het sacrament van de biecht: daarvoor zou slechts 14% van de parochianen een beroep doen op de parochie. Wanneer we uitsplitsen naar leeftijd en naar mate van betrokkenheid zien we wel enige nuancering optreden: de biecht is relatief het minst gewild onder jongere en gering betrokken parochianen. Doop, eerste communie, vormsel en huwelijk worden door oudere parochianen (uiteraard vanwege hun leeftijd) minder vaak genoemd, terwijl zij ziekenzalving en uitvaart vaker noemen. In het algemeen is de uitvaart voor relatief de meeste respondenten een dienst waarvoor zij een beroep zouden doen op de parochie: 80% of meer bij alle typen respondenten, met uitzondering van de gering betrokkenen bij wie het aandeel op 60% ligt - let wel, ook nog altijd een ruime meerderheid. In de samenvatting zijn deze gegevens weergegeven in een staafdiagram (diagram 5).

Tabel 4.6.1 - Aandeel respondenten dat beroep zou doen op parochie, totaal, naar leeftijd en naar mate van betrokkenheid (in %; N variabel)

	respondenten totaal	naar leeftijd			naar mate van betrokkenheid		
		<45	45-65	>65	sterk	matig	gering
doop	64	81	75	47	63	71	42
eerste com.	56	65	71	45	59	61	45
vormsel	55	63	66	41	56	57	41
huwelijk	60	76	70	44	60	64	42
biecht	14	5	15	18	16	9	12
ziekenz.	63	61	63	70	70	60	33
uitvaart	82	80	84	88	84	84	61
N	488	104	197	176	264	174	33

Duidelijk lager ligt de behoefte aan deze diensten bij gering betrokken parochianen, maar opvallend is dat er tussen sterk-betrokkenen en matig-betrokkenen vrijwel geen verschillen te zien zijn tussen de aandelen parochianen die denken een beroep te doen op de parochie in voorkomende gevallen van doop et cetera. Kennelijk is er geen sterk verband tussen de mate van kerkgang en de mate waarin men bij verschillende sacramenten en rites de

passage een beroep doet op de kerk. Met andere woorden, de sacramenten en rites de passage vormen een sterkere verbinding met de kerk voor veel matig-betrokkenen dan de wekelijkse kerkgang.

Van alle respondenten geeft 12% aan een persoonlijk gesprek met een pastor te willen; 30% zou dit misschien willen, 58% (voorlopig) niet. Er zijn nauwelijks verschillen tussen de parochies onderling. In tabel 4.6.2 wordt uitgesplitst naar mate van betrokkenheid.

Tabel 4.6.2 - Aandeel respondenten dat gesprek met de pastor wil, totaal en naar mate van betrokkenheid (in %; N variabel)

gesprek met pastor?	respondenten		naar mate van betrokkenheid		
	totaal		sterk	matig	gering
ja	12		17	6	6
misschien	30		36	27	12
nee	58		47	67	82
totaal	100		100	100	100
<i>zo ja/misschien, hoe?</i>					
spreekuur op parochie	1		2	-	-
huisbezoek thuis	14		16	13	9
tussendoor bij gelegenheid		19		27	13
geen voorkeur	13		16	10	10
N=	447		231	166	33

De behoefte aan een gesprek met iemand anders dan de pastor namens de parochie, bijvoorbeeld een wijkcontactpersoon, is aanzienlijk minder groot, zoals blijkt uit tabel 4.6.3: minder dan een kwart van alle respondenten geeft aan deze behoefte inderdaad of misschien te hebben. Onder gering betrokkenen is de behoefte nihil, onder matig betrokkenen duidelijk minder dan onder sterk-betrokkenen. De verschillen tussen de parochies onderling zijn heel klein.

Tabel 4.6.3 - Aandeel respondenten dat gesprek met een parochiaan/wijkcontactpersoon wil, totaal en naar mate van betrokkenheid (in %; N variabel)

gesprek met parochiaan / wijkcontactpersoon?	respondenten		naar mate van betrokkenheid		
	totaal		sterk	matig	gering
ja	3		6	1	-
misschien	20		25	13	6
nee	77		69	86	94
totaal	100		100	100	100
N=	433		225	159	33

Tabel 4.6.4 laat zien dat de behoefte aan deelname aan een werk- of gespreksgroep op een vergelijkbaar niveau ligt als die aan een gesprek met een wijkcontactpersoon. Ook hier zijn de verschillen tussen de parochies onderling heel klein.

Tabel 4.6.4 - Aandeel respondenten dat wil deelnemen aan een werk- of gespreksgroep, totaal en naar mate van betrokkenheid (in %; N variabel)

werk- of gespreksgroep?	respondenten totaal	naar mate van betrokkenheid		
		sterk	matig	gering
ja	5	9	1	-
misschien	19	22	15	9
nee	76	69	84	91
totaal	100	100	100	100
N=	435	227	158	33

Gevraagd naar onderwerpen die men in contact met de parochie aan de orde zou willen stellen werd een aantal onderwerpen duidelijk vaker genoemd dan de overige. De meest frequent genoemde worden weergegeven in tabel 4.6.5, met daarbij vermeld de manier die respondenten het meest geschikt vonden om dit onderwerp aan de orde te stellen.

Tabel 4.6.5 - Meest genoemde thema's die respondenten aan de orde willen laten komen (in percentage van totaal aantal respondenten), met de volgens hen meest geschikte vorm dit te doen (meerdere vormen mogelijk, percentages tellen niet op tot 100%)

	rouw- verwer- king	vragen bij levens- einde	twijfels en vragen bij het geloof	betekenis van geloof in leven van alledag	geloof, spiritua- liteit en religieuze ervaring	vragen rond goed en kwaad, waarden en normen
genoemd door % van alle respondenten	17	13	16	21	15	16
N	87	65	80	104	71	76
<i>waarvan % noemde als meest geschikte manier (meer antwoorden mogelijk)</i>						
pers. gesprek met pastor	55	71	45	21	20	17
gespr. met andere paroch. werkgroep/cursus	37	48	43	39	48	57
tijdens de viering	11	9	18	13	68	21
	15	12	25	26	24	32

Opvallend is dat de meest genoemde thema's die rond existentiële vraagstukken zijn van dood en leven, geloof en waarden. Over deze thema's zou tot circa één vijfde van de respondenten wel eens met iemand van de parochie van gedachten willen wisselen. De meest geschikt geachte methode hangt af van het thema en de gevoeligheid daarvan: rouwverwerking en vragen bij het levenseinde bespreekt men het liefst alleen met de pastor, vragen rond spiritualiteit en normen en waarden kunnen ook in gesprek met andere parochianen of in een werkgroep aan de orde komen.

Meer aan het alledaagse leven gebonden thema's en vraagstukken, zoals persoonlijke en praktische problemen, maatschappelijke vraagstukken en nabije omgeving, worden door respondenten minder in verband gebracht met de parochie. We noemen de volgende thema's: opvoeden van kinderen en jongeren; vragen rond gezondheid, ziekte en tegenslag; eenzaamheid; (religieuze) kunst en cultuur: deze thema's werden door 5% tot 7% van de respondenten genoemd. De volgende thema's: geweld en onveiligheid; materiële en financiële problemen; huwelijks- of relatieproblemen; problemen in wijk of buurt; milieu en natuur; armoede, vluchtelingenproblematiek; medische ontwikkelingen; alternatieve zingeving en levensstijlen; al deze thema's werden door minder dan 5% van de respondenten genoemd. Omdat de aantallen van respondenten die de thema's noemden betrekkelijk klein zijn, is het niet zinvol om verder uit te splitsen naar parochie of mate van betrokkenheid.

De betekenis van het geloof in het leven is voor meer dan de helft van de respondenten groot tot heel groot. Het is zinvol om hier onderscheid te maken naar parochie en naar mate van betrokkenheid. Uit tabel 4.6.6 blijkt dat de mate waarin het geloof een rol speelt voor respondenten uit de Thabor-parochie duidelijk op een lager niveau ligt; voorts is de betekenis geringer bij respondenten die matig of gering betrokken zijn bij de parochie. Opvallend is hierbij dat het percentage dat de betekenis van het geloof in het eigen leven "zeer groot" acht hoger is bij respondenten die een geringe betrokkenheid hebben (12%) dan bij respondenten met een matige betrokkenheid (3%). Wel is dit aandeel bij beide categorieën lager dan bij respondenten met een hoge betrokkenheid (20%). In de samenvatting zijn deze gegevens weergegeven in een staafdiagram (diagram 6).

Tabel 4.6.6 - Betekenis van geloof in het leven, totaal, naar parochie en naar mate van betrokkenheid (in %; N variabel)

	zeer grote betekenis	grote betekenis	enige betekenis	geen enkele betekenis	totaal	N
totaal respondenten	13	40	45	2	100	479
<i>naar parochie:</i>						
Exodus/Raphaël	22	34	47	-	100	83
H. Hart	21	35	44	-	100	34
H. Joannes Ap.	11	34	54	-	100	35
H. Lambertus	12	45	41	2	100	83
Moeder Teresa	19	41	38	3	100	69
OLV Add B.	10	50	39	1	100	62
Thabor	5	37	57	1	100	107
<i>naar betrokkenheid:</i>						
hoge betrokkenheid	20	52	28	-	100	257
matige betrokkenheid	3	27	68	2	100	169
geringe betrokkenheid	12	12	64	12	100	33

De mate waarin parochianen zelf zeggen zich betrokken te voelen bij de parochie varieert vanzelfsprekend eveneens naar de mate van betrokkenheid zoals die in dit onderzoek werd gedefinieerd: al dan niet minstens eens per maand naar de kerk gaan en al dan niet

financieel bijdragen. In de samenvatting zijn deze gegevens weergegeven in een staafdiagram (diagram 7).

Tabel 4.6.7 - Mate waarin respondenten zich betrokken voelen bij parochie, totaal, naar parochie en naar mate van betrokkenheid (in %; N variabel)

	betrokken bij parochie	parochiaan op afstand	beschouwt zich eigenlijk niet als parochiaan	totaal	N
totaal respondenten	38	53	9	100	477
<i>naar parochie:</i>					
Exodus/Raphaël	42	56	2	100	83
H. Hart	41	50	9	100	32
H. Joannes Ap.	44	42	14	100	36
H. Lambertus	40	49	11	100	83
Moeder Teresa	43	51	6	100	69
OLV Add B.	45	50	5	100	62
Thabor	22	62	16	100	106
<i>naar betrokkenheid:</i>					
hoge betrokkenheid	63	35	2	100	252
matige betrokkenheid	7	82	11	100	170
geringe betrokkenheid	-	44	56	100	34

Tabel 4.6.7 laat zien dat ook bij de mate waarin parochianen zelf zeggen zich betrokken te voelen bij de parochie, de Thabor-parochie een afwijkend beeld laat zien van de overige parochies: het aandeel parochianen op afstand is hier aanzienlijk groter ten koste van het aandeel betrokken parochianen, en het aandeel respondenten dat zich eigenlijk niet als parochiaan beschouwt is hier relatief het grootst. De gemiddeld lagere leeftijd van de parochianen in de Thabor-parochie speelt hier ongetwijfeld een verklarende rol: jongere parochianen gaan, zoals al eerder in deze rapportage aan de orde kwam, veelal minder vaak naar de kerk, zijn minder gelovig en staan op relatief grotere afstand tot de parochie. Gevraagd naar redenen om eventueel geen contact op te nemen met parochie of pastor, terwijl men daar eigenlijk wel de behoefte toe voelt, worden verschillende redenen in vrijwel gelijke mate onderschreven, zoals tabel 4.6.8 laat zien.

Tabel 4.6.8 - Aandeel respondenten dat reden onderschrijft om geen contact op te nemen met parochie/pastor (%; N=488)

reden	percentage respondenten dat reden bevestigt
ik ken er te weinig mensen	9
ik voel me er niet thuis	9
ik weet niet wat ik ervan moet verwachten	8
ik vind de parochie en/of pastores niet uitnodigend	6
ik weet niet precies waar ik naar toe kan gaan	2
andere reden	7

De redenen lijken allereerst in de sfeer van “niet vertrouwd zijn met” te liggen, daarna wellicht pas in het feit dat men onvoldoende informatie over het aanbod van de parochie heeft. De aantallen zijn te klein om uit te splitsen naar parochies.

4.7 Samenvatting schriftelijke enquête

De respons op de enquête was met 36% voldoende voor een dergelijk schriftelijk onderzoek, maar er moet rekening mee worden gehouden dat parochianen die relatief sterk betrokken zijn bij kerk en parochie in de respons oververtegenwoordigd zijn. In de bespreking van de resultaten wordt een uitsplitsing gemaakt naar drie groepen respondenten: sterk-betrokkenen, die zowel minstens eens per maand naar de kerk gaan en financieel bijdragen aan de parochie; matig-betrokkenen, die minder dan eens per maand naar de kerk gaan maar wel financieel bijdragen aan de parochie; en gering-betrokkenen, die noch minstens eens per maand naar de kerk gaan noch financieel bijdragen aan de parochie; zo kunnen toch uitspraken worden gedaan over de parochianen in Hengelo, onderverdeeld naar sterk-betrokken, matig-betrokken en gering betrokken parochianen.

Mate van betrokkenheid is gelijkelijk verdeeld over de mannelijke en vrouwelijke parochianen. Sterk-betrokken parochianen zijn relatief oud: de helft van hen is ouder dan 65 jaar, 14% is jonger dan 45 jaar. In samenhang met leeftijd zien we dat sterk-betrokken parochianen relatief vaker laag opgeleid en alleenstaand zijn. Naarmate parochianen meer betrokken zijn, lezen zij intensiever in het parochieblad en zijn zij vaker actief in de parochie als vrijwilliger en koorlid, nemen of namen zij vaker deel aan een parochiële cursus of werkgroep, en hebben zij vaker in de afgelopen drie jaar persoonlijk contact gehad met de pastor. Met betrekking tot het parochieblad is het van belang vast te stellen dat veel parochianen het parochieblad lezen, ook als zij minder actief betrokken zijn bij de parochie. Daarmee is het parochieblad een uiterst belangrijk communicatiemiddel naar alle, ook niet-kerkgaande parochianen.

Gemiddeld genomen gaat tweederde van de respondenten meestal in de eigen parochie naar de kerk, een derde gaat meestal elders. Er zijn onderling wel verschillen: in de H. Lambertus en O.L.V. Altijdd. Bijstand ligt dit aandeel boven de 80%, in de Exodus/Raphaël, Moeder Teresa en H.Hart rond de 70% en in de H. Joannes Apostel en Thabor net onder 60%. Bij de financiële bijdragen zien we minder de neiging om “over te steken”, met andere woorden om, woonachtig in de ene parochie, de andere financieel te steunen: dat gebeurt in minder dan 10% van de gevallen, met andere woorden, in alle parochies draagt meer dan 90% van de respondenten die betaalt, financieel bij aan de eigen parochie (uitgezonderd de H. Joannes Apostel: ruim 80%).

Bij de beslissing waar en wanneer naar de kerk te gaan spelen het soort dienst (bijvoorbeeld Eucharistieviering) en de pastor die voorgaat voor respondenten relatief de meest belangrijke rol. De pastores worden meestal gekend via het voorgaan in liturgische vieringen, verder vooral via informatie in het parochieblad en persoonlijke ontmoetingen met de pastor. Wat vieringen en activiteiten betreft valt in het algemeen op dat de vieringen veel beter bekend zijn dan andere activiteiten van de parochie en dat respondenten die een evaluatie geven over de vieringen en activiteiten, op een enkele uitzondering na, in het algemeen gunstig oordelen. Veel respondenten geven echter in het geheel geen oordeel, wellicht omdat zij de betreffende viering of activiteit onvoldoende kennen.

Gevraagd naar verschillende kerkelijke diensten (sacramenten en rites de passage: doop, eerste communie, vormsel, biecht, huwelijk, ziekenzalving, uitvaart) waarvoor men eventueel een beroep heeft gedaan of zou kunnen doen op de parochie, geeft telkens een meerderheid van de respondenten aan dat beroep in voorkomende gevallen inderdaad te doen, met uitzondering van het sacrament van de biecht: daarvoor zou slechts 14% van de parochianen een beroep doen op de parochie. Duidelijk lager ligt de behoefte aan deze diensten bij gering-betrokken parochianen, maar opvallend is dat er tussen sterk- en matig-betrokkenen vrijwel geen verschillen te zien zijn tussen de aandelen parochianen die denken een beroep te doen op de parochie in voorkomende gevallen van doop et cetera. Kennelijk is er geen sterk verband tussen de mate van kerkgang en de mate waarin men bij verschillende sacramenten en rites de passage een beroep doet op de kerk. Met andere woorden, de sacramenten en rites de passage vormen een sterkere verbinding met de kerk voor veel matig-betrokkenen dan de wekelijkse kerkgang.

Van alle respondenten geeft ruim 40% aan zeker of misschien een persoonlijk gesprek met een pastor te willen, de rest wil dit (voorlopig) niet. De behoefte aan een gesprek met iemand anders namens de parochie, bijvoorbeeld een wijkcontactpersoon, of aan deelname aan een werk- of gespreksgroep van de parochie, ligt aanzienlijk lager: ruim driekwart van de parochianen wil dit (voorlopig) niet en onder matig- en gering-betrokken parochianen ligt dit aandeel nog aanzienlijk hoger.

Bij de thema's die men in contact met de parochie aan de orde zou willen stellen valt op dat de meest genoemde thema's zijn die rond existentiële vraagstukken zijn van dood en leven, geloof en waarden. Over deze thema's zou tot circa één vijfde van de respondenten wel eens met iemand van de parochie van gedachten willen wisselen. De meest geschikt geachte methode hangt af van het thema en de gevoeligheid daarvan: rouwverwerking en vragen bij het levenseinde bespreekt men het liefst alleen met de pastor, vragen rond spiritualiteit en normen en waarden kunnen ook in gesprek met andere parochianen of in een werkgroep aan de orde komen. Meer aan het alledaagse leven gebonden thema's en vraagstukken (persoonlijke en praktische problemen, maatschappelijke vraagstukken en nabije omgeving) worden door respondenten minder in verband gebracht met de parochie.

De betekenis van het geloof in het leven is voor meer dan de helft van de respondenten groot tot heel groot, maar is kleiner naarmate parochianen minder betrokken zijn. De mate waarin parochianen zelf zeggen zich betrokken te voelen bij de parochie varieert vanzelfsprekend eveneens naar de mate van betrokkenheid zoals die in dit onderzoek werd gedefinieerd: al dan niet minstens eens per maand naar de kerk gaan en al dan niet financieel bijdragen. Opvallend is dat in de Thabor-parochie het aandeel parochianen op afstand aanzienlijk groter is ten koste van het aandeel betrokken parochianen, en het aandeel respondenten dat zich eigenlijk niet als parochiaan beschouwt is hier relatief het grootst. De gemiddeld lagere leeftijd van de parochianen in de Thabor-parochie speelt hier ongetwijfeld een verklarende rol. In het algemeen geldt dat jongere parochianen veelal minder vaak naar de kerk gaan, minder gelovig zijn en op relatief grotere afstand tot de parochie staan.

Wanneer parochianen eigenlijk wel de behoefte voelen om contact op te nemen met de pastor of naar de kerk te gaan, maar het toch niet doen, hebben zij daarvoor vooral redenen

die in de sfeer van “niet vertrouwd zijn met” liggen, meer dan redenen van onvoldoende informatie over het aanbod van de parochie.

5. Evaluatie van en vraag naar pastoraat: groepsgesprekken met betrokkenen

5.1 Opzet en werkwijze van gesprekken

In de maanden november 2001 en januari 2002 werd een aantal groepsgesprekken gehouden met vertegenwoordigers van verschillende groepen mensen die betrokken zijn bij de Hengelose parochies. Doel was om het pastorale aanbod te evalueren en de pastorale vragen die nu leven en die voor de komende jaren verwacht mogen worden nader in kaart te brengen. Op grond van de schriftelijke enquête ontstond reeds een beeld over de oordelen en behoeften die in den brede leven; door middel van gesprekken werden deze resultaten verder verdiept. Gekozen werd voor de methode van groepsgesprekken, omdat deelnemers hierin op elkaars inbreng kunnen reageren en zo hun gedachten en opvattingen voor elkaar verhelderen en scherpen aan elkaars opinies.

Gekozen werd voor interviews met vier verschillende groepen:

1. pastores
2. vice-voorzitters van de parochiebesturen
3. parochianen
4. jongeren

ad 1. De pastorale beroepskrachten werkzaam in de parochies zijn een primaire informatiebron over de wijze waarop het pastorale aanbod gestalte krijgt, hoe dit aansluit bij de behoeften van parochianen en wat voor de toekomst aan pastorale vraag kan worden voorzien. Ook thema's als pastorale cultuur, onderlinge afstemming en samenwerking van parochies kunnen door hen aan de orde worden gebracht. Gestreefd werd naar een gesprek waar bij alle zeven pastores of althans zo veel mogelijk van hen aanwezig zijn.

ad 2. De thematiek van de onderlinge afstemming en mogelijkheden tot samenwerking staat bij uitstek centraal in het gesprek van bestuurders van de parochies. Gestreefd werd naar een gesprek met de zeven vice-voorzitters van de parochiebesturen; wie verhinderd was kon zich door een collega-bestuurder laten vertegenwoordigen.

ad 3. Bij de parochianen werd het van meet af uitermate belangrijk geacht dat zowel kerkbetrokken als vooral ook randkerkelijke parochianen bij de gesprekken betrokken zouden worden. Het kan vooral goed werken om deze beide typen parochianen op elkaar te laten reageren: zo kunnen de kerkbetrokken parochianen geconfronteerd worden met de beelden die zij als hechte gemeenschap oproepen bij de (relatieve) 'buitenwereld', terwijl randkerkelijken hun (voor-)oordelen over de kerkgemeenschap kunnen toetsen aan de reële ervaringen van kerkbetrokkenen. Voor zover praktisch realiseerbaar is er daarom naar gestreefd per cluster (noord, centrum en zuid) een gesprek te organiseren waarbij parochianen van parochies uit één cluster bijeen werden gebracht: immers, dan kennen de deelnemers de betreffende parochies uit hun eigen stadsdeel. De deelnemers voor de groepsgesprekken van parochianen werden gerekruteerd via de schriftelijke vragenlijst: aan het eind van elk formulier werd de respondent(e) in de gelegenheid gesteld zijn of haar naam en telefoonnummer op te geven indien men bereid zou zijn aan een groepsgesprek deel te nemen. Op grond van de aldus verkregen gegevens werd een selectie van

gespreksdeelnemers gespreid over leeftijden, geslachten en mate van kerkbetrokkenheid benaderd.

ad 4. Eén afzonderlijk gesprek werd belegd met jongere parochianen tot 25 jaar. Het bleek niet mogelijk jongeren van deze leeftijd te recrutereren via de respondenten van de vragenlijst. Besloten werd daarom om jongeren te werven via de jongerenkoren. Aangezien deze groep in het algemeen een vrij lage kerkbetrokkenheid kent, werd gestreefd naar het verzamelen van jongeren uit verschillende parochies in één gesprek.

Gestreefd werd telkens naar zeven tot tien gespreksdeelnemers per groepsgesprek. Alle gesprekken, met uitzondering van dat met de pastores, werden in de avonden gehouden. Voor alle gesprekken geldt dat de gedachtenwisseling steeds zo veel mogelijk aansluit bij concrete situaties, gebeurtenissen en behoeften. Ieder gesprek werd geleid door een KASKI-onderzoeker en werd, nadat gevraagd was of de deelnemers hiertegen geen bezwaar hadden, ten behoeve van de verslaglegging opgenomen op geluidsband welke uitsluitend ter beschikking bleef van de onderzoekers. Alle deelnemers ontvingen per post het verslag van het gesprek waaraan zij deelnamen en werden in de gelegenheid gesteld opmerkingen of aanvullingen te plaatsen. Hiervan werd enkele keren (minder dan vijf gevallen) gebruik gemaakt.

5.2 Inhoud onderwerpenlijst

In de groepsgesprekken werd onderling van gedachten gewisseld aan de hand van een thema-lijst, die zo nodig als een half-openvragenlijst kon functioneren maar in de praktijk vooral achteraf als check-list werd gebruikt: zijn alle thema's aan bod geweest? De thema's die aan de orde kwamen zijn de volgende.

Voor alle gesprekken:

1. vooraf: achtergrond van het onderzoek (beknopt): vraag naar financieel en kerkelijk draagvlak, evaluatie van pastoraal aanbod en pastorale behoeften nu en in de toekomst, alles met het oog op mogelijke samenwerking van parochies
2. tussendoor: informatieverstrekking op basis van het voorafgaande onderzoek met betrekking tot pastorale personeelsbezetting, financiële situatie, prognose kerkgang en kerkbetrokkenheid van parochianen; evaluatie van pastoraal aanbod (enquête)

Voor pastores:

3. draagvlak voor pastoraat: hoe evalueert men van het huidige pastorale aanbod (liturgie, persoonlijk pastoraat, diaconie, catechese, opbouwwerk) voor het 'vaste publiek' en andere mogelijke doelgroepen en visies voor de toekomst?
4. pastoraat in context: met wie en met welke instanties in de omgeving kunnen en moeten parochies samenwerken (catechese, diaconie)?
5. onderlinge samenwerking: welke mogelijkheid ziet men met betrekking tot samenwerking tussen parochies mede gezien publieksgroepen, parochieculturen, kerkbeelden; welke noodzaak tot samenwerking ziet men gezien de financiële situatie en het beleid van het aartsbisdom?

6. consequenties van afstemming en samenwerking voor het pastoraal aanbod: afslanking van het huidige aanbod / aanbodverbreding / kwaliteitsverbetering van het aanbod / clustering dan wel spreiding van het aanbod over parochies?

Voor bestuurders:

3. samenwerking: welke mogelijkheid en mate van noodzaak ziet men met betrekking tot samenwerking tussen parochies mede gezien publieksgroepen, parochieculturen, kerkbeelden?

4. consequenties van meer samenwerking: welke problemen en welke nieuwe mogelijkheden biedt samenwerking voor bestuursvormen, werkdruk voor bestuurders, werving van nieuwe bestuurders?

5. beeld en rol van de parochie(s): hoe kan en moet de "parochie van de toekomst" eruit zien? Met wie en met welke instanties kunnen en moeten parochies samenwerken?

Voor parochianen:

3. pastoraal aanbod: bekendheid met en evaluatie van het huidige aanbod en vraag voor de toekomst wat betreft liturgie, persoonlijk pastoraat, catechese en diaconie (gemeenschapswerk)

4. communicatie en beeldvorming: via welke middelen blijft men op de hoogte van parochie en kerk; evaluatie van die middelen en communicatiebehoefte; hierbij tevens: in hoeverre is men bekend met de financiële situatie van de parochie?

5. samenwerking: hoe verandert de kerk als parochies meer samenwerken, eventueel samengaan? Welke vragen en behoeften roept dit op?

6. beeld en rol van de kerk: wat verwacht men van de parochie, wat van de kerk als geheel? Met welke thema's dient de kerk zich bezig te houden, kan de kerk iets betekenen? Met wie en met welke instanties kunnen en moeten parochies samenwerken? Wanneer, op welke voorwaarden zou men zelf betrokken willen worden bij een parochiële activiteit?

Voor jongeren:

3. kennis en beeldvorming van parochie en kerk: wat weet men van de parochie, wat weten leeftijdgenoten ervan? Wat voor beelden heeft men erbij?

4. behoefte aan pastoraat: op welke momenten en op welke voorwaarden zou men een beroep doen op de parochie? Bij welke gelegenheid, op welke voorwaarden zou men willen betalen voor pastoraal aanbod?

5. beeld en rol van de kerk: wat verwacht men van de parochie, wat van de kerk als geheel? Met welke thema's dient de kerk zich bezig te houden, kan de kerk iets betekenen? Met wie en met welke instanties kunnen en moeten parochies samenwerken? Wanneer, op welke voorwaarden zou men zelf betrokken willen worden bij een parochiële activiteit?

5.3 Resultaten

5.3.1 Pastores

Verslag van gesprek met pastores van de Hengelose parochies, dd. 13 november 2001

Aanwezig: Th. Bruens, J. van den Dungen, J. van Hal, L. Schüling, K. Smits, H.F. Weghorst, R. van der Wurff svd (Mw. I. Schraven - stagiaire)

Verhinderd: Mw. E. Roelink-Ottenschot

Thema-vragen: Hoe moeten en kunnen parochies van de toekomst pastoraat aanbieden, gelet op de behoeften van parochianen? In hoeverre is samenwerking tussen pastores en parochies noodzakelijk en mogelijk?

Achtergrond

De meeste pastores werken reeds meerdere of zelfs vele jaren in Hengelo, met uitzondering van J. van den Dungen die onlangs werd benoemd. Verschillende pastores kennen elkaar vrij goed door meer of minder intensieve samenwerkingsverbanden tussen parochies.

In de afgelopen vijf jaren is door de stadscura in wisselende maten van intensiteit gewerkt aan een project *Pastores verkennen de samenleving*, waarin iedere pastor een eigen verkenningproject koos om op een voor hem of haar nieuwe plaats in de Hengelose gemeenschap mensen en leefwijzen te leren kennen. Dit project werd in juni 2001 afgerond met een verslag. De pastores maken momenteel - in de cura - een doorwerkingsproces mee van de beleidsnota *Profileren in het pastoraat*, die het Aartsbisdom Utrecht onlangs uitbracht.

Het gesprek wordt begonnen met een korte samenvatting van de resultaten van het onderzoek tot nu toe: kenmerken en kerkelijk gedrag van parochianen, financieel draagvlak van de parochies en evaluatie van pastoraal aanbod door parochianen.

Behoeftte aan persoonlijk contact

De pastores herkennen en bevestigen de behoefte van parochianen aan persoonlijk contact met de pastor. Het persoonlijk pastoraal contact is wezenlijk voor het pastoraat en zou eigenlijk steeds prioriteit moeten krijgen. In de praktijk lukt dat vaak te weinig. Dat is te betreuren, omdat je juist in die ontmoetingen soms - zonder het zelf te weten - iets uitzaait wat veel later van belang blijkt te zijn geweest. Overigens blijkt in de praktijk dat parochianen het pastoraal contact met andere parochianen vaak ook erg op prijs stellen. Ze zoeken het misschien niet actief op, maar wanneer het tot een gesprek komt, wordt dit vaak erg gewaardeerd. Het is daarom van groot belang voor deze pastorale contacten en gesprekken parochianen te zoeken en hen voor dit belangrijke werk toe te rusten.

Actief richten op doelgroepen

Het valt niet mee om in deze tijd aan te geven hoe het pastoraat er in de nabije toekomst uit zou moeten zien. Dat de teruggang in het aantal kerkgangers in de komende jaren een niet wezenlijk te veranderen trend zal blijven, is een voor sommige van de pastores een te passieve voorstelling van zaken vanuit het perspectief van de pastor. Wellicht zouden de pastores het zich - collectief - juist moeten aantrekken dat zij kennelijk niet meer de taal van de mensen van vandaag weten te spreken. Er is geloof en religiositeit genoeg, ook onder jonge mensen, maar de boodschap van pastores was niet verstaanbaar. Mogelijk hebben pastores zich te veel gericht op die parochianen - veelal de wat oudere - die zijn je het meest tegenkomt in de kerk. Maar de samenleving is veel pluriformer geworden en kan niet met één aanbod bediend worden. Er zou op doelgroepen gemikt moeten worden, waarbij verschillende benaderingen naast elkaar kunnen bestaan: charismatisch/evangelisch of juist kritisch/dialogerend. Ook de leeftijd en de leefomstandigheden van parochianen lopen sterk uiteen.

Behoeftte aan geloofsverdieping

Duidelijk is dat mensen, hoe pluriform ook, vooral existentiële vragen aan de orde willen stellen in het kader van pastor en parochie: leven en dood, rouw, spiritualiteit en geloof in het dagelijks leven. Behandeling van meer alledaagse thema's en problemen zoekt men er niet. Kortom, men zoekt geen diaconie maar geloofsverdieping. Dit is een beeld dat door de pastores wordt herkend: mensen vragen om religieuze verzorging bij hoogte- en dieptepunten. Hoe kan die geloofsverdieping ondersteund worden, en hoe kan of moet die ondersteuning georganiseerd worden? Hierover hebben de pastores verschillende ideeën.

Ontmoeting langs alledaagse weg

Sommigen zien de dagelijkse gang als middel tot ontmoeting en persoonlijk gesprek. De taakvelden waarlangs pastores werken - liturgie, catechese, diaconie, opbouwwerk - brengen de pastor dagelijks in aanraking met een veelheid aan mensen. De taakvelden zijn in die opvatting de "toegangspoorten" tot contact, en het thuis bezoeken van parochianen vormt een goede aanvulling. Centraal in deze benadering staat de evangelische boodschap, die in wezen helder en eenvoudig is en overal verkondigd kan worden. Vindt de boodschap gehoor, dan is dat verheugend en bevredigend, vindt zij geen gehoor, dan is dat wel jammer maar niet diep teleurstellend en ontmoedigend - er worden altijd mensen genoeg ontmoet die wel geraakt worden.

Differentiatie en projectmatig werken

Andere pastores verwoorden zorg om de vele parochianen die nauwelijks nog in contact staan met de parochies - moeten pastores zich niet ook bekommeren om die grote groep, en hoe kan deze bereikt worden met een verstaanbare boodschap? Zeker is dat niet iedereen in deze groep langs dezelfde weg bereikt kan worden. Activiteiten en methoden kunnen beter gedifferentieerd, op afzonderlijke doelgroepen afgestemd worden. Zorg wordt verwoord om de diaconale grond onder de pastorale activiteiten: liturgie, catechese, als ze niet wortelen in een gemeenschap die naar buiten treedt en een dienst heeft te bewijzen aan haar omgeving, wat betekenen ze dan nog? Het is zelfs de vraag of de taakvelden wel zo strikt gescheiden moeten blijven. Meer projectmatig werken samen met vrijwilligers, rond actuele thema's waarbij alle taakvelden betrokken zijn, lijkt een begaanbare weg voor de nabije toekomst.

Authenticiteit

Alle aanwezigen delen de opvatting dat authenticiteit van de pastor zelf in het moderne pastoraat van cruciaal belang is. Het spelen van een rol, het leunen op status - mensen pikken het niet meer, ze zijn niet onder de indruk. Maar wie een eerlijk en eigen verhaal heeft, maakt iets in mensen los, ook wanneer zij niet of nauwelijks religieus of gelovig zijn. Alleen al de levenskeuze voor het priesterschap of de keuze om pastoraal werk te gaan doen is voor anderen een confrontatie met de eigen levensvragen en geloofsopvattingen. Met name in contact met scholieren en jongere parochianen is dit een gedeelde ervaring.

Parochie als “herberg”

Het gemeenschapsmodel “de parochie als herberg” waarin gastvrijheid een belangrijke waarde is, spreekt de pastores in het algemeen aan. Maar de vraag is daarbij wel, wie dan die herberg bevolken: het is toch maar een klein groepje dat steeds rond de stamtafel zit dan wel achter de bar staat. De vele mensen die maar af en toe binnenvallen vormen een veel grotere groep. Zij vormen maar heel tijdelijk een gemeenschap: na de viering of na de sacramentsbediening is de gemeenschap weer ten einde. Wat te doen met dergelijke incidentele vragen om kerkelijke dienstverlening? De neiging bestaat om als pastores iedereen ter wille te zijn, veelal om niet, eerder uit vrees parochianen op afstand te verliezen dan uit gastvrij gemeenschapsgevoel. Om voor de dienstverlening aan incidentele gasten een prijskaartje te hangen gaat velen (nog) te ver, met uitzondering van de uitvaarten en huwelijken waarbij dit reeds gebruikelijk is.

Teamvorming en profilering

Teamvorming van pastores zien de pastores als een onontkoombare ontwikkeling die positieve en negatieve kansen in zich draagt. Bedreigend vindt men de mogelijkheid dat pastores hun vrijheid en hun positie als generalist zullen verliezen. In plaats van aanspreekpunt op één plaats zullen ze als gespecialiseerd professional voor mensen vooral op verwijzing en afspraak benaderbaar zijn, en dat voor verschillende standplaatsen. Het gevaar van versnippering en verdere vergroting van het toch al (te) zware overleg- en administratiecircuit dreigt. De grootste vrees is echter om op grotere afstand van parochianen te komen staan, waardoor het persoonlijk contact - waaraan pastores toch al vaak te weinig toekomen naar hun zin - nog verder onder druk komt te staan. Anderzijds geven teamvorming en profilering juist de mogelijkheid om als pastor te professionaliseren en om de beknellingen van het territoriaal pastoraat kwijt te raken: als een bepaalde pastor ergens goed in is, laat diegene dat dan voor de gehele regio verzorgen. Ook het werken voor bepaalde doelgroepen kan beter op boven-territoriaal niveau gebeuren. Sommige pastores weten veel van liturgie en koren, of zijn ervaren en bekwaam in het werken met jongeren, terwijl anderen zich er - bijvoorbeeld door hun gevorderde leeftijd - wat onthand mee voelen. Het ligt voor de hand om activiteiten voor dergelijke groepen, zeker wanneer het om per parochie kleine aantallen gaat, centraler te organiseren om de krachten en expertise te bundelen. Op termijn betekenen deze ontwikkelingen het loslaten van de territoriale parochies. In een stad als Hengelo is het goed denkbaar dat sommige mensen zich meer thuis voelen in de ene parochiekerk en -cultuur en anderen juist elders, terwijl de pastores - elk vanuit een eigen standplaats waar men eerst-aanspreekbare pastor is - in teamverband onderling overleggen wie zich in welke taak specialiseert ten behoeve van de gehele regio.

Onderlinge ondersteuning en uitwisseling

Dit teamoverleg zou echter als nog belangrijker functie kunnen hebben dat pastores elkaar ondersteunen in het pastoresoverleg. De pastores verwoorden de behoefte aan steun om de eigen spiritualiteit te voeden en de eigen authenticiteit te toetsen en herbronnen in de onderlinge ontmoeting. Dat men een heterogeen gezelschap vormt is hierbij geen bezwaar - integendeel. Als er waarachtig onderling respect is, voelt eenieder zich veilig en vanuit die veiligheid kunnen pastores zich "schuren" aan elkaars ervaringen, opvattingen en reacties, juist om het eigen standpunt aan te scherpen en van elkaar te leren. Het bespreken van elkaars geloofsopvattingen en pastorale ervaringen is tot nog toe niet gebruikelijk onder de pastores: dat is persoonlijk, komt dicht op de huid. Dergelijke onderlinge uitwisseling systematisch te organiseren wordt als een belangrijker opbrengst van de teamvorming en profilering gezien, dan de extra organisatielaag en daarbij komende overlegvormen waarvan er toch al meer dan genoeg zijn. Laat de teamvorming zich eerst richten op die onderlinge uitwisseling, want pastores moeten toch al steeds op organisatie- en beleidsniveau meepraten, op stukken reageren, ergens iets van vinden. De pastores zien in dat zo'n onderlinge uitwisseling niet vanzelf ontstaat en in zekere zin georganiseerd moet worden en vertrouwen er op dat zij op eigen kracht zo'n uitwisseling tot stand kunnen brengen; ze geven aan hiermee al een eind op weg te zijn in de bespreking van de beleidsnota *Profileringen* daarvoor in het *Verkenningen*-project. Opgemerkt wordt dat de onderlinge openheid en loyaliteit tussen pastores reeds in sterke mate verbeterd zijn ten opzichte van een aantal jaren geleden. In termen van openlijke standpuntenuitwisseling en desnoods confrontatie kan echter nog veel winst behaald worden - men blijft nog erg "voorzichtig", zo wordt opgemerkt.

Gewenningsproces bij parochianen

Het in deze zin vormen van een gezamenlijk verantwoordelijk pastoresteam mag voor de pastores een reële optie en nastrevenswaardig ideaal zijn, de pastores stellen vast dat zij met dit streven ten opzichte van de parochianen "niet te ver voor de troepen uit moeten lopen". In de parochiegemeenschappen - besturen, vrijwilligers, kerkgangers - zijn heel andere geluiden hoorbaar: concurrentie tussen de parochies, chauvinisme, onderlinge afstand in kerkelijke cultuur. Het bereiken van een door parochies gedeelde verantwoordelijkheid voor het pastoraat in de regio, met één team van pastores, is daarom een proces dat tijd nodig zal hebben, zeker ook bij de parochianen. In de parochies in Hengelo-noord zijn bovendien de komende jaren andere, urgenter zaken aan de orde: afscheid moeten nemen van het vertrouwde kerkgebouw, wennen aan een nieuwe situatie - voor parochianen en pastores is teamvorming in de stad als geheel voorlopig niet het eerste aandachtspunt.

5.3.2 Parochiebestuurders

Verslag van gesprek met bestuurders van de Hengelose parochies, dd. 13 november 2001

Aanwezig: J. van den Berg (parochiebestuur Onze Lieve Vrouw), H. Gellevij (parochiebestuur Moeder Teresa), A. 't Hoen (pastorale raad H. Hart), J. Woertman (parochiebestuur Exodus/H. Raphaël), A. van der Vegt (parochiebestuur Hengelo-Noord)

Thema-vragen: Hoe moeten en kunnen parochies van de toekomst pastoraat aanbieden, gelet op de behoeften van parochianen? In hoeverre is samenwerking tussen pastores en parochies noodzakelijk en mogelijk?

Achtergrond

Aan de vice-voorzitters van elk van de parochiebesturen en aan de voorzitters van de drie pastorale raden van de gemeenschappen in de parochie Hengelo-noord was een uitnodiging gestuurd om deel te nemen aan dit groepsgesprek of, bij verhindering, een vertegenwoordiger te laten komen, zodanig dat elke parochie in het overleg vertegenwoordigd zou zijn. De aanwezige bestuurders vertegenwoordigen in het gesprek hun parochiebestuur resp. pastorale raad en in sommige gevallen ook een andere parochie: OLV en Lambertus worden tezamen vertegenwoordigd, Joannes en Thabor worden indirect vertegenwoordigd via het overkoepelend bestuur van de parochie Hengelo-Noord. De bestuurders zijn op de hoogte van en in hun parochies in gesprek over de diocesane beleidsnota *Profileren in het pastoraat*.

Het gesprek wordt begonnen met een korte samenvatting van de resultaten van het onderzoek tot nu toe: kenmerken en kerkelijk gedrag van parochianen, financieel draagvlak van de parochies en evaluatie van pastoraal aanbod door parochianen.

Behoeftte aan persoonlijk contact en aan gemeenschap

De bestuurders stellen vast dat de parochies een ander aanbod wensen dan zij in feite realiseren. Zij herkennen en bevestigen de behoefte van parochianen aan persoonlijk contact met de pastor enerzijds en de prioriteit die pastores geven aan persoonlijk pastoraal contact met parochianen anderzijds. In de praktijk lukt dat te weinig; er is veel organisatorische “rompslomp” die pastores en bestuurders bezighoudt. Anderzijds zijn er méér mensen in de parochie die zich met pastorale taken bezighouden dan alleen de pastores. Echter, parochianen hebben een beperkt beeld van wat de parochie is: de pastor en de vieringen - een “weekendkerk”. Teleurstellend is dat parochianen zo weinig bekend zijn met andere activiteiten van de parochie, met name waar het om diaconie gaat. Dat is toch een kern-aspect van de parochie: er zijn voor de medemens. De parochie moet geen “dienstencentrum” worden waar mensen alleen incidenteel halen waaraan zij behoefte hebben - de parochie is een gemeenschap die trouw is aan mensen en waar mensen op hun beurt trouw aan zijn. Hier komt ook aan de orde welk dominant perspectief op de parochie als instituut wordt gehanteerd: pastor-centraal of gemeenschap van mensen? Er is kennelijk een discrepantie tussen wat vele parochianen als centraal perspectief aanvaarden: de parochie is voornamelijk de pastor, en wat de bestuurders voor ogen staat: samen parochie zijn. Wat maakt toch dat pastores zo veel méér zijn in de beleving van parochianen dan iemand anders die de parochie vertegenwoordigt? Het is het gemeenschaps-perspectief dat als ideaal wordt uitgesproken, en ook in een “mission-statement” is aanvaard: een gastvrije gemeenschap te zijn, christelijk geïnspireerd - maar niet dogmatisch of hoogkerkelijk van aard - waarin ieder welkom is om existentiële vragen te delen in liturgie, catechese en diaconie. Het instituut kerk wordt daarbij niet het belangrijkste gevonden, al benadrukken sommige bestuurders het belang van de gemeenschappelijke basis die in de kerk als geheel ligt.

Plaats van vrijwilligers

De parochie zou vooral ruimte en veilig onderdak moeten bieden aan de vele vrijwilligers die zich met hart en ziel inzetten voor de parochies. "Veilig" verwijst met name naar de structuren en hiërarchie waarop vrijwilligers zich soms stuklopen. Als een groep vrijwilligers een parochie draaiende weet te houden in een pastor-loze periode en zelfstandig vieringen organiseert moeten zij niet het gevoel krijgen dat dit van officiële zijde slechts een surrogaat-oplossing wordt gevonden - dat kwetst en demotiveert. Zulke vrijwilligers moeten zich gewaardeerd weten. De kerk moet de inzet van vrijwilligers koesteren en een duidelijke eigen plaats geven in of naast de pastorale teams, want zonder de inzet van vrijwilligers zullen de parochies in de toekomst zeker niet overeind blijven. Had er in de beleidsnota *Profileren in het pastoraat* feitelijk niet een vijfde categorie *Vrijwilliger* moeten worden onderscheiden? Immers, ook de pastorale taken zullen in de toekomst steeds meer door vrijwilligers gedragen moeten worden. Dit vergt nog een heel veranderingsproces: parochianen zullen inhoudelijke pastorale taken moeten gaan aanvaarden, en parochianen moeten gaan aanvaarden dat mede-parochianen die pastorale taken uitvoeren. Zal het profileringsbeleid hierop een averechts effect hebben?

Kernleden en randleden

De groep trouwe kerkgangers gaat steeds meer samenvallen met de groep vrijwilligers - je komt steeds dezelfde mensen tegen in allerlei functies. Dat wordt door de bestuurders op verschillende wijzen gewaardeerd. Enerzijds moeten we dit accepteren: de parochie doet een aanbod, komen de bedoelde parochianen daar niet op af, dan is het gebodene daarmee niet betekenisloos, maar heeft het wellicht betekenis voor andere groepen parochianen of voor de organiserende groep zelf. Wie niets voelt voor de kerk en/of geloof kun je nu eenmaal niet bekeren. Parochie zijn is vooral "doen", met andere woorden je moet vooreerst doen wat je belangrijk acht, "parochie is een werkwoord". Anderzijds wordt gewaarschuwd voor "kruisbestuiving" binnen de parochie: een kleine, vergrijzende groep die steeds met zichzelf bezig is en niet op buitenstaanders de indruk weet te maken "daar gebeurt wat"; men komt niet meer op de parochie af, ziet en weet niet, wat er allemaal nog meer gebeurt.

Actief richten op doelgroepen

Als activiteiten voor bepaalde doelgroepen worden georganiseerd en de respons is vervolgens heel klein (jongerenvieringen met alternatieve vorm: discussie in kring), of parochianen worden na afloop van de activiteit nooit teruggezien (doop met voorbereiding, eerste communie met voorbereiding) dan is dat voor de vrijwilligers demotiverend. Als mensen buiten de kern-groep niet zien wat de parochie doet naast de bekende vieringen, dan lukt het op een gegeven moment niet meer: "voor wie doen we het dan nog?" Immers, de kern-groep is vergrijsd en zal door natuurlijk verloop nog ouder worden en uitsterven - wat blijft dan nog over, als jongere parochianen niet warm lopen voor parochiële activiteiten buiten de vieringen op hoogtijdagen en levensmomenten om?

Behoeft aan geloofsverdieping

Hierbij wordt aangetekend dat onder vele parochianen volop religieus gevoel is, maar dat zij aanlopen tegen het instituut kerk en op grond van eerdere ervaringen of verhalen afkerig zijn geworden om hun religieuze gevoelens en behoeften in de kerkelijke omgeving te beleven en vervullen - dat doet men elders wel. Met het oog op deze randkerkelijken moet de parochie vooral niet proberen zieltjes te winnen, maar open naar buiten treden

met een rijk en gevarieerd aanbod: lezingen en discussie-avonden over spirituele thema's kunnen naast vieringen zeer inspirerend zijn en trekken bijvoorbeeld in *De Zwanenhof* vele toehoorders.

Pastorale teamvorming en profilering

De bestuurders zijn huiverig voor het nieuwe diocesane beleid, al hebben gesprekken met de deken hierin wel meer duidelijkheid en nuancering van de plannen gebracht. Het idee dat pastores geen eigen "standplaats" meer zouden hebben wordt zonder meer afgewezen: dan zouden de pastores zelf "dakloos" zijn en dat kan nooit de bedoeling zijn, en voor de parochianen is zo'n situatie ook ongewenst: wie is dan de eerst-aanspreekbare pastor, welke pastor maakt nog deel uit van de eigen lokale gemeenschap? Zo'n ontwikkeling zou duidelijk ingaan tegen de wens van parochianen tot persoonlijk contact met hun pastor, en met de prioriteitenstelling door de pastores zelf. Echter, dat persoonlijk contact moet op de een of andere wijze georganiseerd worden, het moet mogelijk worden gemaakt. Een interpretatie van profilering waarin specialisatie en professionalisering van bepaalde taakvelden door pastores centraal staat, terwijl zij toch ieder een duidelijke eigen plaats in de regio hebben van waaruit zij werken, wordt in beginsel een goed idee gevonden. Wel lijkt het lastig om het liturgisch profiel te beperken tot de priesters: als er meer standplaatsen dan priesters zijn moeten zij toch steeds als een soort vliegende keep tussen de parochies dan wel wijkkerken heen en weer trekken - is dat wenselijk? In de beleving van parochianen lijkt het verschil gewijd/niet gewijd niet zo'n belangrijke rol te spelen.

Parochie als organisatie

Ontmoeten, persoonlijk contact tussen pastor en parochianen, tussen vrijwilliger en parochianen, tussen parochianen onderling, lijkt centraal te staan. Maar ontmoeten alleen is niet genoeg. De parochie moet dat ontmoeten mogelijk maken, faciliteren. Met andere woorden, pastores moeten de tijd hebben en een duidelijk taakveld, vrijwilligers moeten worden toegerust, en de parochie moet in zekere zin een georganiseerde ontmoetingsplaats worden. Het is daarbij noodzakelijk dat de organisatievorm van parochies wordt gemoderniseerd en efficiënter wordt. Zowel de communicatie als de financiën en administratie zijn veelal nog erg ouderwets en inefficiënt georganiseerd en dat kost zoveel onnodige tijd en inspanning. Internet, automatisering en een goed secretariaat zijn in een moderne parochie onontbeerlijk. Onder invloed van de SILA-aansluiting is in verschillende parochies al wel een begin gemaakt met modernisering en automatisering: dat moet doorgezet worden.

Samenwerking tussen parochies

De parochies werken de laatste jaren beter samen dan in vroeger tijden. Men spreekt meer een zelfde taal, verstaat elkaar en vindt elkaar ook - soms per twee of drie parochies - in gezamenlijk (zakelijk) belang. Ingezien wordt dat de parochies niet zonder elkaar kunnen, wel móeten samenwerken om in de komende jaren overeind te blijven. Lastige vraagstukken zijn al behandeld, zoals de samenvoeging van de drie parochies tot één met nieuwbouw in Hengelo-Zuid (Moeder Teresa), en het voornemen tot samenvoeging van drie parochies tot één met twee kerkgebouwen (incl. nieuwbouw) in Hengelo-Noord. Deze processen nemen veel tijd en energie, maar er is een gevoel van onontkoombaarheid: het moet wel. Gezegd moet dat in zuid de reorganisatie uiteindelijk goed heeft gewerkt en geresulteerd heeft in een hechte parochiegemeenschap: dat moet in noord ook tot stand worden gebracht, een zware klus voor de komende jaren.

Solidariteit en keuzes maken

Een punt van zorg is de afweging in hoeverre onderlinge solidariteit van parochies moet worden omgezet in onderlinge financiële steun, rechtstreeks of via de regio. Voor elke parochie zijn kosten voor de gebouwen en personeelskosten de grootste, steeds terugkerende posten, maar parochies verschillen onderling in de zwaarte van de gebouwenkosten (oud, ouder of relatief nieuw gebouw), de bronnen die zij kunnen aanboren voor onderhoudskosten (rijkssubsidie, speciale wervingsacties), reserves (vermogen) en het type personeelskosten (priester of pastoraal werker). Deze verschillen maken dat sommige parochies sneller met exploitatietekorten kampen dan andere. Het is niet gemakkelijk om vast te stellen wat dan prioriteit moet hebben en welke parochie waaraan bijdraagt, en het is evenmin gemakkelijk om dergelijke verschillen openlijk uit te spreken: al snel worden verschillende posities vertaald naar de personen die deze posities vertegenwoordigen, en personen hebben natuurlijk niet graag verschil van mening als gezamenlijk beleid moet worden gevoerd. Toch moet dit gesprek aangegaan worden en zullen keuzes gemaakt moeten worden, want de parochies gezamenlijk hebben geen sluitende exploitatie en het is niet te verwachten dat de financiële en/of personele situatie in de komende jaren sterk zullen verbeteren.

5.3.3 Parochianen

A. Verslag van groepsinterview met parochianen van cluster Parochies Hengelo-Noord: H. Hart, H. Joannes Apostel en Thabor, dd. 21 november 2001

Aanwezig: vier vrouwen en vijf mannen. Leeftijd vrouwen: 39, 43, 47, 48; allen met thuiswonende kinderen. Leeftijd mannen: 47, 47, 55, 65, 69, van wie twee met thuiswonende kinderen.

Algemeen: De nadruk in het gesprek lag op de samenwerking en onderlinge afstemming van parochies naar de toekomst toe en op pastorale alternatieven voor de liturgische vieringen

Liturgie

Het gegeven van de sterke teruggang van het aantal geregelde kerkgangers is aanleiding tot een discussie over het gewenste aanbod aan kerken waar vieringen kunnen plaatsvinden. Sommige aanwezigen menen dat Hengelo op enige termijn ruim voldoende heeft aan drie kerkgebouwen, bijvoorbeeld: Lambertus, Thabor en Moeder Teresa. Waarom nu nog een nieuwe parochiekerk bouwen aan de Dijksweg als niet verwacht mag worden dat daar aanzienlijke aantallen mensen naar de vieringen zullen komen? Andere aanwezigen vrezen dat het liturgisch aanbod bij verdere samenvoegingen te eenvormig zal worden, omdat lokale parochieculturen zullen opgaan in het grotere geheel. Anderen wijzen erop dat een dergelijk proces in Zuid, waar drie parochies zijn samengevoegd tot één, succesvol is afgerond: daar is een nieuwe, open parochiecultuur ontstaan. Beaamd wordt wel dat de cultuur en sfeer van de afzonderlijke parochies, met name ook in de kerngroep van parochievrijwilligers, onderling sterk verschillen, en dat deze verschillen een lange wordingsgeschiedenis hebben. Verschillende aanwezigen kennen drie of vier Hengelose parochies goed en hebben een duidelijke voorkeur, overigens niet dezelfde, voor één parochie boven de andere. Zo is de ene parochie traditioneel van beleid en liturgie, heeft de andere zich ontwikkeld tot een vertrouwde thuishaven voor veel uitgezwaaide mensen die ernaar terugkeren voor het “rouw-, trouw- en doopgebeuren”; de oudere kerken zijn daarmee vooral “symboolkerken” terwijl de nieuwere parochies alleen al door hun moderner en multifunctionele gebouwen gekenmerkt worden door een opener karakter en liturgie. Onder de aanwezigen wordt geopperd of drie kerkgebouwen toch niet voldoende mogelijkheid tot verscheidenheid in liturgische culturen zou garanderen. Voor de integratie van de parochie in de wijk worden meerdere lokale vestigingen echter wel belangrijk gevonden, vooral voor gezinnen met jonge kinderen tot middelbare schoolleeftijd. Gezin, basisschool en parochie kunnen dan nauw op elkaar in grijpen, en dat is gunstiger dan wanneer je de hele stad door moet. Benadrukt wordt dat de nieuwe kerk aan de Dijksweg het karakter van een “steunpunt” zal hebben, waar parochianen en vrijwilligers elkaar kunnen ontmoeten en waar daarnaast vieringen kunnen plaatsvinden. Zo’n karakter wordt voor een modern kerkgebouw gunstig gevonden door de aanwezigen: dat biedt mogelijkheden voor vernieuwing. Zo’n steunpunt, waarop men als het nodig is of als er iets aantrekkelijks georganiseerd wordt een beroep kan doen kan een heel nuttige en bindende aanwezigheid in de wijk zijn.

De wekelijkse liturgie is niet aantrekkelijk meer voor de meeste aanwezigen, met uitzondering van enkele ouderen onder hen. Steeds hetzelfde, bij de eerste zin weet je al precies hoe het verder gaat tot het eind. Even tot rust komen, een stukje preek: daar kom je dan eigenlijk nog voor. De lezingen uit het oude en nieuwe testament: ze zijn vaak onbegrijpelijk en vooral voor jongeren en kinderen onaantrekkelijk. Waarom geen gedicht of andere niet-bijbelse tekst die meer aanspreekt? De liturgie is echter als een harnas, ervan afwijken is vrijwel onmogelijk, zo is ook de ervaring van enkele aanwezigen vanuit jongerenkoren en jongerenpastoraat: het is bijzonder moeilijk om in overleg met pastores tot liturgische vernieuwing te komen. Vrijwel overal zijn experimenten ingeperkt en uiteindelijk doodgebloed. Nu zijn jongerenvieringen vaak vieringen door jongeren voor ouderen. En de afgehaakte, teleurgestelde jongeren zijn de opvoeders van nu en straks - die zie je dus niet meer terug en hun kinderen ook niet. De aankondiging van een nog verdere uitzuivering en inperking van de liturgie in de nabije toekomst wordt door de meeste aanwezigen volstrekt onbegrijpelijk gevonden en ook heel onverstandig als men de mensen nog meer de kerk wil uitjagen. Echter, enkele aanwezigen wijzen er tevens op dat zij enerzijds het traditionele karakter van de liturgie dan wel de lezingen uit de bijbel niet per

sé afwijzen, en anderzijds vrezen dat voortdurende vernieuwing en experimenten de parochies uiteindelijk met lege handen zullen achterlaten: als het oude is afgeschaft en het nieuwe ook niet werkt, blijft er straks niets over. Ook wordt verwezen naar geforceerd aandoende moderne elementen in veel vieringen, zoals de vredeswens: voor wie in alle rust en anonimiteit een viering wil bijwonen - en dat beamen verschillende aanwezigen - is dat een zeer ongewenste toenadering waar men op dat moment helemaal geen behoefte aan heeft.

Persoonlijk pastoraal contact

Voor veel mensen bij wie de liturgie weinig of geen betekenis meer heeft, en vooral bij jongeren werkt een persoonlijk pastoraat met ontmoeting, samenzijn en discussie veel beter dan proberen hen de kerk in te krijgen, weten enkele aanwezigen met ervaring in jongerenpastoraat. Tot en met de basisschoolleeftijd gaat het nog wel om hen erbij te betrekken - en de ouders erbij - daarna valt er een groot gat voor jongeren en hun ouders. Daar moet een nieuwe invulling voor komen. Onder andere wordt gepleit voor het opschuiven van het vormsel naar latere leeftijd, vergelijkbaar met de belijdenis bij de protestantse kerken, zodat de jongeren wat langer "vast kunnen worden gehouden" en op rijpere leeftijd bewust voor het vormsel kunnen kiezen en dit meemaken. De waarde van de sacramenten, het "typisch katholieke" wordt door de aanwezigen überhaupt niet zo zwaar gewogen: veel belangrijker is het onderlinge gesprek van mensen over wezenlijke zaken, waarden en normen, leven en dood. Daarvoor zou juist de pastor zich vrij moeten maken en beschikbaar stellen. Met instemming wordt verteld hoe een pastor te Witterm er gewoonte van heeft gemaakt op zondag de hele dag ergens in of rond de kerk aanwezig te zijn, beschikbaar voor een persoonlijk gesprek. Daar wordt in de praktijk erg veel gebruik van gemaakt, meer nog dan op de andere dagen van de week. Is dat niet bij uitstek een pastorale taak? Benadrukt wordt hoe ongelofelijk bepalend de pastor is voor de sfeer in de gehele parochie: diens inbreng bepaalt in feite voor een groot deel de parochiële cultuur en de mate waarin parochianen zich er thuis voelen. Je ziet dat nu heel scherp geïllustreerd in de Joannesparochie waar de komst van een nieuwe pastor die kennelijk aanspreekt (en binnenkort tot priester gewijd wordt) een grotere groep mensen op de been brengt en (opnieuw) enthousiast maakt.

Samenkomsten buiten de liturgie om

De aanwezigen zijn vrijwel unaniem in hun pleidooi voor een uitbreiding van het scala aan activiteiten van de parochie buiten de vieringen om. Het geloof is niet teruggedrongen, maar mensen hebben geen behoefte meer aan het instituut kerk; sterker nog, volgens sommige aanwezigen heeft het afstand nemen van het instituut een verdiepende werking op het eigen geloof gehad. Er is nu behoefte aan nieuwe vormen om geloof en spiritualiteit uit te drukken. Als succesvolle en inspirerende voorbeelden uit de eigen en andere parochies en organisaties worden genoemd: jaarlijkse pelgrimerende voettochten naar Banneux waaraan ouderen en jongeren volop deelnemen (Witterm); maandelijkse bijeenkomsten voor jongeren op middelbare school-leeftijd rond een thema of activiteit (Thabor); zondagsschool-achtige bijeenkomsten voor basisschoolkinderen in een school (niet in de kerk) op zondagochtenden (Joannes); musical of andere muzikale bijeenkomsten in de kerk rond grote feesten (Jesus Christ Superstar in OLV, gospeldiensten in Exodus en Raphaël); Los/vast discussiebijeenkomsten over actuele onderwerpen zoals euthanasie (H.Hart); drukbezochte lezingenserie over actuele en

spirituele thema's (bijvoorbeeld in Wierden maar ook elders); "liturgisch café" of "rugzakkenclub" voor jongeren: vormen waarbij discussie, ontspannen samenzijn en liturgische viering gecombineerd worden. De moderne, multifunctionele gebouwen maken zo'n breed scala aan activiteiten goed mogelijk en dergelijke activiteiten lijken meer toekomst te hebben dan steeds maar vieringen voor een steeds kleiner en ouder groepje parochianen. Gezegd moet dat er ook al veel gebeurt in de parochies dat niet altijd bekend is: denk aan volwassenencatechese en bijbelgroepen, discussie- en themagroepen (vrede, milieu, missie) et cetera. Vaak hebben die activiteiten echter hun naam al tegen, denk bijvoorbeeld aan *jongerenpastoraat*, alleen het woord *pastoraat* schrikt al af. Wanneer het voor de beeldvorming van activiteiten beter is om het etiket "pastoraat" of "parochie" weg te laten, organiseer het dan desnoods onder een andere noemer en vanuit een andere locatie. Maar dat er behoefte is aan deze en dergelijke zingevende en spirituele activiteiten is meer dan duidelijk. Vooral zouden jongeren en hun ouders ondersteund moeten worden in de discussie over geloof en wezenlijke vragen - de parochies zouden daarvoor nieuwe instrumenten moeten ontwikkelen.

Communicatie

Parochies zouden meer bij elkaar te rade moeten gaan om te zien welke initiatieven aanslaan en waar kennelijk behoefte aan is. Ergens begint men met iets nieuws en als het effect en succes heeft vertelt zich dat vlug genoeg door. Vervolgens zouden de parochiebladen meer melding mogen maken van interessante activiteiten die elders in andere parochies of buiten de kerk plaatsvinden. Als mededelingenblad voor de eigen parochie voldoen de parochiebladen goed, maar ze zouden informatiever kunnen zijn over wat er binnen en buiten de parochie gebeurt buiten de vieringen om. Ook zouden ze meer diepgang mogen hebben: meer inhoudelijke en spirituele teksten zouden er niet in misstaan, zo wordt opgemerkt.

B. Verslag van groepsinterview met parochianen van de parochies Cluster Centrum: H. Lambertus en Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand, dd. 20 november 2001

Aanwezig: vier vrouwen en drie mannen. Leeftijd vrouwen: 40, 43, 51, 61; drie hebben thuiswonende kinderen. Leeftijd mannen: 47, 63, 69, van wie één met thuiswonende kinderen.

Algemeen

De nadruk in het gesprek lag sterk op de liturgische vieringen en op het beeld van de kerk als geheel.

Liturgie

Opvallend was enerzijds de grote spreiding in actieve kerkgang tussen de aanwezige parochianen: sommige komen er zelden meer, andere wekelijks, en anderzijds de grote overeenstemming over verschillende aspecten van de liturgie, met name waar het het gebrek aan aansluiting van de parochies bij jongeren betreft.

De wekelijkse vieringen worden door de meeste deelnemers als uitgesproken saai en vooral vreugdeloos ervaren. Dit in tegenstelling tot bijzondere vieringen zoals het Oktoberlof die feestelijk en goed bezocht zijn en ook voor kinderen aantrekkelijk kunnen zijn.

Soms roepen als vreugdevol bedoelde vieringen (installatie nieuwe pastor) juist gevoelens van teneergeslagenheid en verdriet op : alles zo zwaar en droevig, de teksten, de liedjes. Doorgaans is de koorzang in wekelijkse vieringen weinig afwisselend en daarmee soms ergerniswekkend; gemist worden modernere manieren om vieringen muzikaal te begeleiden, op de manier waarop dit bij uitvaarten wel blijkt te kunnen. Waarom geen band met echt goede muziek of gospel-achtige vormen? Met instemming wordt verwezen naar de vieringen zondagsochtends van Schuler (RTL5), of naar de EO-jongeredagen. Zulke vieringen zouden ook blijheid in de kerk terug kunnen brengen. Verschillende deelnemers vertellen over zeer aansprekende uitvaartdiensten die zij in de laatste jaren in verschillende kerken door heel Twente meemaakten: persoonlijk, met levendige en moderne muziek. Zo zou het vaker moeten. Ook mag er meer stilte zijn. Sommige aanwezigen geven aan om af en toe naar de kerk te gaan om tot rust te komen, en/of uit een soort nostalgie, waarbij dan meteen de vraag bij hen opkomt of eigenlijk wel kan, of dat wel voldoende redenen zijn om naar de kerk te gaan. Sommigen gaan daarom met Kerstmis juist niet.

In de vieringen mist men dialoog, het verhaal van andere mensen in de vieringen: de pastor houdt als het ware een eenmansvoordracht, er klinkt geen ander geluid. De lezingen zijn moeilijk, voor jongeren zeker: dat heeft toch geen verband meer met deze tijd? Pas als je met jongeren echt aan het werk gaat rond de teksten, zo vertelt een van de aanwezigen uit eigen ervaring, gaan de teksten voor hen leven. Maar dat kost heel veel tijd en inspanning. Soms levert het de prachtigste resultaten op zoals een gebed dat door jongeren in de Lambertusparochie zelf was gemaakt –heel gelovig en Christelijk. Uiteindelijk werd het niet in de viering voorgebeden maar afgedrukt in het misboekje. Dat is een verwarrende en voor sommige jongeren (en aanwezigen) een onbegrijpelijke en frustrerende ervaring. Niet alleen in de Lambertusparochie, ook in de OLV en andere parochies komt het voor dat de pastores geen andere gebeden dan de vooraf bepaalde keuzegebeden willen gebruiken, met name waar het de tafelgebeden betreft. Dit wordt door sommige aanwezigen geaccepteerd als onvermijdelijk, andere aanwezigen vinden het ronduit ergerlijk en volstrekt uit de tijd: de liturgie zou drastisch aangepast en bevrijd moeten worden, zou deze hen en vooral hun kinderen moeten kunnen aanspreken. Anderzijds wordt opgemerkt dat alternatieve vieringen door en voor jongeren georganiseerd (Thomasviering) in de praktijk zeer kleine aantallen jongeren trokken.

Het verschijnsel dat steeds meer mensen vanaf (grote) afstand met de parochie betrokken zijn en, zoals wel gehoord wordt, uitsluitend kerkbijdrage betalen om nog een kerkelijke uitvaart te kunnen krijgen, wordt door de aanwezigen verschillend beoordeeld. Sommige van de aanwezigen beschouwen dit als “consumentengeloof”, waarmee ze niet al te veel affiniteit hebben: wat betekent zo'n uitvaart dan nog? Waarschijnlijk vindt men het dan zonder uitvaart te kaal. Andere aanwezigen bepleiten een interpretatie die een meer bewuste keuze voor een kerkelijke uitvaart inhoudt: mensen hebben in de aanleg een geloof en betrokkenheid gehad, en aan het einde van het leven komt dit toch weer naar voren, het is een “oergevoel” waaraan men niet zomaar voorbij mag gaan. In sommige parochies ziet men wel een ontwikkeling dat pastores in zulke gevallen geen eucharistieviering voor elke individuele overledene wil opdragen maar dit bijvoorbeeld eens per week voor de gezamenlijke overledenen doet. Sommige aanwezigen hebben begrip voor pastores die deze keuze maken, anderen zijn er verbolgen over en menen dat de pastor hierbij aan zijn taak

voorbij gaat. Een gezamenlijk doop vinden de meeste gespreksdeelnemers iets anders: een doop is opgenomen worden in de gemeenschap, dat kan ook gezamenlijk gevierd worden. In de Lambertusparochie wordt individueel gedoopt, in de OLV soms: sommige aanwezigen begrijpen daarvan de zin niet goed, zo alleen dopen in die grote kerk – misschien ook vooral voor de mooie plaatjes? Het nieuwe gebruik, dat elders wel gezien wordt, om kinderen niet te laten dopen maar wel een zegen over hen te vragen, is in deze parochies nog niet waargenomen – de vraag is of de pastores van deze parochies hieraan mee zouden willen werken. Enkele aanwezigen merken op dat het idee, dat kinderen dan later zelf maar moeten kiezen voor een doop, niet realistisch is: daar komt het dan toch niet meer van.

Persoonlijk pastoraal contact

Zeer gewaardeerd wordt de persoonlijke inzet en het persoonlijk contact met de pastor. Het groot-huisbezoek in de gehele Lambertusparochie wordt genoemd als wapenfeit. Ook bij mensen voor wie de kerk heel ver weg is en het bezoek veelal van tevoren werd afgeweerd, werd het later toch gewaardeerd: het hoeft ook niet over geloof of kerk te gaan, samen iets doen - biljarten - kan ook. Door er steeds op uit te trekken of juist allerlei groepen te ontvangen kennen de pastores vele parochianen en dat is heel goed. Ook is het goed als de pastor de parochie vertegenwoordigt bij evenementen in de stad (Sinterklaas, Tropical) en bij ontmoetingen van verschillende religies (moskeebezoek), organisaties en ondernemingen. Dat de pastores soms in persoonlijk contact met mensen en vooral kinderen een andere en moeilijke taal spreken en de aansluiting met de alledaagse belevingswereld missen wordt dan op de koop toe genomen.

Rond uitvaarten vindt veelal persoonlijk contact plaats, maar in de ene parochie is de begeleiding daarbij door vrijwilligers duidelijker aanwezig dan in de andere. Dit leidt in de OLV tot meer door de familie bepaalde uitvaartliturgie, terwijl in de Lambertus meestal de vaste liturgie gevolgd wordt. De vraag komt op of parochianen in de Lambertus ook niet zouden kiezen voor meer persoonlijke inbreng, als hen hiertoe de mogelijkheid in persoonlijk contact met pastor en/of vrijwilligers zou worden geboden.

Samenkomsten buiten de liturgie om

Er is een sterk pleidooi om jeugd en jongeren te bereiken langs andere wegen dan de weekend-liturgie. Een gezins- of jongerenviering eens in de zes weken geeft niet voldoende ruimte aan kinderen en jongeren in de kerk. Bovendien gaat het al mis bij de opvoeders: de generatie dertigers en veertigers heeft, door gebrek aan gewoonte of door regelrecht negatieve jeugdervaringen met de kerk, vaak nauwelijks of geen voeling met de parochie: hoe moeten zij dit dan overbrengen aan hun kinderen? Vooral vanuit het onderwijs zou de aansluiting gemaakt moeten worden. Enkele aanwezigen brengen hiertegen in dat er al veel gedaan wordt in het onderwijs om het geloof in een eigentijdse, thematische benadering voor kinderen levend en dicht bij huis te vertalen. Maar wanneer zo'n catechesethema uitmond in gezinsvieringen blijkt het allereerst heel moeilijk om kinderen te motiveren actief mee te doen aan de viering, omdat andere kinderen dit niet ondersteunen – en dit begint al heel jong, met 5 of 6 jaar. Vervolgens blijkt dat veel ouders de deelname van de kinderen aan een viering niet ondersteunen omdat zij zelf niet naar de kerk willen komen. Het komt zelfs voor dat kinderen die niet gedoopt zijn en hier naar aanleiding van catechese naar vroegen, hun ouders met zo'n verzoek in verlegenheid brachten: de ouders waren zelf het contact met de parochie helemaal kwijt.

Het organiseren van jeugd- en jongerenpastoraat buiten de liturgie om is mooi en interessant werk, omdat kinderen en jongeren in kleine groepjes goed uit hun woorden blijken te komen en steeds weer verrassende inzichten hebben over bijbel en geloof; maar jongerenpastoraat het is ook een ingewikkelde en lang niet altijd bevredigende zaak, weet een van de aanwezigen uit eigen ervaring. Kinderen van middelbare school-leeftijd hebben ideeën over zinvolle activiteiten genoeg: bezoek aan asielzoekerscentrum, bijwonen van een viering bij geestelijk gehandicapten. Maar als zoets daadwerkelijk georganiseerd is, blijkt het aantal deelnemers stevast minder dan vijf: de anderen haken af omdat de vriendjes ook niet gaan of omdat de ouders het niet ondersteunen. De volhouders blijken de activiteiten uiteindelijk altijd erg zinvol te vinden. Om meer jongeren te bereiken moeten die activiteiten dan maar naar de parochie toegehaald worden, vinden enkele aanwezigen.

Andere aanwezigen vragen zich af of die activiteiten en gesprekken niet veel te zwaar zijn, vooral voor jonge kinderen. Zij herinneren zich hun deelname als kind aan de zondagsschool van protestantse vriendinnetjes: dat was blij en gezellig. Als zoets door de gezamenlijke parochies georganiseerd werd (op zondag en niet te vroeg) dan zouden ze hun eigen kinderen daaraan zeker laten deelnemen. Maar dan moet dat bij jonge kinderen beginnen: 6 jaar, dan zin ze nog enthousiast.

Communicatie

De aanwezigen menen dat in het spreken over religie er een scheiding zou moeten worden gemaakt tussen geloof en kerk. Er is heel veel geloof onder de mensen, maar het geloof van de kerk is stil blijven staan. Geloof is verwondering over de oorsprong van het leven, aan die verwondering zou religie uitdrukking moeten kunnen geven - verwezen wordt naar een artikel van Nijland dat onlangs in het regionale dagblad verscheen. Zoals de kerk nu communiceert staat daar heel ver van af, zodat de meeste aanwezigen veel moeite hebben met het instituut kerk en de vertegenwoordigers ervan. Boodschappen van de paus en de bisschoppen worden als zwaar, onbegrijpelijk of negatief ervaren. Enkele aanwezigen benadrukken het feit dat de Nederlandse r.-k. kerk slechts een zeer klein onderdeel van de wereldkerk is en dat de communicatie niet speciaal op Nederland afgestemd kan zijn; mensen zouden zich minder van de kerkelijke boodschappen moeten aantrekken, je geloof is toch niet afhankelijk van wat de bisschop of de paus zegt? Anderen benadrukken dat de communicatie in de kerk zoveel beter en gemakkelijker zou zijn indien de kerkelijk vertegenwoordigers een meer menselijke en warme uitstraling zouden hebben. Wat de toekomstige communicatie en samenwerking tussen de Hengelose parochies betreft geven de aanwezigen aan, gezien de teruglopende aantallen kerkgangers, zich best te kunnen voorstellen hoe over een aantal jaren het aantal parochiekerken sterk afneemt en gezamenlijk wordt bestuurd door een overkoepelend parochiebestuur met een centrale diaconale dienst, een gebouwendienst en een team van pastores dat gezamenlijk functioneert. Dat levert dan een nieuw beeld op: bijvoorbeeld orgelconcerten in de ene kerk, wekelijkse weekendliturgie voor de liefhebbers in de andere kerk, alternatieve jongerenvieringen in de derde en gezinsvieringen in de vierde. Dat binnen het pastoresteam verschillende accenten bestaan waardoor de ene pastor beter past in de ene parochie en de andere in de andere parochie, is daarbij begrijpelijk.

C. Verslag van groepsinterview met parochianen van parochiecluster Zuid:

Parochies Exodus en H. Raphaël en Moeder Teresa, dd. 21 november 2001

Aanwezig: drie vrouwen, 43, 54 en 55 jaar, van wie één met thuiswonende kinderen, en vier mannen, 41, 58, 58, 65 jaar van wie één met thuiswonende kinderen.

Algemeen: Op de jongste man na zijn alle aanwezigen actieve vrijwilligers en regelmatige bezoekers van de vieringen.

Liturgie

De meesten van de aanwezigen zijn kerkelijk betrokken, voor sommigen is dat gewoon zo gegroeid, maar soms zijn er ook belangrijke momenten in het leven geweest die de band met de kerk weer hebben aangehaald. Dat kan zijn een verlies van een partner, of ernstige ziekte. De manier waarop men het geloof beleeft, sluit voor een aantal deelnemers goed aan bij de manier zoals het in de parochie gestalte krijgt. Voor hen past de eigen gelovige situatie bij de kerkelijke situatie in de parochie. In de beleving van anderen zijn vieringen soms weinig vernieuwend, vooral op het gebied van muziek en zang, en is er te weinig ruimte voor meditatieve stilte bijvoorbeeld voorafgaand aan de dienst. Onderlinge ontmoeting na de dienst wordt wel opprijs gesteld.

Eén van de deelnemers geeft aan dat de *vorm* van de liturgische dienst niet eens zo belangrijk is. Hij leeft wel mee met de parochie, maar de vieringen zijn niet echt essentieel voor zijn geloofsleven. Juist de pastores daarentegen spelen een belangrijke rol: hun inbreng kan inspireren en mensen weten te motiveren, en zo een samenbindende kracht vormen in de parochiegemeenschap. Deze gemeenschap heeft er ook mee te maken dat mensen zich op hun plek voelen in de parochie. Het is dus zowel de eigen gelovige situatie als de parochiegemeenschap, met haar pastor. Overigens heeft de Exodus/Raphaël een pastorloos tijdperk meegemaakt en dat heeft de rol van de leek flink opgewaardeerd. Als het moet kan de parochie zichzelf goed draaiende houden - dat is ook een belangrijke wetenschap om vast te houden.

Maar in het algemeen geldt dat als op een prettige manier met elkaar wordt omgegaan in de parochie, dat voor een groot deel op conto van de pastor komt. Daarnaast is de parochiegemeenschap een goede groep waarin *samen kerk-zijn* wordt beleefd. Misschien pleit met name het gebouw van de Exodus/Raphaël wel wat tegen de parochie, maar dat wordt ruimschoots goedge maakt door de huidige pastor. In de binnenstad zijn wat dat betreft veel mooiere kerken dan in Zuid, maar als de pastores daar je niet zo aanspreken, ben je toch meer thuis in de eigen parochies in Zuid.

Persoonlijk pastoraal contact

Vooraf voor het contact met jongeren is persoonlijk pastoraal contact van belang; hiervoor zou misschien een professional moeten worden aangetrokken. In dit kader zou ook eens overleg moeten plaatsvinden met de nieuw aangetrokken jongerenfunctionaris.

Opgemerkt wordt dat een gesprek als dit groepsinterview op zich al goed is en dat de parochie met zulke gesprekken best uitnodigend mag zijn, ook naar randkerkelijken toe. Hoe dat zou moeten is niet echt helder, het is hierin trouwens niet alleen een zaak van uitnodigen, zo'n gesprek moet dan ook qua inhoud aansprekend zijn. Anderen geven aan dat er wel het een en ander gebeurt, maar het huidige aanbod is niet echt inspirerend. Het aanbod zit nu wat in de hoek van verliezen verwerken of doopcatechese. Voor mensen van een jaar of vijftig - een grote middengroep - is het aanbod te gering.

Het aanbod zou wellicht aan kwaliteit winnen als er naast de pastores een werker komt die naast liturgische diensten en sacramenten activiteiten kan opzetten - zo iemand kan dan ook vrijwilligers begeleiden. Groothuisbezoek opzetten zou ook weer een goede zaak zijn en ook dat zou een taak van zo'n extra werker kunnen zijn. Het groothuisbezoek wordt als een goede manier gezien om aan gemeenschapsopbouw te doen en te praten over het geloof. Overigens ben je er niet alleen met een werker, zij of hij moet ook passen in het pastorale team, anders loopt zo'n taakverdeling niet.

Samenkomsten buiten de liturgie om

Het contact van de kerk met de kinderen blijft volgens een enkeling beperkt tot de kerkgezinsdienst. Maar volgens een ander moet de parochie zich niet zozeer op de kinderen richten als wel op de gezinnen: daar ligt de basis. Als er contact tussen kerk en school, en kerk en gezin is, blijft dat vaak eenmalig. Ouders zouden daarom ook als verantwoordelijk moeten worden gezien, maar ook die zitten misschien in een leefsituatie dat het geloof geen belangrijke rol speelt.

Door één van de deelnemers aan het gesprek wordt dit treffend geïllustreerd: komend uit een katholiek, maar niet sterk meelevend gezin, is zijn partner niet gelovig en hijzelf vaak werkzaam op zondag. Er zijn geen ingrijpende momenten in het leven geweest die de band met kerk en geloof zouden hebben aangehaald. Zo had hij een niet al te sterke band en heeft die ook gehouden. Het past hem overigens beter dat het geloof en de kerk niet meer zo strak is. Hij waardeert de huidige vrijheid en mist niet iets in het aanbod van de kerk. De parochie hoeft dan ook geen stappen te nemen in zijn richting. Omdat hij het katholieke geloof wel waardevol vindt, heeft hij zijn kinderen naar een katholieke school gestuurd. Maar de geloofsoverdracht/ de catechese op de school is niet optimaal.

Ook anderen melden dat de 'aloude driehoek' school-gezin-kerk niet meer functioneert. Dat ligt vooral aan de scholen volgens de deelnemers. De parochie doet wel moeite om te kinderen erbij te betrekken. Enige relativering werd hierbij wel gemaakt, omdat de parochie alleen rond eerste communie, vormsel en gezinsvieringen contacten legt met kinderen. Indien noch de partner, noch de school betrokken zijn bij de geloofsopvoeding, komt deze helemaal neer op de individuele gelovige. Het deelnemen aan een gespreksgroep voor mensen van buiten de kerk - een initiatief door de parochie aangeboden - lijkt geen echte steun te kunnen bieden bij de geloofsopvoeding. Rond catechese/geloofsopvoeding hebben de deelnemers nog wel wat wensen, maar die gaan vooral richting de scholen. De band tussen kerk en school is gering, ook die van leerkrachten met de eigen parochie. En dat komt de kerkelijke betrokkenheid niet ten goede. Een enkeling laat zich hier heel kritisch over uit, soms moet de kerk er echt om smeken om samenwerking met de school te bewerkstelligen.

Men maakt zich zorgen over de jeugd in de kerk. Wat men hier aan zou kunnen doen is het naar de scholen toespelen van een stukje verantwoordelijkheid. De parochie is wel aantrekkelijk voor de jongeren, maar de leefsituatie van de jongeren wordt op den duur zo, dat de kerk uit beeld verdwijnt. Men bouwt eigen zelfstandigheid, relaties, carrière op en dan heeft de kerk niet veel te bieden en hebben de jongeren niet veel te vragen. Het geloof sluit niet aan op een behoefte en speelt geen rol. Als die behoefte wel komt, biedt de parochie vast wel een plekje voor deze mensen.

Gesprekken over geloofsopvoeding zouden in dit opzicht bruikbaar en wenselijk zijn. Cursussen zouden wel afgestemd moeten zijn op wensen en niveau van de mensen, maar daar zijn de parochies op zichzelf te klein voor: dan moet je plaatselijk of regionaal denken

(vergelijk de Zwanenhof). Echt aandacht verdient de groep tussen 20 en 40 jaar, en die moet je gericht uitnodigen - niet via het parochieblaadje. Het zou wel eens de moeite kunnen lonen om ze over een drempel heen te helpen. Eigenlijk zouden de parochies veel gedifferentieerder moet gaan werken: er is niet alleen verschil tussen parochies, maar ook tussen mensen binnen die parochies.

De meningen over gezelligheidsbijeenkomsten zijn verdeeld. Sommige aanwezigen vinden dat dit geen taak voor de parochie is, een ander geeft aan dat via dergelijke bijeenkomsten (hij noemde als voorbeeld een fietstocht) gemeenschapsopbouw tot stand komt en maakt dat mensen zich herkend weten als ze eens naar de kerk komen.

Communicatie

De parochies hebben in het algemeen goed contact met de parochianen, onder andere via de werkgroepen. De vraag naar de contacten met de samenleving is te veel omvattend. Daar heeft men dan ook niet echt een beeld van of ideeën over.

De parochies hebben een goed parochieblad. Wel zou op termijn gekeken kunnen worden naar een gezamenlijk parochieblad voor heel Hengelo. Dat zal wel moeilijk zijn, maar omdat je meer mensen hebt, kun je het ook professioneler maken. Daarbij komt dat je vanwege de terugloop van het aantal mensen straks misschien wel in die richting moet denken. In een breder opgezet parochieblad kunnen thema's verder worden uitgewerkt. Dat hoeven niet alleen thema's te zijn die door de pastores worden beschreven of uitgediept. Te denken valt ook aan artikelen over zaken die mensen (binnen de parochies, werkgroepen) bezighouden. Dat kan tevens de belangstelling van anderen opwekken.

Men heeft over het algemeen geen uitgesproken meningen over de contacten met de andere parochies. De Exodus/Raphaël heeft wel goede contacten met de SoW-kerk. Men doet ook erg z'n best om de contacten met vormelingen vast te houden.

Er is wel goede samenwerking tussen de parochies in Zuid. Zoiets zou overal moeten, maar dat kan niet overal. Dat zou wel eens voor een groot deel aan de pastores kunnen liggen. Een enkeling merkt op dat de parochies de indruk wekken dat zij vinden de andere Hengelose parochies vóór te zijn wat onderlinge samenwerking betreft. Een ander merkt op dat die veronderstelde rivaliteit tussen de parochies dan niet zozeer bij personen/pastores zit; er zal dan misschien wel iets uit de historie aan ten grondslag liggen. Samenwerking zal daarom meer op niveau van parochiebesturen moeten worden aangestuurd.

5.3.4 Jonge parochianen

Verslag van groepsinterview met jongeren vanuit verschillende Hengelose parochies, dd. 8 januari 2002

Aanwezig: Twee vrouwen, leeftijd 19 en 27 jaar, beiden gehuwd, van wie één een kind heeft, beiden buitenshuis werkend. Drie mannen, leeftijd 20, 21 en 30 jaar, van wie twee buitenshuis werkend en één studierend en werkend; één van hen samenwonend en twee thuiswonend bij ouders.

Algemeen/achtergrond: De jongeren zijn woonachtig in de parochies H. Raphaël en Exodus (twee), Moeder Teresa (twee) en buiten Hengelo (één). De deelnemers zijn lid van de koren ExRa (Raphaël en Exodus, twee), Intermezzo (H.Hart/OLV, één) en het

Lambertus-jongerenkoor (twee). De jongeren zijn allen vooral betrokken bij het jongerenkoor maar niet sterk betrokken bij het parochie-leven als zodanig of bij de katholieke kerk al geheel.

Toelichting bij doelstelling en methode van het interview

Doel van het groepsinterview met jonge parochianen was om met kerkelijk betrokken, maar juist ook wat meer 'randkerkelijke' jongeren in gesprek te raken over het huidige pastorale aanbod (liturgie, andere bijeenkomsten, acties vanuit de parochies). Ook was het doel om in kaart te brengen, welke pastorale vragen momenteel leven onder jonge parochianen en welke behoeften voor de komende jaren verwacht mogen worden.

Oorspronkelijk was het de bedoeling om gespreksdeelnemers voor het groepsinterview met jongeren te werven via de enquête, net als gebeurde voor de groepsinterviews met parochianen. Echter, er waren vrijwel geen jongeren tot ca. 25 jaar die zich via deze weg opgaven voor deelname, en bovendien waren er onder de weinige aanmeldingen alleen vrouwen. In overleg met de Stuurgroep Regioberaad Hengelose Parochies, welke fungeerde als onderzoeksbegeleidingscommissie, werd besloten om te werven via de jongerenkoren van de Hengelose parochies. De leden van jongerenkoren zijn als bron voor de gewenste informatie geschikt, omdat zij voldoende van het reilen en zeilen van de parochies weten om er "iets van te vinden", terwijl ze zeker niet door hun koor-lidmaatschap per definitie hoog-kerkelijk en/of gelovig-betrokken zijn: het koorlidmaatschap kan even goed gemotiveerd worden door sociale en/of muzikale overwegingen.

Ook langs deze weg verliep de werving van gespreksdeelnemers echter moeizaam. Raadpleging van de parochiesecretariaten leerde dat van de zeven parochies er vijf een jongerenkoor kennen. Overleg met de leiders van deze vijf koren wees uit dat in twee van deze koren weinig of geen leden jonger dan 25 jaar zijn. Na herhaaldelijk overleg tussen de leiders van de overige drie koren en het KASKI en na verplaatsing van de interviewdatum werden uiteindelijk van elk koor twee leden, in totaal zes jongeren, bereid gevonden tot deelname aan een groepsinterview. Bij het interview waren uiteindelijk vijf jongeren aanwezig.

Jongerenkoor is een gezellige kerngemeenschap met losse leden er omheen

Op de vraag waarom zij lid zijn van hun jongerenkoor geven de deelnemers aan dat zij hiervan lid zijn geworden vanwege de gezelligheid en omdat zij graag zingen. Zo'n jongerenkoor groeit in de loop van de jaren uit tot een gemeenschap met een hechte kern - een "familie" noemt één van hen het - met soms een eigen ruimte waar men ook na(ast) het zingen bij elkaar kan komen. Toch is het feit dat het een kerkkoor betreft óók van betekenis: het had niet evengoed een ander soort koor kunnen zijn. De sfeer is gemoedelijk omdat het niet gaat om de uitvoering, maar om het samen zingen, en de teksten behandelen levensvragen en geloofsthema's - daar moet je toch wel iets voor voelen wil je het zingen in zo'n kerkkoor leuk blijven vinden. De jongerenkoren hebben meer moeite met het werven en vasthouden van nieuwe leden dan in het verleden. Nogal wat leden die niet tot de vaste kern behoren komen maar af en toe naar de repetities, omdat zij examen moeten doen of een baantje hebben (met andere woorden hun prioriteiten anders leggen).

Jongerenkoor is een manier om bij de kerk te blijven

De deelnemers geven aan dat het zingen in het jongerenkoor voor hen een goede manier is om bij de parochie betrokken te blijven en om naar de kerk te gaan - als ze niet zelf in een jongerenvereniging zingen gaan zij zelden of nooit naar de kerk, hoogtijdagen uitgezonderd. Opmerkelijk is dat de

jongerenvieringen niet zozeer een groter publiek trekken als wel een ander publiek. De meeste mensen reageren positief, maar er zijn ook reacties dat de vieringen te modern zouden zijn. Sommige oudere kerkgangers, met name zij die aan een meer traditionele (Latijnse) viering de voorkeur geven, mijden de jongerenvieringen. De ruimte die jongeren krijgen om zelf vorm te geven aan de liturgie verschilt: de evangelietekst is steeds de basis, maar daaromheen kunnen jongeren zelf teksten en gebeden zoeken binnen ruimere (ExRa) of wat nauwere kaders (Lambertus).

Wat in de overige vieringen gebeurt kunnen de deelnemers maar matig waarderen. De latijnse liturgie is onbegrijpelijk en saai, de teksten droog en de preken staan vaak te ver af van het alledaagse eigen leven. Waarom moet elk verhaal, elke situatie meteen aan geloof verbonden worden? Waarom moet het steeds over God en Jezus gaan, en wordt er niet meer aandacht besteed aan de naastenliefde en de medemens in het hier en nu? Waarom moet het bij de medemens steeds over de medemens ver weg en de rampen daar gaan: hongersnood en kindersterfte, AIDS en oorlog? Het geloof wordt zo te abstract, te zwaar, te ver weg. Er is weinig verbinding met het eigen leven, weinig vreugde, het "leeft" niet echt. Als duidelijk is dat een pastor echt zijn best doet om aansluiting te vinden bij de mensen, maar toch de goede toon niet treft, dat heeft het geen effect hoe goed de bedoelingen ook zijn. De ene pastor slaagt er beter in de taal van de mensen te spreken dan de andere.

Parochie moet meer aansluiten bij het moderne leven

Het eerste voorbeeld dat de deelnemers geven van een door hen gewenste modernisering is aanpassing van de tijden van vieringen: zondagochtend is echt niet meer van deze tijd. Jongeren die zaterdag uitgaan willen 's zondags uitslapen; werkende mensen, zeker met een jong gezin, willen zondagmorgens de tijd aan zichzelf hebben. Waarom geen vieringen op zondagavond? De vieringen mogen ook wel wat meer "swingen"- denk aan muziek als *negro spirituals* - er zijn veel (jonge) mensen die zulke muziek in de kerk veel aantrekkelijker vinden dan steeds maar het dames- en herenkoor.

Verder pleiten de deelnemers voor een aansluiting van de parochie bij scholen in de buurt. Een goed voorbeeld is hoe kinderen op de basisschool in schooltijd - ze mogen hiervoor de klas uit - repeteren voor het kinderkerkkoor, dat aansluit bij de schoolcatechese en dat om de zoveel weken in de parochiekerk zingt. Zo vormen catechese, school, kinderkoor en parochie één geheel en worden meer kinderen en hun ouders bij de parochie betrokken. Ook het jongerenkoor profiteert want vanuit het kinderkoor is er een doorstroom naar het jongerenkoor. Dit alles vergt wel een heel goede aansluiting tussen school en parochie, en gaat uit van een situatie waar de school en parochie bij elkaar in één wijk liggen. Maar als het lukt is het heel goed voor de parochie want de instroom van jonge kinderen en hun ouders met hun belevenissen en gebeurtenissen, brengt echt leven in de parochiegemeenschap.

Ook catechese moet aansluiten bij het leven van gewone mensen

Bijeenkomsten buiten de vieringen zijn in de ogen van de deelnemers zeker mogelijk. Allen hebben ervaring met de "instuif" rondom het jongerenkoor, waar in de vaste ontmoetingsruimte ("stamtafel") gesprekken over van alles en nog wat kunnen plaatsvinden. Oudere koorleden kunnen dan als vertrouwenspersoon voor jongere fungeren. Opvallend is wel dat er weinig niet-koorleden naar de ontmoetingsplekken komen, het beperkt zich meestal tot koorleden en dat is jammer want die ontmoetingsruimte zou meer gebruikt kunnen worden - soms lijkt het wel of de leden van het jongerenkoor de enige jonge parochianen zijn.

Verder hebben sommige koorleden ervaring met ontmoetingen in het kader van jongerencatechese

na het vormsel: bijbelgroep of "Praatpaal" (dit laatste niet in Hengelo). Als er ruimte is om over heel gewone zaken te praten kan zo iets heel goed werken. Soms hoeft het helemaal niet over geloof te gaan of komt dat pas op het allerlaatst aan de orde. Het kan over leuke dingen gaan maar ook over moeilijke zoals verlies en herdenken. Maar als zo'n bijbelgroep steeds in een strak stramien zit, over dezelfde voorspelbare zaken gaat en heel ouderwets is spreekt dat jonge mensen niet aan.

Een vergelijking wordt gemaakt met de Islam: veel allochtone jongeren hebben een vertrouwenspersoon in of rond de moskee met wie ze kunnen bespreken wat hen in hun eigen leven bezighoudt. Zo iets zou voor katholieke jongeren ook goed kunnen, bijvoorbeeld als vrijwilligers die het leven van jonge en oudere mensen goed kennen, die taak op zich nemen. Als voorbeeld uit eigen ervaring noemt iemand een jong echtpaar dat maandelijks gesprekken hield met middelbare schooljongeren (Praatpaal, zie hiervoor) over uiteenlopende thema's.

Het imago van de kerk werkt niet altijd mee

Een deelnemer denkt dat thema-bijeenkomsten misschien meer jongeren zouden kunnen trekken als ze maar op een moderne manier (reclame), breed (op scholen) en vooral zelfbewust worden aangekondigd. Het lijkt soms wel of men zich er voor schaamt katholiek te zijn en iets vanuit de parochie te organiseren. Andere deelnemers merken op dat het imago van de katholieke kerk niet echt meewerkt en bijvoorbeeld mede bepaald wordt door de huidige paus: wie deze oude en zieke man ziet krijgt niet bepaald een jeugdige indruk van de kerk. Ook wordt opgemerkt dat het beter zou zijn als priesters ook gewoon getrouwd zouden kunnen zijn, zodat zij ervaringen van relatie en gezin mee zouden kunnen brengen in hun contact met mensen. Sommige priesters kunnen vanuit zichzelf goed contact leggen, maar lang niet allen. Het feit dat priesters niet kunnen trouwen wekt irritatie en onbegrip.

Over de onderlinge grenzen tussen parochies stappen

Bij vieringen geven de deelnemers aan dat zij gehecht zijn aan de parochiekerk waarmee ze vertrouwd zijn en waar ze koorlid zijn (niet noodzakelijk de parochie waarin zij wonen) en die niet gemakkelijk zouden inruilen voor een andere kerk. Zeker een nieuw kerkgebouw is voor sommige deelnemers geen verbetering: te koud, kaal. Daarentegen zijn de deelnemers het er over eens dat je bij catechese heel goed over de grenzen van de parochies heen kunt stappen: zo'n gesprek als dit werkt toch ook heel goed al ken je elkaar niet? Ook de huwelijksvoorbereiding waar je andere a.s. bruidsparen van andere parochies ontmoet pakte in de ervaring van één van de deelnemers heel goed uit (overigens zien de deelnemers niets in een *verplichte* groepscatechese voor bruidsparen; de nog niet getrouwde deelnemers denken in geval van een huwelijk wel voor een kerkelijk huwelijk te zullen kiezen). De indruk is dat oudere parochianen sterker aan hun eigen parochie hechten dan jongere.

Met activiteiten buiten de parochie treden gebeurt niet vaak (genoeg)

Op de vraag of de deelnemers ervaring hebben met activiteiten naar buiten de parochie weten zij enkele voorbeelden te noemen: een "Missie-In" (maar daar hebben jongeren geen specifieke rol), zingen in een bejaardentehuis, dat heel leuk was en op grote waardering kon rekenen (dat zou eigenlijk vaker moeten gebeuren), een voettocht in het kader van een jubileum (was heel leuk maar is daarna nooit herhaald). De vraag of dit soort "andere" activiteiten nuttig en wenselijk is wordt door de deelnemers niet eensluidend beantwoord. Sommige deelnemers voelen niets voor zo iets als zingen voor bejaarden of gehandicapten, anderen zouden dit soort activiteiten juist vaker willen ondernemen omdat het zo weinig moeite kost en zo'n groot effect heeft. Maar dat je samen zou

kunnen bedenken wat goede en leuke activiteiten zouden kunnen zijn buiten de vieringen en buiten de parochie wordt wel beaamd; het gebeurt alleen nog niet zo veel.

5.4 Samenvatting resultaten groepsgesprekken

In totaal werden zes groepsgesprekken gevoerd: met parochiepastores, parochiebestuurders, parochianen in Hengelo-noord, -centrum en -zuid en met jongere parochianen. Onder de parochianen waren zowel mensen die regelmatig bij kerkelijke activiteiten betrokken zijn (kerkbezoek, vrijwilligerswerk, koorlidmaatschap) als randkerkelijken die nog maar zelden met de kerk te maken (willen) hebben.

In het hierna volgende worden de resultaten van deze gesprekken systematisch samengevat volgens de klassieke indeling van de aspecten van parochiepastoraat: liturgie, persoonlijk pastoraat, catechese en diaconie; voorts wordt apart aandacht besteed aan de onderlinge samenwerking en aan visies op de toekomst.

Liturgie

Alle betrokkenen zien duidelijk de teruggang van het aantal deelnemers aan de wekelijkse liturgievieringen. Pastores bewegen tussen berusting in deze teruggang als een door hen nauwelijks te beïnvloeden gegeven en beschouwing van de teruggang als een uitdaging om dit tijt te keren door een meer bij-de-tijdse benadering. Soms met spijt constateren zij niet meer de taal van - een deel van de - kerkgangers te spreken, en vragen zich af of zij zich teveel op de "grijze middenmoot" te hebben gericht, namelijk de oudere kerkgangers die nog wel regelmatig komen. Gepleit wordt voor meer doelgroep-gerichte benaderingen en pluriformiteit in de liturgie. De parochiebestuurders constateren dat veel parochianen de parochie vrijwel vereenzelvigen met de pastor en de vieringen: een "weekend-kerk". Dat is jammer want er gebeurt zoveel meer, maar veel parochianen kennen niet de parochie als gemeenschap waar vieringen slechts één van de aspecten vormen.

De parochianen zijn vrijwel unaniem in hun oordeel dat de liturgie zoals die in de meeste vieringen van de verschillende parochiekerken wordt gevierd nog slechts voor een kleine groep parochianen aansprekend is. Termen als voorspelbaar, saai, vreugdeloos en deprimerend worden meermalen gebruikt om de liturgie te kenschetsen, met name waar het de koorzang en muziek- en tekstkeuze betreft. De vaste gebeden, ritens en schriftlezingen worden door veel parochianen als keurslijf ervaren waarvan zin en noodzaak hen ontgaat. Voor jongere mensen en kinderen worden de vieringen onbegrijpelijk en onaantrekkelijk genoemd. In parochies waar meer ruimte is voor (voorzichtige) vernieuwingen in de liturgie worden meer waarderende geluiden gehoord. Met name in jongerenvieringen is soms meer ruimte (geweest) voor eigen inbreng wat als bevrijdend en aantrekkelijk wordt ervaren. Jongeren die lid zijn van een jongerenkoor hebben in deelname aan (de voorbereiding van) dergelijke vieringen een voor hen aanvaardbare manier van actief kerk-lid zijn gevonden. De vaste kern van kerkgangers lijkt al te grote afwijkingen van vaste liturgische patronen echter maar matig te kunnen waarderen.

De wijze waarop pastores zich tot kerkgangers richten wordt wisselend gewaardeerd. Het belangrijkste vinden parochianen dat hun preken aan het dagelijkse leven moeten raken. Dat lukt maar zeer gedeeltelijk, volgens sommigen: zij ervaren de viering als een éénrichtingsverkeer, waarin op abstracte toon alles wordt teruggebracht tot geloof in God en Christus en waarbij onduidelijk blijft wat dit met hen en hun leven te maken heeft. Sommige parochianen ontkennen dit alles niet, maar verwoorden ook twijfel bij het overboord zetten van traditionele vormen van liturgie: als het nieuwe dan ook niet bevalt, blijft er niets over. Het gaat er ook om dat je de traditionele vormen leert begrijpen en

plaatsen. Maar vaak weet men er niets van en dan is het ook niet aantrekkelijk.

Persoonlijk pastoraat

De pastores geven aan dat het persoonlijk pastoraat feitelijk prioriteit zou moeten hebben: pastores zelf en parochianen hechten er grote waarde aan. Maar in de praktijk krijgt het dikwijls geen prioriteit door de talrijke organisatorisch/administratieve en liturgische besommeringen. Dagelijks tijd maken voor alledaagse ontmoetingen in alle taakvelden kan een remedie zijn, of wekelijks huisbezoeken plannen. Randkerkelijken kunnen soms echter niet goed bereikt worden langs deze wegen. De pastores uiten de intentie om meer projectgewijs te gaan werken, waarbij grenzen tussen taakvelden worden overschreden en actuele thema's met gerichte doelgroepen kunnen worden aangepakt. Langs deze weg kunnen persoonlijke pastorale contacten met een bredere groep tot stand komen.

De bestuurders herkennen de behoefte aan persoonlijke pastorale contacten bij zowel pastores als parochianen en erkennen dat er teveel "rompslomp" is die een werkelijke prioriteitstelling belemmert. Wel tekenen zij aan dat er ook door anderen dan de pastores pastoraat wordt bedreven in de parochies, maar dat de parochianen hiervan veelal geen weet hebben. Ook de pastores benadrukken het belang van pastoraat door parochianen aan parochianen en van goede selectie, toerusting en begeleiding van mensen die voor deze taak geschikt en beschikbaar zijn. Dat de groep vrijwilligers vergrijsd en krimpt is een zorg voor zowel pastores als bestuurders, juist nu het aantal beroepskrachten eveneens lijkt te zullen afnemen.

Parochianen benadrukken dat zij persoonlijk pastoraal contact zeer waarderen, bijvoorbeeld in de vorm van groothuisbezoek of bij sterfgevallen maar ook in meer terloopse ontmoetingen. In de ontmoeting met jongeren achten parochianen de persoonlijke benadering de enige mogelijke en authenticiteit is hierbij onontbeerlijk, zo geven ook de pastores aan. Bij persoonlijk pastoraat denken parochianen in eerste instantie aan de pastores, maar ook vrijwilligers die hier de kwaliteiten (bijvoorbeeld bij rouwbegeleiding of jongerenpastoraat) voor hebben worden gewaardeerd.

Catechese

De pastores constateren bij parochianen duidelijk een behoefte aan geloofsverdieping naar aanleiding van existentiële vragen die men tegenkomt. De bestuurders menen dat er "religieus gevoel" genoeg is onder de mensen maar dat dit zich niet vertaalt in een grotere behoefte naar de parochies toe. Daarom moeten de parochies er niet op uit zijn parochianen voor zich te winnen en aan zich en aan het geloof te binden, maar op open wijze naar buiten treden met een gedifferentieerd en aantrekkelijk aanbod. Lezingen en discussie-avonden naar aanleiding van actuele thema's lijken elders uitstekend te werken en een breed publiek te trekken - dat zou vanuit de Hengelose parochies wellicht ook kunnen, desnoods onder een andere noemer.

De parochianen benadrukken het belang van de driehoek gezin - school - parochie. De banden tussen deze drie is in de afgelopen decennia veel losser geworden en zouden op een nieuwe wijze versterkt moeten worden. De opvoeders van nu zijn de veelal afgehaakte (soms teleurgestelde) jongeren uit de jaren 70-90, die er "niets meer aan doen"; de ouders van straks wéten zelfs niets meer van religie en parochie, laat staan dat ze er iets aan doen. Samenwerking tussen school en parochie is onontbeerlijk om jonge kinderen en hun ouders bij de parochie te betrekken. Voorbeelden: een zondagsschool opzetten naar vroeger (protestants-christelijk) model, dat wil zeggen, vrolijk en gezellig; een kerkkoor

organiseren op school en onder schooltijd; catecheseprojecten heel regelmatig laten uitmonden in een parochieviering waarvoor iedereen wordt uitgenodigd; docenten toerusten vanuit de parochie. Steeds wordt benadrukt dat jong beginnen noodzakelijk is: met zes jaar zijn ze nog enthousiast. Jongeren zouden na de basisschool een eigen programma moeten krijgen waarmee je ze nog wat kunt “vasthouden”; en waarom het vormsel niet uitstellen tot 16 of 18 jaar?

Voor iedere leeftijdsgroep geldt dat de catechese allereerst uit moet gaan van het eigen alledaagse leven en daarvan een verdieping moet geven, en van daaruit verbinding met geloof.

Diaconie

Zowel pastores als bestuurders uiten hun zorg over het losraken van de parochiële activiteiten van de diaconale basis: zij constateren dat de diaconale activiteiten niet bekend zijn bij veel parochianen en dat er ook geen verband wordt gezien met de andere taakvelden. In de gesprekken met parochianen valt inderdaad op dat deelnemers, sprekend over samenkomsten en activiteiten buiten de vieringen om, wel over allerlei vormen van catechese en ontmoeting praten, maar nauwelijks over activiteiten ten behoeve van anderen. Dit maakt kennelijk en ook desgevraagd geen (groot) deel meer uit van het beleven en invullen van het parochiële leven. Dit is teleurstellend voor pastores en parochiebestuurders die van mening zijn dat “er zijn” voor de medemens toch een kernaspect van de parochie dienen te zijn. Pastores zouden daarom graag project-matiger willen werken om verschillende taakvelden in één activiteit aan de orde te laten komen.

Samenwerking

De pastores zien pastorale teamvorming op den duur als onontkoombaar. Op termijn kan dit leiden tot het loslaten van territoriale parochies en specialisatie van zowel parochies als pastores op bepaalde cultuuraspecten of taakvelden. Op de korte termijn zien de pastores echter vooral voordeel in de teamvorming als middel tot uitwisseling en onderlinge ondersteuning. De sfeer en frequentie van de contacten tussen pastores zijn in de afgelopen jaren reeds sterk verbeterd, maar om nog meer winst te behalen uit onderling overleg, met het oog op aanscherping van de eigen pastorale taakvervulling en spiritualiteit, zou een directere communicatiestijl mogelijk moeten zijn. Teamvorming die vooral sterke taakdifferentiatie inhoudt wordt door de pastores niet erg aantrekkelijk gevonden omdat dit kan leiden tot (nog sterkere) versnippering en verzwaring van het overleg- en administratiecircuit. De pastores hechten aan hun vrijheid en zien als model een situatie waarin ieder minstens eerst aanspreekbare pastor is voor een bepaald gebied. Voor zo'n model hebben ook bestuurders voorkeur: ook de pastor moet een thuishaven hebben. Samenwerking tussen parochies achten de bestuurders hoe dan ook noodzakelijk om als parochies overeind te blijven. Overigens vinden zij de onderlinge communicatie en afstemming al sterk verbeterd: er is meer gemeenschappelijke taal en gemeenschappelijk belang. Pastores en bestuurders waarschuwen ervoor niet te ver vooruit te kijken als het om verdergaande samenwerking gaat: het eerstvolgende project, namelijk het fusieproces van de parochies in Hengelo-Noord, zal de komende jaren heel veel energie vergen, zo leert de (uiteindelijk positieve) ervaring opgedaan in Hengelo-Zuid. Hun indruk is dat parochianen soms minder ver zijn in het proces van samengaan en nog sterk hechten aan hun eigen parochiegemeenschap, -cultuur en -gebouw. Anderzijds verwoorden sommige parochianen juist verwondering (en weerstand) tegen het feit dat er nieuwe kerkgebouwen zijn en nog worden gebouwd in deze tijd van krimp: zij achten drie kerkgebouwen voor de hele stad genoeg. Hierbij wordt aangetekend dat voor de driehoek gezin - school - parochie de nabijheid van de kerk wèl heel belangrijk is: wonen, naar school gaan en naar de kerk gaan in dezelfde wijk versterkt het gemeenschaps-gevoel. Maar voor dat doel kan een kleiner "bijgebouw" zoals nu gepland wordt in Hengelo-Noord ook goed voldoen. Met het oog op de gemeenschapswerking van parochies worden door verschillende parochianen goede ervaringen met interparochiële catechetische activiteiten genoemd, zoals huwelijksvoorbereiding, en met name ook het parochieblad: dat moet niet alleen goed verzorgd zijn maar mag ook breder van opzet zijn, met inhoudelijke teksten en met diverse aankondigingen van activiteiten binnen de eigen parochie en daarbuiten, in andere parochies en buiten de kerk.

Toekomst

De pastores vragen zich af welk model voor de parochie van de toekomst verkieslijk is: de parochie als herberg lijkt een aantrekkelijk ideaal, maar de groep vaste gasten wordt kleiner en ouder en achter de bar zie je ook steeds dezelfde gezichten. Wie moet die gemeenschap dragen? De vrees wordt verwoord dat gastvrijheid in antwoord op incidentele of afwijkende verzoeken en vragen ook een verkapte of onbewuste angst kan inhouden om randkerkelijken anders helemaal te verliezen. Hoe moet men omgaan met mensen die maar eens of af en toe komen met een bezoek of verzoek? Hiervoor een bijdrage vragen gaat (nog) te ver, met uitzondering van huwelijk en uitvaart. De parochiebestuurders geven duidelijk aan de parochie als dienstencentrum geen aantrekkelijk toekomstperspectief te vinden: men wil een gastvrije, christelijk geïnspireerde gemeenschap zijn, en een veilig thuis voor de vele vrijwilligers die zich inzetten voor die gemeenschap. De bestuurders

bewegen tussen enerzijds inspelen op vragen en thema's die leven bij parochianen, anderzijds doen wat men denk dat gebeuren moet onafhankelijk van de mate van respons en instemming van omstanders in en buiten de parochie: "parochie is een werkwoord", parochie-zijn is doen.

De parochianen benadrukken dat de parochie als wekelijks bijeenkomende vierende gemeenschap haar langste tijd heeft gehad. Er zullen heel andere activiteiten ontwikkeld moeten worden om het geloof, dat er zeker nog is, in parochie-verband bespreekbaar te maken en te verdiepen. De nieuwere, multifunctionele parochiegebouwen lenen zich daar bij uitstek voor: als uitvalsbasis voor voettochten, thema-bijeenkomsten, "liturgisch café", musicals en andere voorstellingen et cetera. De doelgroepen zullen per leefsituatie en leeftijd benaderd moeten worden: niet alleen doop- en eerste communievoorbereiding voor kinderen en jonge gezinnen en rouwbegeleiding voor ouderen, maar ook specifieke activiteiten voor nu vaak niet aangesproken groepen als jongeren en mensen van middelbare leeftijd. Sommige parochianen - ook jongere - echter verwoorden juist afkeer van de nieuwere gebouwen waarin zij zich niet thuis voelen en die voor hen niet als kerk aanvoelen.

Voor de bestuurders is het onderhoud van de gebouwen een punt van zorg voor de toekomst, ook vanuit het oogpunt van de onderlinge solidariteit. Voor elke parochie zijn kosten voor de gebouwen en personeelskosten de grootste, steeds terugkerende posten, maar parochies verschillen onderling in de zwaarte van de gebouwenkosten (oud, ouder of relatief nieuw gebouw), de bronnen die zij kunnen aanboren voor onderhoudskosten (rijkssubsidie, speciale wervingsacties), reserves (vermogen) en het type personeelskosten (priester of pastoraal werker). Deze verschillen maken dat sommige parochies sneller met exploitatietekorten kampen dan andere. Het is niet gemakkelijk om vast te stellen wat dan prioriteit moet hebben en welke parochie waaraan bijdraagt, en het is evenmin gemakkelijk om dergelijke verschillen openlijk uit te spreken: al snel worden verschillende posities vertaald naar de personen die deze posities vertegenwoordigen, en personen hebben natuurlijk niet graag verschil van mening als gezamenlijk beleid moet worden gevoerd. Toch moet dit gesprek aangegaan worden en zullen keuzes gemaakt moeten worden, want de parochies gezamenlijk hebben geen sluitende exploitatie en het is niet te verwachten dat de financiële en/of personele situatie in de komende jaren sterk zullen verbeteren.

6. Aandachtspunten en conclusies

6.1 Aandachtspunten

De aandachtspunten die hieronder worden gegeven zijn aanbevelingen die als richtinggevend kunnen worden beschouwd op basis van de vindingen uit de verschillende onderdelen van het onderzoek: analyse van statistische en financiële gegevens, schriftelijk vragenlijstonderzoek onder parochianen en gesprekken met verschillende groepen betrokkenen.

Verschillen zijn er ook of juist om gekoesterd te worden

De parochies in Hengelo zijn onderling heel verschillend wat betreft hun cultuur, met name waar het het vieren van het geloof betreft. Meer dan in het verleden lijken deze verschillen te worden gerespecteerd en aanvaard. Dat is een gunstige ontwikkeling, omdat de differentiatie in liturgische culturen aansluit bij verschillen in de vraag van parochianen. Wanneer er een duidelijke plaats is voor de klassieke of traditionele liturgie - die, getuige de schriftelijke enquête, met name door een aanzienlijk deel van de sterk-betrokken parochianen gewaardeerd worden - en daarnaast volop mogelijkheden worden geboden voor vernieuwende vormen van vieringen - waaraan, getuige de groeps gesprekken met parochianen, eveneens grote behoefte is, evenals aan vormen van meer algemeen-christelijke, oecumenische aard - kan aan verschillende vragen beantwoord worden. Het wordt daarom aanbevolen om de differentiatie tussen parochieculturen niet zozeer te problematiseren of te ontmoedigen, echter evenmin om deze nog verder aan te scherpen, maar veeleer om deze als een niet voor niets zo gegroeide situatie aan te wenden om verschillende doelgroepen te kunnen aanspreken en bereiken.

Discrepantie tussen parochiemodellen bespreekbaar maken

Het (grotendeels) wegvallen van diaconie past in een modelbeeld van parochie zoals dat leeft onder parochianen, namelijk een plek waar de liturgische (en eventueel catechetische, d.i. zelf-ontplooiende) aspecten, gecentreerd rond de persoon van de pastor, het belangrijkste zijn. Dit past echter niet in het model van de parochie als gemeenschap, zoals dat pastores en bestuurders voor ogen staat. Een parochie als dienstencentrum (waar parochianen met name komen voor een viering met Kerstmis, voor een doop of uitvaart et cetera) wordt door hen geen aantrekkelijk perspectief gevonden. Toch zal de vraag beantwoord moeten worden hoe pastores en bestuurders zich opstellen ten opzichte van steeds incidenteler en specifieker wordende vragen aan parochies om vieringen, sacramenten en *rites de passage*, bijeenkomsten en cursussen. Hoe kunnen al deze diverse diensten mogelijk gemaakt worden in pastoraal en organisatorisch opzicht? Met andere woorden: Wat voor parochie wil men zijn en wie doet welk werk. Vervolgens komt de vraag op hoe dit betaald gaat worden: door de -steeds kleiner wordende- parochiegemeenschap, of door de afnemer van de diensten? Verschilt dit per type dienst? Verschilt dit per parochie? Immers, een parochie die een sterke gemeenschapscultuur kent kan een andere organisatie- en financieringswijze kiezen dan een parochie waar mensen vooral op kerkelijke hoogtijdagen en op levens-scharniermomenten komen. Dit alles zijn lastige, mogelijk zelfs pijnlijke vragen, die echter in de nabije toekomst niet meer vermeden kunnen worden indien een breed en kwalitatief toereikend aanbod gerealiseerd wil worden.

Structurele ruimte inbouwen voor pastores t.b.v. persoonlijk pastoraat

Er leeft zowel bij pastores als bij parochianen een diepe wens naar persoonlijk pastoraat. In de praktijk blijkt dit moeizaam te stroken met processen van parochiële samenwerking, pastorale teamvorming, lekenkadervorming en andere organisatorische, tijdconsumerende activiteiten binnen en tussen parochies. Bij het samenvoegen van parochiële teams en activiteiten moet er steeds oog en ruimte zijn voor wat mensen als kern van pastoraat beschouwen: het gesprek over de geloof en/of de dingen des levens. Als dit gesprek niet meer mogelijk is valt de bodem onder het parochiële gebeuren weg. De pastores moeten structureel tijd hebben en maken voor het persoonlijk pastoraat en het parochiële programma moet zodanig zijn dat het persoonlijk pastoraat als zodanig is georganiseerd (spreekuur, vaste aanwezigheid, huisbezoek) alsook kan ontstaan als systematisch bijproduct van andere activiteiten (voorbereiding van vieringen, maaltijden, koffie na vieringen, napraten bij cursussen en bijeenkomsten).

Pastorale teamvorming bevorderen

Het Aartsbisdom Utrecht voorziet in zijn beleidsnota "Profileren in het parochiepastoraat" een verdere taakverdeling en teamvorming van pastores voor de komende periode. De Hengelose pastores bezien dit beleid met voorzichtige instemming. Inhoudelijk achten de pastores teamvorming voorlopig vooral wenselijk in de vorm van onderling overleg om elkaar te stimuleren en ondersteunen. Juist waar pastores alleen, als eerst-aanspreekbare pastor, werkzaam zijn op een lokatie, is onderlinge uitwisseling van groot belang voor de kwaliteit van het pastoraat, zowel vanuit het standpunt van de gezamenlijke verantwoordelijkheid als dat van de individuele taakvervulling. Let wel: daadwerkelijke samenwerking in één pastoraal team is vanuit het perspectief van de pastores nog een stap verder. Samenwerking en taakprofilering zijn zaken die door de pastores van belang worden geacht, ze zien de voordelen en de noodzaak, maar tegelijk hebben ze ook vragen en aarzelingen op dit punt. Maar duidelijk is dat in de huidige krimp-situatie de parochies en parochiepastores zich niet in een onderling vergelijkbare situatie bevinden: de aantallen parochianen lopen sterk uiteen, evenals de aandelen katholieken en de gemiddelde leeftijd en gezinssamenstelling van katholieken per parochiegebied. Door immigratie van mensen uit niet-christelijke culturen, door verschillende accenten in gegroeide parochiële culturen, door verschillen tussen aantal en type benoemingen van pastorale professionals, maar mogelijk ook door verschillen in de wijze van ledenadministratie, bevinden de parochies zich in onderling sterk uiteenlopende situaties wat betreft pastores, grootte, draagvlak in de wijk et cetera. Dit vraagt in elk gebied om een eigen pastorale aanpak. Nu de parochies in de toekomst, gezien het beleid van het Aartsbisdom Utrecht zoals recentelijk geformuleerd, steeds meer aangewezen zullen zijn op een beperkt team van pastores met elk een eigen taakprofiel, is het een opgave voor de gezamenlijke parochies om zich te oriënteren op onderlinge afstemming, waarbij recht wordt gedaan aan de diverse vragen van verschillende groepen katholieken.

Pastoraal aanbod differentiëren

Een sterker gedifferentieerd pastoraat met oog op ontplooiing van doelgroepen biedt kansen. Meer verschillende doelgroepen wat betreft leeftijd, leefsituatie en specifieke belangstelling. De ledenadministratie met behulp van SILA biedt vele mogelijkheden om doelgroepen te onderscheiden en apart te benaderen met een uitnodigend "pastoraat op

maat". Daartoe zouden meer verschillende activiteiten ontwikkeld of uitgebouwd dienen te worden. Voor het bedenken, realiseren en bekendmaken van die activiteiten is een sterkere samenwerking geboden met andere instellingen waarmee parochianen veelal sterker en frequenter contact hebben dan met de parochies: met name basis- en middelbare scholen, hoger onderwijsinstellingen, gezondheids- en welzijnsinstellingen, bezinningscentra, religieuze ordes et cetera. Voor verschillende doelgroepen zoals jongeren, jonge gezinnen en ouderen zou een *integrale doelgroepenbenadering* ontwikkeld moeten worden waarin aspecten van catechese, diaconie en liturgie in één samenhangend geheel worden ontwikkeld en aangeboden.

Om de uitbouw van diverse activiteiten mogelijk te maken moeten pastores systematisch tijd en ruimte maken en krijgen om - naast of gedeeltelijk in plaats van met name de thans veel tijd kostende liturgische en kerkopbouw-taken - nieuwe zaken te kunnen oppakken. Hierbij is de inbreng van vrijwilligers onontbeerlijk. Juist vrijwilligers kunnen in een boven-parochieel verband contacten leggen, eventueel via niet-kerkelijke instellingen zoals scholen. Begeleiding vanuit dekenaat en/of diocesis kunnen bij de opstart van een integrale doelgroepenbenadering wellicht dienstig zijn.

Projectmatig werken en verschillende taakgebieden combineren

Om nieuwe, ook jongere vrijwilligers te kunnen werven en deelnemers aan te trekken is het raadzaam meer eenmalige activiteiten te organiseren. Mensen laten zich veelal niet meer langdurig binden, men heeft er geen tijd voor en geen behoefte aan. Projectmatig werken biedt ook meer mogelijkheden om diverse deelaspecten van pastoraat te laten samenkomen en schept met name kansen om een diaconale en catechetische kleur aan activiteiten te geven. Cruciaal is dat het doel van de project-activiteit niet (alleen) ligt in het eindresultaat maar evenzeer in het samen bedenken, voorbereiden en uitvoeren. Zo kan met name samenwerking tot stand worden gebracht met randkerkelijken die verder geen binding met de parochie hebben of wensen. Voor deze doeleinden is het multi-functioneel (her-)inrichten van parochiële (bij-)gebouwen zeer wenselijk.

Interne hechtheid van kerngemeenschappen bewaken

Met name kader-vrijwilligers (bestuurders) ervaren spanning tussen wat hen voor ogen staat bij een parochie, namelijk een gemeenschap van mensen, en wat veel parochianen zien, namelijk een om de pastor en vieringen gecentreerd instituut. Vrijwilligers dienen een duidelijke en erkende plaats in de pastorale organisatie te hebben en voldoende toerusting te kunnen krijgen. Juist bij het ontwikkelen van nieuwe vormen van parochie-zijn is van belang om zorg te dragen voor de kerngemeenschappen van de parochies: de groep mensen die, in samenwerking met de pastorale beroepskracht, de identiteit van de parochie vormgeeft en waarop de activiteiten rusten. De spirituele voeding en herbronning van deze kerngroep kan geschieden door regelmatige samenkomsten - liturgisch en anderszins - echter zonder dat dit betekent dat de vieringen en samenkomsten beschouwd worden als het (enige) aspect van parochie-leven (zoals dit nu vaak ervaren wordt: bij de parochie horen staat gelijk aan naar de kerk gaan).

Parochiebladen: aandacht voor verdieping en verbreding, vormgeving en samenwerking

Een kwalitatief hoogwaardig (tekst, vormgeving), breed opgezet en zo mogelijk gezamenlijk parochieblad kan gaan fungeren als bindmiddel tussen parochie en randkerkelijken en tussen parochies onderling. Meer nog dan thans zal het parochieblad gaan functioneren als

communicatielijn tussen pastorale beroepskrachten en kerngemeenschap van de parochie enerzijds en randkerkelijke, incidenteel betrokken kerkleden anderzijds. Voor de leden van de kerngemeenschap fungeert het parochieblad als gemeenschap-versterkend. Daarom kan het parochieblad meer omvatten dan een kerkelijke agenda en zakelijke intern-parochiële mededelingen: meer aandacht voor buiten-parochiële activiteiten (in andere parochies, andere kerkgenootschappen, culturele instellingen et cetera) kan hiervoor nuttig zijn, evenals een grotere plaats voor verdiepende teksten, teksten speciaal voor doelgroepen (kinderen, ouderen et cetera). Wanneer parochies verdergaande samenwerking ontwikkelen kan een gezamenlijk parochieblad een sterk bindende kracht zijn.

6.2 Conclusies

De aandachtspunten die in het voorafgaande werden opgesomd kunnen tezamen worden gelezen als een schets van een wenselijke situatie, een schets die gebaseerd is op de bijeengebrachte resultaten van het onderzoek zoals dat in de Hengelose parochies werd uitgevoerd.

De vraag is nu: in hoeverre zijn, in de context waarbinnen de Hengelose parochies opereren, de noodzakelijke voorwaarden vervuld om deze aanbevelingen te in kunnen realiseren? Om deze vraag te beantwoorden is een overzicht nodig van verschillende aspecten van de context: de personele bezetting, de diocesaan beleidsvoornemens, het sociaal-kerkelijk en financiële draagvlak en de pastorale vraag.

Personele bezetting

Het aantal FTE (full time equivalents) van voor de Hengelose parochies werkzame pastorale beroepskrachten bedraagt in 2001 acht; de verwachting vanuit het bisdom is dat dit aantal in 2005 iets minder dan zeven zal bedragen, in 2010 ten hoogste zes maar mogelijk minder. Binnen tien jaar zullen de parochies dus twee volledige pastorale arbeidsplaatsen verliezen, naar verwachting twee priester-posities. Dit is, op een totaal van zeven parochies, een aanzienlijke teruggang. Het aantal parochies zal in de komende jaren in elk geval teruggebracht worden van zeven naar zes: H. Hart en H. Joannes Apostel zullen één parochie gaan vormen, volgens planning in een nieuw, kleiner en multifunctioneel gebouw aan de Dijksweg ter vervanging van de H. Hart en de H. Joannes Apostel tezamen. Met de Thabor samen vormen de H. Hart en H. Joannes Apostel reeds een personele unie onder de noemer "Parochies Hengelo-Noord". Voor de overige vier parochies (H. Lambertus, O.L.Vrouw, Exodus en H. Raphaël en Moeder Teresa) zijn er momenteel geen fusieplannen. Een ongewijzigde plansituatie houdt in dat er over tien jaar circa zes pastorale beroepskrachten, van wie (hooguit) twee priesters, verantwoordelijk zijn voor het pastorale werk in zes parochies op zes locaties.

Beleid

De teruggang van het aantal priesters van vier thans tot hooguit twee houdt, gezien het diocesane beleid ter zake van de taakprofilering van pastorale professionals, in dat de verantwoordelijkheid voor de liturgie over verschillende parochies zal moeten worden gedeeld, en daarmee ook de andere aspecten van pastoraat (catechese, diaconie, kerkopbouw). Immers, in de opvatting van het Aartsbisdom Utrecht zoals uiteengezet in zijn beleidsnota "Profileren in het parochiepastoraat" komt voor het profiel van de liturg

(i.e. de eerstverantwoordelijke voor de liturgie) bij voorkeur een priester in aanmerking (p. 33). Met andere woorden, verdergaande pastorale teamvorming is alleen al om formeel-organisatorische redenen onontkoombaar. Let wel: dit zal zeer zorgvuldige afstemming vereisen, omdat de liturgische culturen die in de loop der jaren in de afzonderlijke parochies tot ontwikkeling zijn gekomen onderling soms sterk verschillen. Uit het onderzoek blijkt dat de vertrouwde liturgievormen (liedteksten, gebeden en preken) nog slechts een kleine, veelal sterk-betrokken groep parochianen weten te bereiken en door veel andere parochianen niet (meer) worden verstaan, begrepen en gewaardeerd. De liturgische (en catechetische?) vertaalslag naar een bredere groep parochianen vormt voor de pastores een grote opgave voor de komende jaren.

Sociaal-kerkelijk en financieel draagvlak

Het draagvlak onder de parochies neemt, onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen, in de komende jaren verder af. Dit vertaalt zich allereerst in de aantallen kerkgangers: over vijftien jaar zal het totale aantal kerkgangers op een gewone zondag zeker minder, mogelijk veel minder dan de helft van het huidige totaal van ca. 2.000 bedragen. Indien het gemiddelde aantal kerkgangers per zondag op ca. 900 uitkomt leidt dit tot een bezettingsgraad van de gezamenlijke parochiekerken van minder dan 25%.¹³ Met andere woorden, dat het afnemende draagvlak consequenties zal hebben voor het gebruik van de kerkelijke gebouwen moge duidelijk zijn.

Ook vertaalt het afnemend draagvlak zich financieel: uitzonderlijke acties daargelaten mag niet verwacht worden dat de bijdragen aan parochies het huidige peil zullen overstijgen, gezien de vergrijzing mag eerder rekening worden gehouden met een teruggang; immers, oudere parochianen die sterven worden niet vervangen door evenveel bijdragende jongere parochianen. Teruggang in de financiën raakt de parochies met name in hun personele bezetting - is er voldoende budget voor de salariëring van de betreffende pastorale professional(s) - en in het onderhoud van gebouwen - kunnen noodzakelijke reparaties en aanpassingen gepleegd worden. Is het antwoord op deze vragen negatief, dan wordt het zelfstandig voortbestaan van de parochie direct bedreigd.

Tenslotte vertaalt het afnemend draagvlak zich naar de parochiële vrijwilligers: tegelijk met de andere vormen van kerkelijke betrokkenheid (kerkgang, kerkbijdrage) zal het aantal vrijwilligers in de komende jaren vermoedelijk dalen. De groep betrokken kerkleden is verouderd en de betrokkenheid van jongere kerkleden neemt andere vormen aan. Het werven en toerusten van vrijwilligers die de parochiegemeenschap van morgen samen met de pastores dragen en vormgeven is een belangrijk aandachtspunt voor de komende periode. Gezien het kleiner wordende draagvlak is bundeling van krachten ook hier geboden. Overigens is het dan tevens gemakkelijker om energie te sparen door een moderne en efficiënte wijze van organiseren in de parochie, door bijvoorbeeld automatisering van financiële en ledenadministratie en een secretariaat. Bij samenwerkende parochies liggen dergelijke moderniseringsprocessen meer voor de hand.

¹³ Hierbij rekenen we de H.Hart en H. Joannes Apostel-parochie al niet meer mee, met in hun plaats één kerk met 200 zitplaatsen. Ook gaan we uit van één viering per weekend per kerk; in geval van meerdere vieringen valt de bezettingsgraad nog lager uit.

Pastorale vraag

Tenslotte maar niet in de minste plaats is er het gewichtige feit van de veranderde pastorale behoefte van grote groepen parochianen. De betrokkenheid van parochianen bij de parochies zal in toenemende mate worden bepaald door incidentele behoeften: incidenteel in een mensenleven (*rites de passage*, momenten van vreugde en vooral verlies) en incidenteel in het kerkelijk jaar (hoge feestdagen, Allerzielen en andere bijzondere kerkelijke dagen). De betrokkenheid bij diaconale activiteiten is sterk afgenomen en de catechese zal niet zozeer geloofskennis centraal dienen te stellen als wel geloofservaring. Als catechese mensen wil aantrekken zal zij vooral in het teken moeten staan van individuele geloofsverdieping, religieuze en spirituele ontplooiing en onderlinge saamhorigheid. Cruciaal is de verbinding met het eigen individuele levensverhaal en de eigen leefsituatie met algemene geloofsvragen en -verhalen. Blijft de mogelijkheid tot deze verbinding in liturgie, catechese en diaconie achterwege, dan zijn vele individuele parochianen in staat noch bereid deze verbinding tot stand brengen. De hier geschetste pastorale behoeften, zoals uit het onderzoek naar voren gekomen, vragen om een breed aanbod van kwalitatief goede en naar doelgroep (leeftijd, leefsituatie, opleidingsniveau en belangstelling) gedifferentieerde activiteiten. Een dergelijk aanbod realiseren kost veel tijd, geld en vooral specifieke expertise, en kan onmogelijk op zes lokaties tegelijk, volwaardig tot stand worden gebracht. Ook hier lijkt verdergaande samenwerking de aangewezen weg

Conclusie samengevat

Het voorafgaande samenvattend kan geconcludeerd worden dat parochies op enigerlei wijze gezamenlijk verantwoordelijkheid dienen te gaan nemen voor de verschillende aspecten van parochiepastoraat:

- een verbreding en differentiëring van pastorale activiteiten op velerlei gebied;
- de taakverdeling en de onderlinge afstemming van pastorale beroepskrachten;
- het gebruik, het onderhoud, het herinrichten en waar nodig het afstoten van gebouwen.

Momenteel echter hebben de afzonderlijke parochies verschillende belangen wat betreft hun gebouwen en personeel. Er is zeker bereidheid tot onderlinge solidariteit, ook op financieel gebied, maar onduidelijk blijft wat daarbij criteria zijn. Een openlijk gesprek tussen parochiebesturen over gebouwen/ personeelsproblematiek is wenselijk en in feite noodzakelijk met het oog op de nabije toekomst. Omdat dit gespreksproces in de praktijk nog niet van de grond is gekomen is wellicht de betrokkenheid en deskundigheid van een derde partij wenselijk. Onder leiding van zo'n gesprekspartner (bisdom/dekenaat/onafhankelijk?) kunnen de pijnpunten en beslismomenten op tafel worden gekregen. Immers, spoedig zullen verdergaande keuzes noodzakelijk zijn: zes afzonderlijke parochies met volwaardige parochiekerkgebouwen zal te veel blijken voor een stad als Hengelo. Met het oog op dit toekomstbeeld kan nu reeds de optie geopend worden om de verantwoordelijkheid van (aspecten van) de parochiële organisaties samen te voegen. Met name de financiële stromen rond parochiegebouwen en parochiepersoneel zouden samengebracht en onder één beheer kunnen worden gesteld t.b.v. duidelijker keuzes in de toekomst. Er zijn verschillende scenario's denkbaar waarvoor de parochies nu kunnen kiezen.

- Scenario 1. Een (vrijwel) ongewijzigde situatie: van zes naar op den duur drie parochies, ieder met een eigen parochiekerk en eigen eerstverantwoordelijke pastorale beroepskracht.

Wat het aantal pastorale beroepskrachten betreft is het zoals hierboven geschetst het bij een ongewijzigde plansituatie wellicht mogelijk¹⁴ om op elk van de zes standplaatsen een eerst-aanspreekbare pastorale beroepskracht te lokaliseren. Zolang aan twee randvoorwaarden is voldaan - eigen pastor en financiële zelfstandigheid - kan dit scenario toegepast worden. Moeilijker wordt het als eventuele vacatures niet open worden gesteld door het aartsbisdom dan wel niet vervuld kunnen worden, en/of wanneer één of enkele parochies hun financiële exploitatie niet meer rond kunnen krijgen. Dit is een vertrouwde situatie die in het Hengelose verleden al geleid heeft tot fusiebesluiten tussen parochies en die in de nabije toekomst opnieuw de financieel zwakkere parochies kan treffen. Deze zullen dan noodgedwongen opgaan in grotere en financieel sterkere parochies. In dit scenario kunnen parochies zolang het gaat zelfstandig blijven en hun eigen beleid voeren, hun eigen parochiecultuur behouden en hun eigen kerngemeenschap bedienen; en als het echt niet langer gaat bundelen parochies twee aan twee of drie hun krachten. Nadeel van deze benadering, die in feite keuze door niet-kiezen inhoudt, is dat pastorale vernieuwing moeizaam of niet van de grond zal komen, omdat elke parochie de handen vol zal hebben aan het "draaiend houden" van de eigen activiteiten, gebouwen en financiën. Een gedifferentieerd aanbod zal niet of slechts zeer gedeeltelijk kunnen worden gerealiseerd in elk van de afzonderlijke parochies en veel energie en tijd voor gezamenlijke initiatieven zal er niet zijn. Gevolg: de parochies gaan op den duur toch in elkaar op maar tegen hun wil en het contact met een steeds grotere groep matig en niet-kerkbetrokken parochianen wordt nog losser. Een ander nadeel is dat hoe dan ook niet voor elke parochie een eigen priester-pastor beschikbaar zal zijn. De liturgische afstemming en samenwerking blijft dus een punt van terugkerende aandacht.

- Scenario 2: Reorganisatie door middel van fusie naar twee grote parochies

¹⁴ Overigens wordt momenteel (bij het sluiten van dit rapport, februari 2002) gewerkt aan nieuwe ramingen voor het aartsbisdom betreffende de pastorale beroepskrachten, welke onder invloed van recente ontwikkelingen mogelijk ongunstiger zullen uitvallen dan de hier toegepaste ramingen.

De parochies kunnen kiezen voor pastorale samenwerking en bestuurlijke fusie in twee teams. Zo zouden twee grotere parochies kunnen ontstaan, bijvoorbeeld noord (incl. Lambertus) en zuid (incl. OLV) - maar andere indelingen zijn evenzeer denkbaar. Het voordeel is dan dat financiële en personele solidariteit en afstemming binnen de afzonderlijke grotere parochies gemakkelijker bereikt kunnen worden en dat beslissingen over gebouwen binnen de grotere parochies genomen móeten worden. Nadelen kunnen zijn: 1. De ene grotere parochie blijkt of ontwikkelt zich duidelijk sterker dan de andere, met name in financieel opzicht; werkelijke onderlinge solidariteit komt zo niet tot stand. 2. In een nabije toekomst waarin voor de gehele stad één, hooguit twee priesters beschikbaar zullen zijn, vormt de afstemming van in ieder geval de liturgie een ingewikkeld punt, ook wanneer de huidige zes parochies tot twee worden teruggebracht. Wellicht kan met zes beroepskrachten nog verantwoord worden¹⁵ om in termen van het diocesane beleidsplan twee afzonderlijke pastorale teams te vormen. Idealiter bestaat zo'n team uit minstens een liturg, een parochiecatecheet, een diaconaal werker en een opbouwwerker. Zijn er minder dan zes beroepskrachten benoembaar, dan nemen de mogelijkheden voor twee afzonderlijke teams al sterk af. 3. De huidige dagelijkse gang van zaken in de afzonderlijke wijkkerken kan lang voortbestaan zonder dat het tot pastorale vernieuwing komt, wanneer de pastorale beroepskrachten de taken niet wezenlijk anders verdelen. Met andere woorden: fusie tot twee parochies is een aanzienlijke reorganisatie, die echter op beslissende punten problemen kan laten voortbestaan.

- Scenario 3: Vorming van één pastoraal team en een overkoepelend bestuur met gezamenlijke verantwoordelijkheid voor gebouwen

Wanneer de parochiebesturen gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het beheer en onderhoud van kerkgebouwen zijn zij gedwongen om lastige keuzes te maken waar het de gebouwen betreft. Is het zinvol om zes parochiekerken te handhaven gezien de dalende kerkgangcijfers en de verwachte daling van kerkbijdragen en aantallen vrijwilligers? Zo nee, welke gebouwen kunnen dan beter afgestoten of anders gebruikt worden? Misschien is het beter om de ene kerk wel, de andere kerk (voorlopig) niet voor veel geld te laten restaureren dan wel nieuw te bouwen. Is het denkbaar om sommige kerken niet meer wekelijks te gebruiken voor ontmoetingen en liturgie maar te reserveren voor de liturgie rond bijzondere kerkelijke en levensmomenten zolang er parochianen zijn die daarom vragen? Sommige gebouwen daarentegen zijn door hun laagdrempelig en multifunctioneel karakter juist goed geschikt om diverse niet-liturgische bijeenkomsten. Op termijn heeft Hengelo wellicht genoeg aan twee of drie volwaardige kerkgebouwen, waarbij een enkel steunpunt in verder weg gelegen wijken, mogelijk gekoppeld aan scholen of andere instellingen, daarnaast dienstig kan blijken. Dit houdt een pijnlijk keuzeproces in dat op termijn echter krachten vrij kan maken zowel van pastores als van vrijwilligers voor verandering. Pastores die in één team verantwoordelijk zijn voor het pastorale werk in de

¹⁵ Opgemerkt moet worden dat een aantal van zes pastores, doordenkend vanuit het perspectief van het diocesane beleid, geschikt zou zijn om één pastoraal team te vormen. Immers, een pastoraal team bestaat in de opvatting van het diocesaan beleidsplan uit een aantal samenwerkende pastorale professionals onder wie in elk geval vertegenwoordigd zijn een liturg, een parochiecatecheet, een diaconaal werker en een kerkelijk opbouwwerker. De omvang is dus minimaal vier maar een iets groter aantal (zes, zeven, acht) geeft wat "rek" in de bezetting in voorkomende gevallen van ziekte, studieverlof of andere uitval en verschaft ruimte voor het ontwikkelen van vernieuwende initiatieven.

gezamenlijke lokale gemeenschappen moeten hun taken onderling verdelen en afstemmen, voor ieder naar zijn of haar kwaliteiten en competenties. Indien het aantal plaatsen waar wekelijks liturgie gevierd wordt, wordt teruggebracht ontstaat ruimte om andere, niet-liturgische activiteiten te ontwikkelen waaraan immers behoefte blijkt. Een beperkt aantal kernen kan leiden tot herkenbare accenten voor vertrouwde en nieuwe doelgroepen. Diversiteit in liturgievormen kan uiteenlopende groepen bedienen. Verschillende parochiekerken kunnen, sterker dan thans, een eigen doelgroep aantrekken waarbinnen zich kerngemeenschappen vormen van leken die in de toekomst, samen met de professionele pastores, het pastoraat van de parochie zullen (moeten) gaan dragen. Een dergelijk proces is veelomvattender, ingrijpender en zeker ook riskanter dan het laten voortbestaan van de huidige situatie maar biedt mogelijkheden voor wezenlijke vernieuwing, waarbij mogelijk ook pastores uit omliggende gemeenten zich kunnen aansluiten.

Bijlage 1

Representativiteit van responderende parochianen in hoofdstuk 4

Het schriftelijke onderzoek kende een respons van 36%. Hoewel dit voor een enquête niet afwijkt van wat gebruikelijk is, moeten we bestuderen of de mensen uit de steekproef die niet gerepondeerd hebben, systematisch afwijken van de wel responderende groep. Verondersteld zou kunnen worden dat die parochianen vooral gereageerd hebben, die toch al betrokken zijn bij de parochies, en dat veel van de mensen die niet gereageerd hebben (bijna twee-derde) minder betrokken zijn bij de parochies. We kunnen dit toetsen door een criterium toe te passen waarvan we weten hoe het ligt voor de groep parochianen als geheel, namelijk het aandeel parochianen dat regelmatig een financiële bijdrage geeft aan de parochie. Het al dan niet geven van zo'n regelmatige bijdrage drukt immers een (minimale) vorm van betrokkenheid uit. Uit eerder onderzoek is vastgesteld dat dit percentage in het Aartsbisdom Utrecht rond de 60% ligt (KASKI-gegevens over 1999). In onze steekproef bedraagt het aandeel respondenten dat een financiële bijdrage geeft ruim 87%. Dit bevestigt het vermoeden dat de respons-groep naar verhouding sterker betrokken is dan de totale groep parochianen. We kunnen de minder betrokken, niet betalende respondenten nu zwaarder mee laten wegen.

Wanneer in de resultaten wordt bijgewogen naar financiële betrokkenheid ontstaat een grotere representativiteit, zoals de kerkgangcijfers in tabel A laten zien.

Tabel A - Mate van kerkgang naar parochie, ongewogen, gewogen naar parochiegrootte, en gewogen naar parochiegrootte en financiële betrokkenheid (in %)

	N	nooit	paar keer per jaar	1x per maand	paar keer per maand	iedere week	totaal
ongewogen	482	7	37	19	13	24	100
gewogen naar fin. betrokkenheid	n.v.t.	12	41	17	12	18	100

Tabel A laat zien dat de weging naar financiële betrokkenheid correcties geeft voor de totale aantallen. Het blijkt dat de kerkgangcijfers van de respondentengroep in feite wat aan de hoge kant uitkomen. Een probleem bij de weging naar financiële betrokkenheid is echter dat het aantal niet-betalende respondenten bij afzonderlijke parochies te laag zijn om er uitspraken over de gehele groep niet-betalende parochianen op te baseren; bijwegen op basis van financiële betrokkenheid maakt de uitkomsten dus niet betrouwbaarder.

Een oplossing is om bij het bespreken van de resultaten niet steeds over *alle* parochianen te spreken, maar zoveel mogelijk de verschillende groepen parochianen naar betrokkenheid van elkaar te onderscheiden en met elkaar te vergelijken. De veronderstelling hierbij is dat de onderscheiden groepen - sterk-betrokken, matig-betrokken en gering-betrokken - elk afzonderlijk wél representatief zijn voor de vergelijkbare parochianen in de populatie van alle parochianen.

Als criteria voor betrokkenheid bij de parochie worden in hoofdstuk 4 twee maten gehanteerd die ontleend worden aan antwoorden op vragen in de vragenlijst zelf:

- al dan niet regelmatig naar de kerk gaan door de parochiaan, waarbij regelmatig wordt opgevat als minstens eens per maand;
- al dan niet een regelmatige financiële bijdrage geven aan de parochie door de parochiaan, in minstens één van de drie vormen: Actie Kerkbalans, jaarlijkse gift of collecte.

Met behulp van deze criteria kunnen vier groepen parochianen onderscheiden worden:

1. parochianen die bijdragen en regelmatig naar de kerk gaan (sterke betrokkenheid);
2. parochianen die bijdragen maar niet regelmatig naar de kerk gaan (matige betrokkenheid);
3. parochianen die noch bijdragen noch regelmatig naar de kerk gaan (geringe betrokkenheid);

Tabel B geeft een overzicht van de aantallen en percentages.

Tabel B - Respondenten naar parochiële betrokkenheid in termen van regelmatige financiële bijdrage en mate van kerkgang (absolute aantallen)

betrokkenheid:		sterk	matig	gering	totaal	N
fin. bijdrage:		betalend	betalend	niet betalend		
mate van		kerkgang:	regelmatig	weinig/geen	weinig/geen	
Exodus/Raphaël		67	30	3	100	84
H. Hart		56	35	9	100	34
H. Johannes Ap.		61	36	3	100	33
H. Lambertus		52	36	12	100	83
Moeder Teresa		64	30	6	100	70
OLV Add Bijstand		59	37	4	100	59
Thabor		43	48	9	100	108
totaal	abs.	264	174	33		471
	in %	56%	37%	7%	100%	

Er zijn ook enkele respondenten (in totaal 5) die wel regelmatig naar de kerk gaan maar niet bijdragen, noch via de Actie Kerkbalans, noch via een jaarlijkse gift, noch via de collecte. Deze groep is naar betrokkenheid niet goed te bepalen (“diffuus”) en onderling uiteenlopend en kan, ook gezien het geringe aantal, in de vergelijkingen buiten beschouwing worden gelaten.

Bijlage 2
Detailtabellen bij hoofdstuk 4

Tabel 4.5.1.a - Parochie waar men meestal naar de kerk gaat naar parochie waarin men woont (percentages).

bezoekparochie -> woonparochie √	Exodus/ Raphaël	H. Hart	Joannes Apostel	Lam- bertus	Moeder Teresa	O.L.V. Alt.Bijst	Tha- bor	el- ders	totaal
Exodus en Raphaël	76	-	1	5	-	10	-	8	100%
H. Hart	-	70	-	9	-	12	-	9	100%
H. Joannes Apostel	-	9	58	6	-	21	3	3	100%
H. Lambertus	1	1	3	87	1	5	-	2	100%
Moeder Teresa	-	1	-	14	72	6	3	4	100%
O.L.V. Altijdd. Bijst.	8	-	2	2	-	83	-	5	100%
Thabor	2	-	6	5	2	18	57	10	100%
totaal	15	6	6	21	12	21	13	6	100%
N =	70	28	29	97	54	93	58	28	457

Tabel 4.5.1.b - Parochie waaraan men bijdraagt naar parochie waarin men woont (percentages).

	Exodus/ Raphaël	H. Hart	Joannes Apostel	Lam- bertus	Moeder Teresa	O.L.V. Alt.Bijst	Tha- bor	el- ders	totaal
Exodus en Raphaël	95	-	-	4	1	-	-	-	100%
H. Hart	-	100	-	-	-	-	-	-	100%
H. Joannes Apostel	-	3	82	6	-	9	-	-	100%
H. Lambertus	-	3	-	92	-	4	-	1	100%
Moeder Teresa	-	2	4	-	92	-	2	-	100%
O.L.V. Altijdd. Bijst.	5	-	2	2	-	91	-	-	100%
Thabor	-	-	4	-	-	2	94	1	100%
totaal	18	8	7	17	14	14	21	1	100%
N =	78	35	31	73	62	62	89	2	432

Tabel 4.5.4a - Bekendheid met vieringen en activiteiten en beoordeling ervan, per parochie (in %; N variabel)

	% ermee bekend	waarvan beoordeling					?	totaal	N
		++	+	-	--				
Exodus en H. Raphael									
eucharistievieringen	76	51	13	4	-	8	100	65	
andere weekendvier.	52	67	18	4	2	9	100	45	
gezinsvieringen	35	70	24	8	1	1	100	30	
jongerenvieringen	47	88	5	-	2	5	100	40	
kerstvieringen	83	72	17	4	-	7	100	71	
paasvieringen	79	74	18	1	-	7	100	68	
allerzielenvieringen	44	87	8	3	-	2	100	38	
parochieblad	50	61	23	5	-	12	100	43	
H. Hart									
eucharistievieringen	67	52	30	9	-	9	100	23	
andere weekendvier.	38	46	8	46	-	-	100	21	
gezinsvieringen	27	11	67	22	-	-	100	9	
jongerenvieringen	29	50	30	10	-	10	100	10	
kerstvieringen	79	67	11	-	4	19	100	27	
paasvieringen	77	69	8	-	4	19	100	26	
allerzielenvieringen	24	75	13	-	-	12	100	8	
parochieblad	44	47	40	-	7	7	100	15	
H. Joannes Apostel									
eucharistievieringen	75	67	18	4	4	7	100	27	
andere weekendvier.	53	57	32	5	-	5	100	19	
gezinsvieringen	33	67	33	-	-	-	100	12	
jongerenvieringen	28	70	30	-	-	-	100	10	
kerstvieringen	75	63	22	-	-	15	100	27	
paasvieringen	69	68	20	-	-	12	100	25	
allerzielenvieringen	44	56	13	6	6	19	100	16	
parochieblad	28	80	10	-	-	10	100	10	
H. Lambertus									
eucharistievieringen	77	57	38	5	3	3	100	67	
andere weekendvier.	15	46	15	15	8	16	100	13	
gezinsvieringen	26	43	35	13	9	-	100	23	
jongerenvieringen	23	55	25	10	5	5	100	20	
kerstvieringen	78	71	24	-	1	4	100	68	
paasvieringen	58	71	22	-	3	4	100	58	
allerzielenvieringen	36	77	10	-	6	7	100	31	
parochieblad	59	57	29	4	2	8	100	51	
Moeder Teresa									
eucharistievieringen	69	64	28	4	-	4	100	50	
andere weekendvier.	52	53	42	3	-	2	100	38	
gezinsvieringen	43	71	19	3	-	7	100	31	
jongerenvieringen	33	67	21	4	-	8	100	24	
kerstvieringen	74	80	15	-	-	5	100	54	
paasvieringen	67	78	16	-	-	6	100	49	

allerzielenvieringen	47	76	18	-	-	6	100	34
parochieblad	41	73	13	7	-	7	100	30

Onze Lieve Vrouw Add. Bijstand

eucharistievieringen	76	77	19	-	2	2	100	48
andere weekendvier.	44	61	14	18	4	3	100	28
gezinsvieringen	40	80	12	-	4	4	100	25
jongerenvieringen	43	81	11	-	4	4	100	27
kerstvieringen	91	88	9	-	2	2	100	57
paasvieringen	83	89	8	-	2	2	100	52
allerzielenvieringen	48	87	10	-	3	-	100	30
parochieblad	51	81	6	-	3	9	100	32

Thabor

eucharistievieringen	64	64	24	4	4	4	100	70
andere weekendvier.	51	55	29	9	5	2	100	55
gezinsvieringen	39	63	23	5	7	2	100	43
jongerenvieringen	78	71	13	4	12	-	100	24
kerstvieringen	74	68	18	4	4	6	100	81
paasvieringen	58	71	17	2	5	5	100	63
allerzielenvieringen	23	64	20	-	12	4	100	25
parochieblad	42	68	22	4	2	4	100	46

Verklaring van tekens: ++ goed / + redelijk / - niet zo goed / -- slecht / ? geen oordeel ingevuld

Bijlage 3
Kaarten

Kaart Hengelose parochies
Kaart regio